

III 3,24

INŠTITUT ZA GEOGRAFIJO UNIVERZE V LJUBLJANI

Dr. Igor Vrišer

INDUSTRIALIZACIJA SLOVENIJE

Ljubljana 1977

inv. št. 119

Inštitut za geografijo Univerze v Ljubljani

INDUSTRIALIZACIJA SLOVENIJE

Dr. Igor VRIŠER

Izdelavo naloge je financirala
RAZISKOVALNA SKUPNOST SLOVENIJE

Ljubljana 1977

Inštitut za geografijo Univerze v Ljubljani

INDUSTRIALIZACIJA SLOVENIJE

Naročnik: Raziskovalna skupnost Slovenije

Nosilec naloge:

Dr. Igor Vrišer
redni univ.prof.

Direktor:

Dr. Vladimir Klemenčič
redni univ. prof.

Ljubljana 1977

1. U V O D

SR Slovenija je doživela po 1. 1945 intenzivno industrializacijo, ki je temeljito preoblikovala slovensko družbo in po - krajino. Industrializacija je bila ves čas po osvoboditvi eden od osnovnih družbeno razvojnih ciljev vse slovenske družbe. Ta cilj so si že pred vojno zastavljale napredne, zlasti delavske stranke. Po vojni pa ga je Zveza komunistov Slovenije dosledno uveljavljala, saj je v njem upravičeno videla glavno zagotovilo za nadaljnji hitrejši družbeno-ekonomski razvoj Slovenije. Tridesetletna povojna industrializacija je ta stremljenja v veliki meri opravičila, kajti predvsem po zaslugi industrijskega razvoja se je Slovenija uvrstila med gospodarsko srednje razvite dežele in se je do 1. 1945 pretežno agrarna slovenska družba temeljito preobrazila ter je, ne nazadnje, razvoj industrije spodbudil razvoj in spremembo tudi drugih dejavnosti.

Značilno je, da so bile doslej industrializacija Slovenije in njene daljnosežne posledice še razmeroma malo proučevane in da so o tem socialnem in ekonomskem dogajanju nastale le redke raziskave. To je toliko bolj presenetljivo, saj gre za enega od najpomembnejših družbeno-gospodarskih procesov, ki jih je doživel slovenski narod in njegovo nacionalno ozemlje v polpretekli dobi. Vzrok za to vrzel je treba verjetno iskati v ob - širnosti, zapletenosti in večstranskosti tega pojava in iz tega izhajajoče nujnosti, da se ga osvetli iz različnih znanstvenih vidikov.

Namen pričujoče razprave je, da v skromnem obsegu prikaže nekatere geografske značilnosti industrializacijskega razvoja SR Slovenije in na ta način vsaj v določenih pogledih zapolni opisano vrzel v proučevanju. Vsekakor pa je tematika tako obsežna in različna, da ji bo treba v bodoče posvečati še veliko pozornosti, kar pa nedvomno tudi zasluži.

2. POJMI, VIRI IN LITERATURA

Predno se lotimo podrobnejše obravnave slovenske industrializacije moramo opredeliti nekatere pojme ter pregledati uporabljene vire in literaturo.

Na prvem mestu moramo pojasniti pojem industrializacija. Ponavadi se ga tolmači kot uvajanje sodobne industrijske proizvodnje ter iz tega izhajajočo fiziognomsko in funkcijsko preobrazbo pokrajine, do katere prihaja zaradi socialnoekonomskih posledic tega dogajanja. Pri tem običajno upoštevamo spoznanje, da je za sodobno industrijsko proizvodnjo značilna masovna proizvodnja ter velika uporaba strojev in mehanske energije pri predelavi surovin anorganskega in organskega izvora v polizdelke ali končne izdelke. Razumljivo je, da takšen velik korak v razvoju proizvodnih sredstev ter njihovo osredotočenje v nekaterih območjih nujno mora izzvati zelo obsežne in daljnosežne spremembe v proizvodnih odnosih in s tem tudi preobrazbo geografskega okolja. Prav zaradi kompleksnosti tega pojava nekateri pojmujejo industrializacijo tudi širše, upoštevajoč pri tem, da splet učinkov in posledic razvoja industrije posega še na področje prestrukturiranja družbenih slojev, urbanizacije, preobrazbe kmetijstva, prometno-tehnične revolucije itd. Vendar sodimo, da je takšno pojmovanje industrializacije preširoko, saj bi z njim v resnici zajeli celotno socialno preobrazbo iz tradicionalne agrarne v moderno "industrijsko" družbo. V tej transformaciji pa je industrializacija sicer pomembna, vendar le ena od številnih komponent; njena zasluga je, da je sprožila ali vsaj bistveno pospešila opisani preobrazbeni proces.

V pričujoči razpravi se bomo ravnali po ožjem pojmovanju industrializacije. Glede na to bomo obravnavali razvoj industrijskih podjetij v SR Sloveniji, njihovo razmestitev in prevla-

dujočo dejavnost, analizirali bomo lokacijske dejavnike, ki so vplivali na njihovo namestitvev ali pa so pogojevali njihov obstoj v sedanosti, ter prikazovali ^{služenje} industrializacije v luči dejavnostne strukture aktivnega prebivalstva in njenih sprememb v minulih štiridesetih letih.

Vrsta drugih pojmov, ki jih je tudi treba opredeliti, izhaja iz industrijske statistike. Le-ta nam je poglavitni vir za prikaze in razglabljanja o industrializaciji. Ob tem se srečamo z vrsto problemov. Tako se prično določene težkoče že pri opredelitvi, katera podjetja šteti za industrijska. Po sedanjí klasifikaciji šteje jugoslovanska statistika k industriji tiste industrijske gospodarske organizacije ali industrijske obrate ~~na~~ industrijskih gospodarskih organizacij ali industrijske obrate podjetij z upravo na območju druge občine, ki jim je takšen značaj priznalo pristojno družbeno knjigovodstvo. To je podružnica Službe družbenega knjigovodstva, pri kateri imajo uporabniki svoj račun.⁽¹⁾ Industrijski značaj se seveda priznava le tistim podjetjem, ki imajo ustrezen način proizvodnje in določeno vrsto proizvodnje.⁽²⁾ Prvotne klasifikacije so celo naštevale proizvode, ki sodijo v industrijsko proizvodnjo; sedaj pa je to prepuščeno razsodbi Službe družbenega knjigovodstva, kar ima za posledico, da se opredelitve pogosto iz fiskalnih ali drugih razlogov spreminjajo. Statistična služba zaradi tega vodi stalne sezname industrijskih podjetij, ki jih vsako leto revidira in dopolnjuje. Žal pa pri tem ni povsem dosledna, saj obstajajo določene razlike že v sami statistični metodologiji, ki je npr. različna glede industrijske proizvodnje in glede zaposlenih. Velika slabost tega organizacijskega načela, ki je doslej prevladovalo v jugoslovanski industrijski statistiki, pa je slaba teritorialna razčlenjenost podatkov. Veliko industrijskih podjetij namreč ni podajalo podatkov za teritorialno ločene obrate, če so le-ti bili v isti občini, kar je bilo zelo neugodno za geografske raziskave, saj je bilo skorajda nemogoče razčleniti podatke za številne indu-

strijske panoge in ugotoviti, koliko delovnih mest je v določenem naselju. Ta vidik industrijske statistike se je znatno izboljšal, ko so l. 1975 začele statistične službe zbirati podatke po TOZD-ih, pri čemer je prišla do izraza teritorialna in panožna razčlenjenost posameznih industrijskih podjetij.

Drugi ključni problem je, katere dejavnosti sploh šteti v industrijo. Po l. 1945 se je v jugoslovanski industrijski statistiki uveljavilo pravilo, da so to naslednje panoge: energetika (ki so jo sprva posebej obravnavali), rudarstvo in predelovalna industrija. Ta opredelitev ni v skladu s predvojno jugoslovansko statistično prakso, niti z definicijo¹ industrije, ki so jo sestavili v statističnem uradu Organizacije združenih narodov. Po teh definicijah naj bi se k industriji štelo razen naštetih panog tudi obrt.⁽²⁾ Le-to se pri nas izloča kot pretežno specialnega proizvajalca, ki izdeluje majhno število proizvodov in ki ima v veliki meri storitveni značaj. V deželah, kjer družijo industrijo in obrt, pogosto prikazujejo slednjo kot mala podjetja, pri čemer se kriteriji glede razmejitve spreminjajo od dežele do dežele.⁽²⁾ Industrijo in obrt so združevali tudi prvi popisi industrije v Avstroogrski,⁽³⁾

Veliko težav povzroča opredelitev statističnih enot v industriji. Razlikujemo lahko tri ali celo štiri oblike: industrijsko podjetje, tovarno, obrat in operativna enota⁽⁴⁾. Praviloma se največkrat jemlje kot temeljno enoto podjetje, ki je lahko istovetno z eno samo tovarno, ali pa obsega več tovarn, obratov ali operativnih enot. Neredko zajema podjetje tudi obrate neindustrijskih dejavnosti (trgovina, menza, počitniški domovi) in ima več dislociranih tovarn ali obratov. V nasprotju s podjetjem, ki je pravna enota, smatramo navadno tovarno za sklop industrijskih naprav na enem kraju, ki so med seboj tehnološko povezane in katerih namen je proizvodnja določenih izdelkov. Za industrijsko statistiko je glede na to tovarna

(establishment) zelo primerna enota, žal pa je bilo v povojni jugoslovanski statistiki bolj poredko uporabljena; navadno so se podatki prikazovali le po podjetjih, kar sicer ni primer v industrijski statistiki zahodnih kapitalističnih dežel. Obrat je zaokrožena tehnološka enota, ki je lahko člen v proizvodnem procesu (npr. predilnica ali tkalnica v tekstilni industriji) ali samostojna proizvodna enota, ki izdeluje nek. dokončen proizvod (npr. v gumarski industriji izdelava gumijevih cevi) ali proizvod, ki se ga vgrajuje v končni produkt (mizarska delavnica v tovarni avtomobilov). Če je obrat dokaj samostojen ali teritorialno ločen, je za industrijsko statistiko in geografske raziskave lahko zelo zanimiv in pomemben, kar še zlasti velja, če izkazuje tudi organizacijsko zaokroženost in dohodkovno samostojnost. Operativna enota je oddelek v podjetju, ki opravlja eno samo proizvodno operacijo (npr. pranje volne v predilnici volne). Za industrijsko statistiko je večidel manj pomembna, čeprav so primeri, ki je teritorialno dislocirana ali celo izkazuje določeno proizvodno samostojnost.

Zakon o združenem delu⁽⁵⁾ je to členitev statističnih enot, ki se je uveljavila predvsem po letu 1953, ko je bil sprejet zakon o delavskem upravljanju in je veljala do 1. 1975, postavil na nove temelje. Kot osnovno enoto je uveljavil "temeljna organizacija združenega dela", ki je osnovna oblika združenega dela, v katerem delavci, ki opravljajo gospodarsko ali drugo družbeno dejavnost in delajo s sredstvi, ki so družbena lastnina, neposredno in enakopravno uresničujejo svoje družbeno-ekonomske in druge samoupravne pravice in odločajo o drugih vprašanjih svojega družbenoekonomskega položaja (člen 13). Glede na to mora biti TOZD: 1. delovna celota v okviru delovne organizacije; 2. samostojno mora izražati rezultat skupnega dela delavcev v delovni celoti kot vrednost v delovni organizaciji ali na trgu in 3. delavci lahko v tej delovni celoti, ki je temeljna samoupravna skupnost delavcev, uresničujejo svoje družbenoekonomske in druge samoupravne pravice (člen 32o). Temeljne organizacije združenega dela se družijo v delovno orga-

nizacijo. Le-ta je po 346 členu zakona samostojna samoupravna organizacija delavcev, povezanih s skupnimi interesi pri delu in organiziranih v temeljne organizacije v njeni sestavi ali neposredno povezanih z enotnim delovnim procesom. Zakon o združenem delu je predvidel tudi nekatere druge pravne organizacijske oblike. Med njimi je za industrijsko statistiko najbolj zanimivo "sestavljena organizacija združenega dela", Vrsta delovnih organizacij v Sloveniji se je namreč po sprejetju tega zakona povezala na takšen način (npr. elektrogospodarstvo, ISKRA).

Medtem ko so starejši industrijski popisi praviloma vedno uporabljali podjetje kot osnovno statistično enoto in le izjemoma tudi tovarno - to velja za avstroogrske, starojugoslovanske in v veliki meri tudi za povojna jugoslovanske popise industrije - je z novim zakonom o združenem delu prišla do veljave podrobnejša členitev. Industrijski popisi po l. 1975 prinašajo podatke po TOZD-ih, ki so ali tovarne, ali obrati, neredko pa celo operativne enote (npr. v Tovarni avtomobilov v Mariboru).

Pri problemu statističnih enot v industrijski statistiki smo se nekoliko dlje zadržali, ker je od tega metodološkega problema pogosto odvisno, ali je mogoče razčleniti podatke po njihovi geografski pripadnosti ali dejavnostni strukturi. Sicer jih moramo prikazati sumarno in neredko moramo takšen skupni podatek vezati na upravno središče delovne organizacije, čeprav vemo, da je velik del zaposlenih na drugih deloviščih. Prav tako zaradi sprememb v metodologiji popisovanja industrijskih enot ni mogoče voditi daljših statističnih serij in zasledovati sprememb v industrijski zaposlitvi in proizvodnji.

Razen pri opredelitvi pojmov se moramo na kratko zadržati tudi pri oceni virov. Glede njih velja pogosto sodba, da so bogati in številni, vendar se pri podrobnem pregledu kmalu izkaže, da to ne drži. Tako so popisi industrije in obrti za časa Avstroogrske zelo skopi in objavljajo le sumarne podatke za posamezne dežele.⁽³⁾

Vsebujejo podatke o številu podjetij, proizvodnji nekaterih pomembnejših proizvodov ter prinašajo statistiko poklicev.⁽⁶⁾ Le nekateri podatki so prikazani tudi po manjših upravnih enotah - političnih okrajih.

Predvojna jugoslovanska statistika je bila glede podatkov o industriji zelo skopā. Izhajali sta dve publikaciji: "Rudarska i topioničarska statistika Kraljevine Jugoslavije"⁽⁷⁾ ki je prinašala podatke o rudarskih pravicah, proizvodnji in zaposlenih za skoraj ves čas obstoja bivše Jugoslavije, in "Industrija Kraljevine Jugoslavije",⁽⁸⁾ ki je objavila rezultate popisa predelovalne industrije l. 1938 in sicer podatke o številu tovarn, njihovi kapaciteti, pogonski sili, zaposlenih in lastništvu. Zaradi slabe statistične discipline veliko podjetij ni odgovorilo in je tako to gradivo dokaj nepopolno. Razen tega gradivo ne vsebuje podatkov o industrijski proizvodnji in potrošnji. Pred l. 1938 je statistika opravila le en večji poskus popisa industrije in sicer l. 1934. Ta popis je skušal rekonstruirati tudi razvoj industrijskih podjetij med l. 1918 in 1934, vendar je njegova prednost dokaj problematična.⁽⁹⁾

Vsi ti podatki o industriji pod bivšo Jugoslavijo pa so prikazani po velikih upravopolitičnih enotah in so za podrobnejšo historično ali geografsko analizo bolj malo uporabni. Zato so raziskovalci predvojne slovenske industrije morali uporabiti ali popisne pole v arhivu Zbornice za trgovino, obrt in industrijo, ki so shranjene v Državnem arhivu Slovenije v fasciklih s številkami 311/1 - 311/8 in 309/1 - 309/13,⁽¹⁰⁾ ali pa poseči po nekaterih posebnih virih. Tako so se raziskovalci "Gospodarske strukture Slovenije, Ljubljana 1939"⁽¹¹⁾, A. Melik, S. Ilešič, M. Novak in drugi, morali v sodelovanju s Socialno - ekonomskim inštitutom poslužiti podatkov Okrožnega urada za zavarovanje delavcev v Ljubljani in Bratovske skladišnice, da so dobili podatke o številu zaposlenih industrijskih delavcev. Prav tako so navezali direktne stike z zagrebškim

uradom za statistiko, ki jim je posebej obdelal podatke o dejavnostni strukturi prebivalstva v Dravski banovini po upravnih občinah.⁽¹²⁾ Prav zaradi takšne temeljitosti in podrobnosti ni ta odlična študija zgolj znanstvena razprava, temveč tudi dragocen vir o industrializaciji v predvojni Sloveniji (Dravski banovini). Škoda je, da gradivo o zaposlenih ni dostopno, medtem ko se je gradivo o dejavnostni strukturi ohranilo, vendar žal nepopolno (manjkajo navedbe za okraj Slovenj Gradec).⁽¹³⁾ Raziskovalcu industrializacije med obema svetovni- ma vojnama pa se stavi še en problem: kako zbrati podatke o industriji na ozemlju, ki je bilo pod italijansko zasedbo. Žal so na razpolago le sumarni podatki po provincah. Podatki o poklicni sestavi prebivalstva so za upravne občine publicirani le ob popisu prebivalstva l. 1936,⁽¹⁴⁾ starejša popisa l. 1921 in 1931 priobčujeta te navedbe le za večje upravne enote.

V primerjavi s predvojnimi je povojna industrijska statistika izredno bogata, tako glede zbiranja informacij kot glede pogostosti opazovanj. Razlog so bile velike potrebe planskega gospodarstva po tovrstnih podatkih. Sprva so statistično opazovanje opravljale planske komisije, po l. 1952 pa so to prevzeli statistični zavodi, ki so uredili in poenotili metodologijo in pričeli s sistematičnim zbiranjem podatkov.⁽¹⁵⁾ Ti zavodi so do neke mere tudi uredili nekatere osnovne podatke o industriji za prvo povojno obdobje (1946 - 1952). Industrijska statistika je po letu 1952 znatno razširila obseg opazovanj, tako da se dandanes raziskovalec znajde preje pred preveliko obilico gradiva kot pred pomanjkanjem. Žal pa je moral Zavod za statistiko SRS zaradi prostorske stiske velik del starejšega gradiva izločiti, tako da imamo za prvih dvajset povojnih let le sumarne kazalce, podobno gradivo (popisnice) pa so bile uničene. To pa pomeni, da zadane pod-obno proučevanje na skorajda nepremagljive ovire, h katerim je treba prišteti še spremembe v metodologiji in razne preureditve statističnih enot, ki niso bile posebej zabeležene. S temi problemi se je srečala tudi

ta raziskava in je kljub vsem željam le delno uspela rekonstruirati razvoj v minulih tridesetih letih.

Za prva povojna leta smo uspeli najti v arhivu planske komisije SRS, ki ga hranijo v Državnem arhivu Slovenije,⁽¹⁶⁾ seznam industrijskih podjetij in število zaposlenih za l. 1948. Žal manjkajo podatki za industrijske obrate neindustrijskih podjetij (npr. železniške delavnice). Podatki o delovni sili po podjetjih, ki so jih zbrali na Geografskem inštitutu za l. 1951 na osnovi živilskih kart so se izkazali kot dokaj pomanjkljivi. Bolj popolni so bili podobni podatki o kraju bivanja in zaposlitve zaposlenih v industriji za l. 1961, ki jih prav tako hranijo na Geografskem inštitutu Univerze v Ljubljani.⁽¹⁷⁾ Za kasnejša obdobja so nam na Zavodu za statistiko v Ljubljani zbrali iz ohranjenega arhiva podatke o delovnih mestih po krajih in o strukturi zaposlenih in sicer za leti 1972 in 1973, avtor osebno pa je napravil takšno analizo za leti 1964 in 1975, ko je bilo gradivo že preurejeno po novih statističnih enotah v smislu zakona o združenem delu.⁽¹⁸⁾

O historiatu industrijskih podjetij obstajajo številni prispevki zgodovinarjev, ki so proučevali bodisi posamezna podjetja ali pa krajevno zgodovino (np. J. Šorn: "Razvoj papirnice Vevče, Ljubljana, 1956" ali I. Mohorič "Zgodovina obrti in industrije v Tržiču, Tržič 1975"). Precej obsežen in dokaj zanesljiv historični pregled^o razvoju, združitvah ali cepitvah ter lastništvu industrijskih podjetij so napravili na Zavodu SRS za statistiko v Ljubljani. Objavljen je v publikaciji "Industrija 1959-1964 (podatki letnih poročil IND-21), statistično gradivo SR Slovenije št. 5, Ljubljana, junij 1966".⁽¹⁹⁾

Čeprav ni nikjer navedeno na osnovi česa so neznani avtorji sestavili te kratke historiate, je vendar mogoče sklepati, da so jih povzeli iz poročil posameznih podjetij. Ta pregled nastanka industrijskih podjetij, ki že skraja ni zajel vseh industrijskih podjetij, smo izpopolnili s telefonskim povpraševanjem in

na ta način dobili za večino manjkajočih oziroma novih industrijskih podjetij podatke o letu nastanka in izvora. Za nekatera podjetja pa smo zbrali podatke in različnih zgodovinskih prispevkov ter iz Krajevnega leksikona.

Podatki o lokacijskih dejavnikih za posamezna industrijska podjetja so bili zbrani na podlagi posebne ankete. Žal se je sprva odzvala le dobra tretjina podjetij. Zato smo morali ponoviti pozive oziroma vključiti v anketiranje slušatelje geografije, ki so uspeli zbrati še večino manjkajočih odgovorov. Pri tem se je pokovno izkazalo, da podjetja nerada odgovarjajo ali pa to opravijo dokaj površno. Zaradi tega so podatki bolj relativne kot pa absolutne vrednosti.

Analizo o doseženi stopnji industrializacije smo oprli na podatke o dejavnostni strukturi prebivalstva. Le-te so zbrali ob popisih prebivalstva l. 1953, 1961 in 1971.⁽²⁰⁾ Ker so ti podatki v publiciranem gradivu objavljeni po naseljih, jih je bilo mogoče strniti v najmanjše teritorialne enote - katastrske občine. To zamudno in utrujajoče delo sta opravila tovariša Božena Grabec-Antonič, sodelavka Inštituta za geografijo pri Univerzi v Ljubljani za leti 1971 in 1961 in Fedor Černe, slušatelj geografije, za popis l. 1953. Oba sta tudi izračunala strukturne deleže aktivnega industrijskega prebivalstva po katastrskih občinah. Pri tem je treba opozoriti, da se navedbe za Koprsko primorje za stanje l. 1953. v resnici nanašajo na leto 1956, ker je bil tam izveden popis prebivalstva naknadno.⁽²¹⁾

Podatki o deležu aktivnega industrijskega prebivalstva za leto 1931 pa so oprti na že omenjeno gradivo o poklicni strukturi prebivalstva Dravske banovine, ki ga hranijo na Geografskem oddelku Filozofske fakultete in ki so ga priredili na Državnem statističnem uradu v Zagrebu.⁽¹³⁾ Za slovensko Primorje⁽¹⁷⁾ je smo morali uporabiti podatke iz popisa prebivalstva l. 1936,

ker popis l. 1931 navaja le sumarne navedbe za province. Razpoložljivo gradivo je v enem in drugem primeru dovoljevalo obdelavo le po takratnih upravnih občinah, ki so seveda znatno večje kot katastrske občine, vendar manjše od sedanjih upravnih občin.

Med številnimi deli znanstvene literature o industrializaciji Slovenije (Glej I. Vrišer "Industrializacija Slovenije, metodološka zasnova industrijske geografije, I. II., Ljubljana 1973, kjer so podrobno navedene poglavitne historične, ekonomske in geografske razprave o industrializaciji Slovenije) smo se oprli na nekatera historična dela o slovenskem gospodarskem razvoju (B. Grafenauer,⁽²²⁾ F. Gestrin,⁽²³⁾ T. Hočevar,⁽²⁴⁾ ali o razvoju nekaterih industrijskih panog in podjetij (J. Šorn,⁽²⁵⁾ I. Mohorič,⁽²⁶⁾ J. Orožen,⁽²⁷⁾ I. Češmiga⁽²⁸⁾). Uporabili smo tudi nekatere ekonomske študije o tej tematiki (J. Lakatoš,⁽³⁰⁾ Š. M. Kukoleča,⁽⁹⁾ S. Dimitrijević⁽³⁰⁾ ter nekatere posebne publikacije, kot so Spominski zbornik Slovenije,⁽³¹⁾ Krajevni leksikon Dravske banovine⁽³²⁾ in Krajevni leksikon Slovenije⁽³³⁾ ter statistično-ekonomske študije K. Beriča⁽³⁴⁾. Med geografskimi razpravami smo predvsem uporabili izsledke, ki so bili objavljeni v "Gospodarski strukturi Slovenije v luči poklicne statistike"(11), ki jo je uredil in napisal S. Ilešič ob sodelovanju nekaterih slušateljev geografije. Na to študijo se metodološko in vsebinsko veže razprava M. Novaka⁽³⁵⁾ "Razmestitev industrije v Sloveniji." Od povojnih geografskih del o industriji smo uporabili izsledke kratkega prikaza "Industrija v prostoru SRS" B. Kristana,⁽³⁶⁾ ter razprav "Prostorska diferenciacija Slovenije po selitvni mobilnosti"(17) in "Some Elements of Urbanization and Regional Development of Slovenia" V. Klemenčiča⁽³⁷⁾

3. RAZVOJ INDUSTRIJE NA OZEMLJU SR SLOVENIJE

a) Razvoj industrije za časa Avstroogrške

Iz znanstvenih zapisov naših zgodovinarjev, zlasti B. Grafeuerja,⁽³⁸⁾ F. Gestrina,⁽²³⁾ T. Hočevarja⁽²⁴⁾ in I. Mohoriča,⁽²⁶⁾ je razvidno, da so se prva prava industrijska podjetja razvila v naših krajih šele sredi minulega stoletja. Večina podjetij je imela v začetku 19. stoletja še močno obrtni ali manufakturni značaj. Seveda je bilo tudi nekaj izjem. Med njimi moramo omeniti Idrijski rudnik^(26 a), Prevaljsko železarno s premogovnikom v Lešah,^(26 b) premogovnik, svinčarno, steklarno in cinkarno v Zagorju, premogovnika in steklarni v Trbovljah in Hrastniku,⁽³⁹⁾ predilnice v Ajdovščini, Ljubljani in Preboldu, čistilnico sladkorja v Ljubljani, papirnico v Vevčah, preurejene fužine na Jesenicah in na Dvoru pri Žužemberku, novi rudnik svinca v Mežici⁽⁴⁰⁾ in še nekatera druga podjetja na ostalem slovenskem nacionalnem ozemlju. V resnici je veliko teh industrijskih podjetij nastalo šele v štiridesetih letih. Njim so se nekaj let kasneje pridružila še nekatera velika industrijska podjetja: Jeseniška železarna (1.1869), železarna Štore (1851), cinkarna v Celju (1873), valjarna bakra v Slovenski Bistrici (1870), cementarna v Trbovljah (1870), kemična tovarna v Hrastniku (1851), parketarna na Verdu (1870), papirnica na Sladkem vrh (1873), pivovarna Union (1864) in pivovarna v Mariboru (1856).⁽⁴¹⁾

Do večjega razmaha industrije je prišlo šele proti koncu 19. stoletja. Prevladovala so rudarsko-metalurška, lesnopredelovalna in podjetja za proizvodnjo gradbenega materiala. Nadpovprečno razvita je bila še usnjarska in papirna industrija. Žal veljajo ti podatki samo za Kranjsko in Spodnjo Štajersko, pri drugih deželah jih ni bilo mogoče izločiti iz pokrajinskih statistik in je zato slika o številu podjetij ter zaposlenih za Avstroogrško obdobje okrnjena.

Tab. 1. Rudarska in industrijska podjetja na Kranjskem in Spodnjem Štajerskem (l. 1852 in 1912)⁽⁴²⁾

	Število podjetij		Število zaposlenih	
	1852	1912	1852	1912
rudniki in metalurgija	46	33	2.782	10.738
obdelava kovin	14	35	1.871	2.340
električna energija in oprema	-	25		600
gradbeništvo	7	32	120	3.500
gradbeni material (opeka, kamen, steklo)	14	42	424	3.380
lesna industrija	1	134	15	4.556
tekstilna in oblačilna ind.	2	26	750	2.270
usnjarska in ubutvena ind.	11	18	65	1.850
papirna industrija	5	16	261	2.130
kemična industrija	5	21	45	1.923
živilska industrija	3	34	260	1.370
tobačna industrija		1		923
grafična industrija	8	24	40	650
Skupaj	116	441	6.633	30.230

Podjetja so se postopoma večala, tako da je l. 1912 prišlo na podjetje 68 zapošlenih, sprva pa le 57,1 zaposlenih. Z avstro-ogrškega gledišča so bila ta podjetja majhna in so zaostajala zlasti glede na kapital in tehnično opremljenost.

Razporeditev industrije je bila konec 19. in v začetku 20. stoletja naslednja: V tem času je elektrogospodarstvo šele nastajalo. Po l. 1894 so se pojavile prve tovarniške elektrarne, l. 1915 pa so postavili HC Završnico in l. 1918 HC Fala, ki sta postali osnova za elektrifikacijo. Zelo se je razvil^o premogovništvo; osredotočeno je bilo v Črnem revirju in sprva tudi na Lešah. Drugi premogovniki so bili v Velenju, Zabukovici, Libojah, Kanižarici in Vremskem Britofu. Premogovništvo se je razvijalo zaradi čedalje večje uporabe parnih strojev kot vi-

rov mehanske energije, širjenja železniškega omrežja in naraščajoče potrošnje v gospodinjstvih.

Velike spremembe je doživljalo železarstvo. Železni rudniki v Karavankah, na Jelovici in Pokljuki itd. so bili v tem času v zatonu in so jih do l. 1904 postopoma vse opustili. Zelo se je v tem času razvil rudnik svinca in cinka v Mežici, zlasti, ko so zgradili topilnico v Žerjavu. Manj uspešen je bil rudnik svinca in cinka pri Litiji, kjer so ponovno pričeli kopati l. 1882. Drugi rudniki: Sv. Ana, Knapovže, Bohor, Šoštanj itd., so bili nepomembni. Idrijski rudnik živega srebra je bil v rahlem vzponu, predvsem po zaslugi tehničnih izboljšav.

Od številnih fužin so ostale samo tri železarne: Jesenice, Štore in Ravne. Prevaljsko, ki je bila največja, so l. 1896-98 demontirali in prenesli na Zgornje Štajersko. Kljub koncentraciji gorenjskih železarn na Jesenicah, se je jeseniška železarna le stežka obdržala (memški kapital, navezava na železo iz plavža v Škednju v Trstu). Tudi železarna v Štorah je bila obnovljena s tujim kapitalom (l. 1877). Ravenska železarna je bila majhna in se je kmalu specializirala na proizvodnjo jekla. Drugi metalurški obrati so bili livarna in valjarna bakra v Slovenski Bistrici, cinkarna v Celju, livarna zvonov v Ljubljani, tovarna srpov in kos v Slovenjgradcu, Tržiču, Muti in Lovrencu na Pohorju, tovarni poljedelskega orodja v Vitanju in Batujah, žebeljev v Kropi, Lipnici in Kamni gorici, na Dvoru je bila livarna in strojna tovarna, v Ljubljani tovarna turbin in lesnoobdelovalnih strojev, v Celju tovarna emajlirane posode, v Kamniku livarna in tovarna ključavnic ter v Mariboru velike železniške delavnice.

V industriji gradbenega materiala so prevladovali opekarne (v okolici Ljubljane, Maribora in Celja ter v Pomurju). Apnenice so bile v Zagorju, Dobropolju in Solkanu, cementarne

pa v Trbovljah, Zidanem mostu, Dovjem in Kamniku. Od številnih steklarn sta ostali samo zagorska in hrastniška. Pri Celju je bilo tudi nekaj keramičnih podjetij.

Lesnopredelovalna industrija je bila osredotočena v Podravju in na Notranjskem (Pivka, Verd, Rakek, Postojna). Pohištvo so izdelovali v Solkanu in Šentvidu. Druga podjetja so bila v Slovenj Gradcu, Hočah, Duplici, Ljubljani in Majšperku ter Sevnici (tovarna kopit).

Papirnice v Radečah, Vevčah in Goričanah (tov. celuloze) so bile v tem času modernizirane.

Kemična industrija je bila v Kamniku (smodnišnica), Hrastniku (soli in kisline), Piranu (milo), Mariboru (milo), Ljubljani (klej), Podgradu in Mozirju (suhe barve) in Ljubljani (glinica).

Tekstilne tovarne so bile v Preboldu, Litiji, Tržiču, Ljubljani, Škofji Loki (klobuki) in Domžalah (slamniki). Usnjarne so bile v Šoštanju, Šmartnem pri Litiji, Konjicah, Ljubljani in Kranju ter Tržiču (usnjarna in obutvena industrija).

V živilski industriji so prevladovali mlini (večji mlini so bili v Kranju, Celju, Domžalah in Ajdovščini), pivovarne (Ljubljana, Laško) in oljarne (Fram, Slovenska Bistrica, Britof pri Kranju). V Izoli so bile tovarne ribjih konzerv, v Ljubljani in Brestanici čokolade in bombonov, v Ljubljani pa tovarna kavinih surogatov.

Iz opisa je razvidno, da je bila večina industrije predelovalne in lahke. Nastajala je pod vplivom skromnih virov naravnih surovin, delovne sile in zlasti lokalnega ali regionalnega tržišča ter tradicije. Namestila se je v mestih in v bližini železniških zvez. Podjetja so bila razmetana in večidel slabo ali sploh nepovezana. Prevladoval je tuji kapital, zlasti v

večjih podjetjih. Zato so bila podjetja vezana na središča izven Slovenije: na Dunaj, Gradec in Trst. O zares pravi industrializaciji, nakopičenosti industrije, povezanosti z bančnim kapitalom ter tehničnem razvoju lahko v tem času govorimo na slovenskem ozemlju edino v primeru Trsta, kot to upravičeno navaja J. Šorn, in po moji sodbi, tudi v Črnem revirju. Slovenija je bila v desetletju pred prevratom pri dnu avstrijske industrializacijske lestvice.

Ta razmeroma šibka industrializacija se zrcali tudi v podatkih o deležu industrijskega prebivalstva. Ocene, ki jih je napravil Ž. Šifrer,⁽⁴³⁾ kažejo, da je število industrijskega prebivalstva od l. 1880 do 1910 poraslo od 129.562 na 168.489 prebivalcev; tako se je ustrezni delež industrijskega prebivalstva od celokupnega slovenskega prebivalstva zvečal od 11,0 % na 12,8 %.

Tabela 2. Razvoj industrijskega prebivalstva na ozemlju SR Slovenije med l. 1869 in 1910⁽⁴³⁾

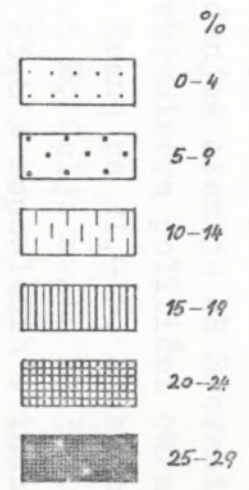
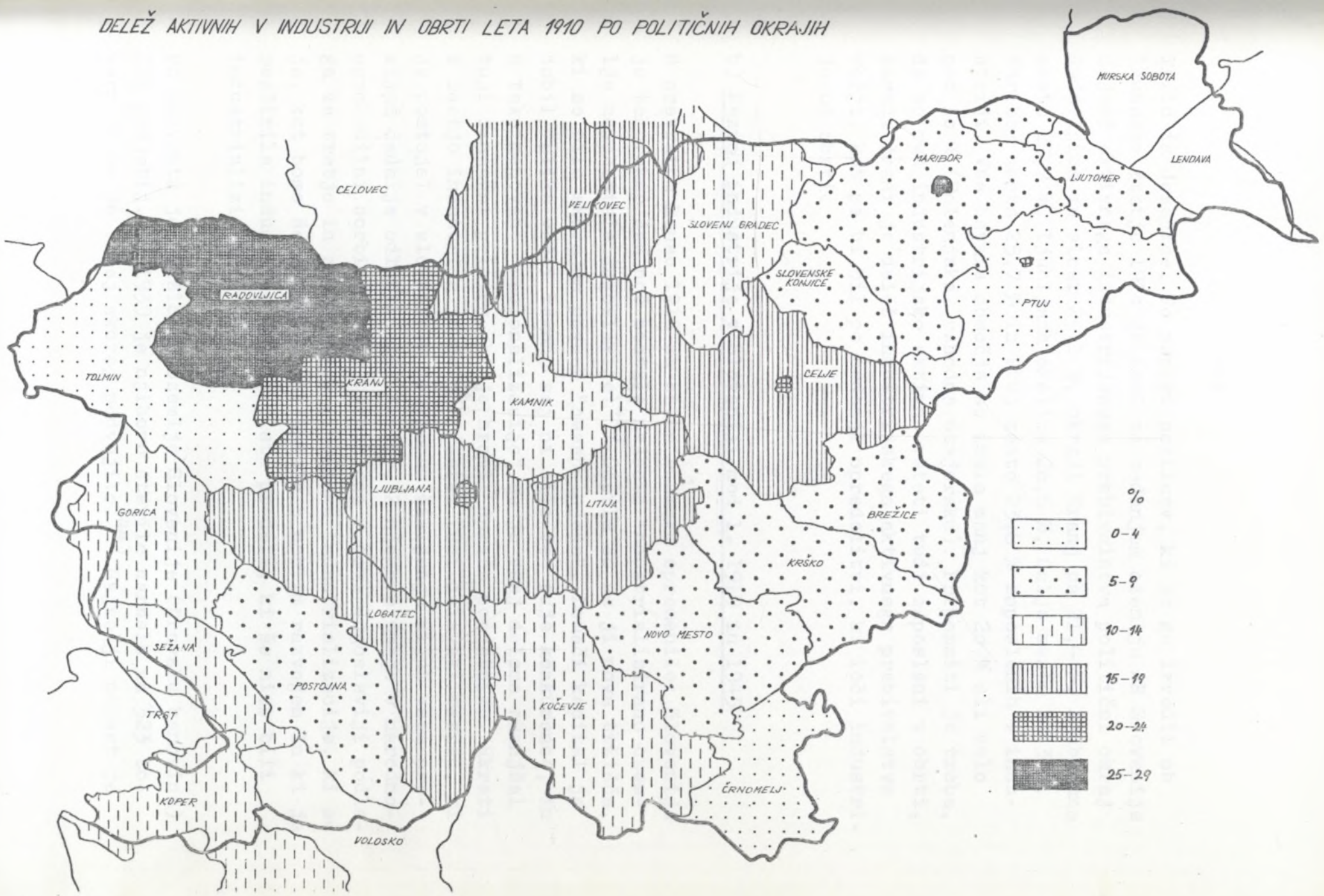
Leto	celotno prebivalstvo	industrijsko prebivalstvo	% industrijskega prebivalstva
1869	1 128 786	a 64 662	a 9.2
1880	1 182 223	c 129 562	c 11.0
1890	1 234 056	c 132 222	c 10.7
1900	1 268 055	c 151 257	c 11.9
1910	1 321 098	c 168 489	c 12.8

a = aktivno industrijsko prebivalstvo (skupaj z zaposlenimi v obrti)

c = celokupno industrijsko prebivalstvo

Med najbolj industrializiranimi predeli so bili Mežiška dolina, Maribor, Celje, Črni revir, Domžale in Kranj z okolico,

DELEŽ AKTIVNIH V INDUSTRIJI IN OBRTI LETA 1910 PO POLITIČNIH OKRAJIH

Tržič in Jesenice. Po popisu poklicev, ki so ga izvedli ob ljudskem štetju 1910 je imel na sedanjem ozemlju SR Slovenije največ aktivnega industrijskega prebivalstva politični okraj Radovljica in sicer 29,1 %, okraji Kranj pa 21,4 %, Ljubljana mesto 22,7 %, Ljubljana okolica 20,6 %, Celje mesto 24,3 %, Maribor mesto 25,7 % in Ptuj mesto 23,8 % zaposlenih v industriji. Vsa ostala območja so imela manj kot 20 % ali celo pod 10 % (Dolenjska, vzhodna Štajerska). Pripomniti je treba, da so med industrijsko aktivne všteti tudi zaposleni v obrti, zaradi česar je delež industrijskega aktivnega prebivalstva večji, kot pa bi bil po sedanji opredelitvi, ki loči industrijo od obrti.

b) Razvoj industrije v Sloveniji med 1. 1919 in 1945

S prevratom konec 1918 so se te razmere spremenile: Slovenija je takorekoč čez noč postala najbolj industrializirano ozemlje novonastale Jugoslavije.⁽⁴⁴⁾ Odprla so se ji nova tržišča, ki so bila skorajda povsem "nezapolnjena". Domači kapital je dobil veliko večji zagon, saj ni bilo več tuje konkurence, in s takoimenovano "nacionalizacijo" se je vsaj deloma zmanjšal tuji finančni pritisk, ki je hromil domače podjetnike. Hkrati z rastjo industrije je seveda rasel tudi delavski razred, ki je postajal v slovenskem družbenem življenju kljub vsem presijam čedalje odločilnejši faktor. Z njegovo zmago v narodno-osvobodilni borbi je bila ustvarjena v novi Jugoslaviji podlaga za tretjo in zadnjo fazo slovenske industrializacije, ki se je, kot bomo še slišali, oblikovala z naglim razvojem in ki je razširila industrijo tudi v tiste predele, ki še niso bili industrializirani.

Po prevratu je prišlo na ozemlje Slovenije (Dravske banovine) 275 podjetij, 1. 1939 je njihovo število naraslo na 523 tovarn in se je torej skoraj podvojilo.⁽⁴⁴⁾ Največji porast je

industrija zaznamovala med l. 1919 in 1929, ko so odprli 161 tovarn; med l. 1930 - 1939 pa jih je nastalo le 92, kar je bilo pripisati posledicam svetovne gospodarske krize v letih 1930 - 1935, postopnemu polnjenju jugoslovanskega tržišča z rastjo tovarn v drugih pokrajinah in nekaterim posebnostim kapitali - stičnega gospodarstva (kartelizacija). Število industrijskih podjetij l. 1939 je bilo na ozemlju SRS naslednje:

(45)

Tab. 3. Število industrijskih podjetij l. 1939 v SR Sloveniji

vsa industrija	785	ind.gradbenega materiala	101
elektroenergija	82	lesna industrija	157
premogovništvo	18	papirna industrija	24
naftna industrija	-	tekstilna industrija	109
črna metalurgija	8	usnjarska in obutvena ind.	39
barvna metalurgija	-	gumarska industrija	1
nekovinska ind.	17	živilska industrija	58
kovinska ind.	88	grafična industrija	42
elektroindustr.		tobačna industrija	1
kemična industrija	40		

V premogovništvu je še vedno dominiral Črni revir, močno pa sta se razvila tudi rudnika Velenje in Krmelj. Zelo se je okrepila celjska cinkarna. V Rušah so začeli s proizvodnjo karbida in ferolegur. V Slovenski Bistrici so pričeli tudi z valjanjem aluminijskega. V železarstvu ni bilo sprememb. Dokaj pa se je razvila kovinska industrija, vendar je eno največjih podjetij te vrste "Strojne tovarne in livarne" v Ljubljani moralo v likvidacijo. Nova kovinska industrija je nastala v Mariboru (metalne konstrukcije), kovano orodje so na novo izdelovali v Žrečah, kmetijsko orodje v Kamniku, Šentjurju in Murski Soboti, gradbene stroje v Škofji Loki, pločevinasto embalažo v Ljubljani, pile v Tržiču in Prevaljah, kovinsko galanterijo v Ljubljani in štedilnike v Bistrici. ~~Obstojele~~ sta samo dve elektroindustrijski podjetji (izdelava baterij v Ljubljani in akumulatorjev v Mariboru. V kemični industriji je nastalo

več novih obratov, ki pa so bili večidel manjši in predelovalnega značaja. Med večjimi je bila tovarna dušika v Rušah, ob cinkarni v Celju pa so razvili proizvodnjo žveplene kisline in superfosfata. Ostala podjetja so bila: tovarni barv in lakov (Medvode, Domžale), tovarna mila (Kranj), izdelava raznih kemičnih preparatov (Podnart, Podgrad), izdelava eteričnih olj (Celje), pripomočkov za pisarne (Celje), za zaščito rastlin (Rače), usnjarskih sredstev (Ljubljana) itd. Čeprav so sestavljala kemično industrijo drobna podjetja, je ta panoga dajala kar 31,4 % vse jugoslovanske proizvodnje. Lesna industrija se je sicer močno razvila, vendar so nastajale predvsem žage - bilo jih je žez 1000 - , prave lesnopredelovalne industrije je bilo manj (Sevnica, Radeče, Maribor). V papirni industriji ni bilo večjih sprememb, edino tik pred vojno je začela delovati tovarna celuloze v Krškem. Med obema vojnama se je izredno razvila tekstilna industrija, kar je bilo treba pripisati velikemu tržišču, carinski politiki in velikim naložbam tujega, zlasti češkega kapitala. Nastala so nekatera zelo velika podjetja, kot je sedanja MTT v Mariboru, Tekstilindus in IBB v Kranju, ter manjša podjetja v Jaršah, Kočevju, Laškem in Ljubljani. Obenem so se povečale predilnice in tkalnice v Tržiču, Litiji in Preboldu. Slovenska tekstilna industrija je dajala 37,8 % (1. 1939) vse jugoslovanske tekstilne proizvodnje. V usnjarski in obutveni industriji ni bilo takšnih velikih sprememb, nastalo je le nekaj novih podjetij: usnjarna v Mokronogu, tovarna obutve v Mariboru in Ljubljani in kožna galanterija (Ljubljana, Domžale). Nova je bila tovarna gume v Kranju. V živilski industriji se je razvilo nekaj manjših obratov za predelavo mesa, izdelavo alkoholnih pijač, mlinov in mlekarn; edini večji obrat je bila nova pivovarna v Laškem. Industrija gradbenega materiala ni imela večjega zagona. Nova je bila apnenica v Kresnicah; pač pa so na ozemlju, ki so ga zasedli Italijani, nastale številne operkarne (Bilje, Vrtojba) in cementarna v Anhovem, ki naj bi pomagale pri obnovi porušene Goriške. Steklarno v Zagorju so

zaprli oziroma so jo prenesli v Stražo; na novo pa je bila osnovana manjša steklarna v Rogaški Slatini. V Koprskem primorju je nastalo nekaj manjših ladjedelnic (Piran, Portorož, Koper) in tovarn krtač (Koper), povečale pa so se tovarne ribjih in zelenjavnih konzerv (Izola, Koper).⁽⁴⁴⁾⁽⁴⁶⁾ Italijanski kapital je zgradil v Ilirski Bistrici večjo tovarno za izdelavo lesnih plošč, povečal je tudi žage v Prestranku in Pivki.

Med vojno je bilo veliko industrije uničene: npr. HE Fala, premogovniki v Krmelju, Kanižarici in Kočevju, tovarna mila v Mariboru, tovarna peroksida v Podnartu, nekatera kovinska podjetja v Celju in Mariboru, številne žage, papirnice v Radečah, Podvelki, Prevaljah in Krškem, usnjarne v Mokronogu, Ptuj, Mariboru in Kranju. Nekatere tovarne je okupator preuredil (npr. Jugočeško v Kranju v tovarno avionskih delov) ali demontiral.⁽⁴⁶⁾

Število zaposlenih v industriji jeznašalo po oceni Statističnega letopisa l. 1939⁽⁴⁷⁾ na sedanjem ozemlju SR Slovenije okoli 75.065. Porazdelitev po panogah je bila naslednja:

Tab. 4.

Zaposleni v industriji l. 1939 na ozemlju SR Slovenije glede na panog^e

panoga	število	%	panoga	število	%
Skupno	75065	100,0			
Elektroenergija	1297	1,72	ind.gradb.mater.	3565	4,75
Premogovništvo	8012	10,67	Lesna industrija	8540	11,37
Proiz.nafte in deriv.	-	-	Papirna industr.	2393	3,18
Črna metalurgija	5071	6,76	Tekstilna in- dustrija	20156	26,85
Barvna metalurgija	2520	3,35	Usnjarsko in obutv.ind.	4668	6,22
Nekovinska indust.	3381	4,50	Gumarska ind.	567	0,76
Kovinska indust.	5859	7,80	Živil.indust.	4907	6,53
Elektroindustrija	210	0,27	Grafična indust.	1015	1,35
Kemična industrija	2257	3,00	Tobačna industr.	700	0,93

Poleg tradicionalnih industrijskih središč na Gorenjskem, Črnem revirju, Mariboru in Mežiški dolini so se v tem času okrepila industrijska območja v Celju, Ljubljani, na Bistriški ravnini, v Saleški dolini in okolice Gorice.

Navzlic ugodnim pogojem za razvoj industrije, industrializacija ni napredovala preveč hitro, pri čemer je bil verjetno glavni razlog šibkost slovenskega kapitala, prevlada tujega kapitala, pritisk konkurence iz razvitih dežel, gospodarska kriza in nazadnje splošna družbena kriza Jugoslavije, iz katere se nova država zaradi neurejenih socialnoekonomskih odnosov ni zmogla izkoptati. Tako je znašal delež industrijskega (in obrtnega) prebivalstva ob popisu leta 1931 21,3 %⁽⁴³⁾. Delež aktivnega industrijskega (in obrtnega) prebivalstva pa je bil glede na popis l. 1931 (oziroma l. 1936 za Slovensko Primorje) okoli 16,1 %. Opozoriti pa moramo, da je treba to in druge podobne številke vzeti kot oceno, saj je skorajda nemogoče natančneje opredeliti ozemlje SR Slovenije pri preteklih popisih zaradi različne upravne razdelitve in zaradi podatkov, ki so objavljeni samo za velike teritorialne enote. Da je zgornja ocena točna, dokazuje ocena industrijskega in obrtnega prebivalstva za prvi popis po vojni leta 1948, ko je znašal delež vseh prebivalcev v industriji in obrti še vedno komaj 21,9 %, delež aktivnih v industriji in obrti pa 16,8 % (pri čemer ima popis l. 1948 določene svojstvenosti in ni docela primerljiv s popisom l. 1931 oziroma s kasnejšimi popisi).

Postopno rast pomena industrije kažejo tudi podatki o "donosu" industrije (narodnem dohodku). Po ocenah M. Brezigarja⁽⁴⁸⁾ je znašal delež takoimenovanih "veleobratov" v Sloveniji ob razsulu Avstroogrske ca 14,07 %, po oceni F. Uratnika⁽⁴⁹⁾ je bil ta delež l. 1926 ca 16,9 %, po ocenah J. Lavriča⁽⁵⁰⁾ pa se je gibal (v cenah l. 1938)

1923 - 24	13,3 %	narodnega dohodka Slovenije
1928 - 29	13,3 %	"
1923 - 29	15,0 %	"
1930 - 34	18,1 %	"
1935 - 39	20,4 %	"

Leta 1947, v prvem normalnem povojnem letu, so ocenili delež industrije v narodnem dohodku Slovenije s 24,9 %, kar je verjetno nekoliko previsoko; zdi se, da to velja tudi za oceni Brezigarja in Uratnika. Zaradi slabosti našega kmetijstva je bil delež industrije pogostoma v teh ocenah prevrednoten.

c) Razvoj industrije v povojni Sloveniji (po 1.1945)

O zares pravi industrializaciji Slovenije lahko govorimo šele v povojnem času, to je od osvoboditve 1. 1945 dalje. Industrializacija je postala sedaj osnovna gospodarska politika vse slovenske družbe. Izražena je bila že v prvem petletnem planu in v vseh kasnejših družbenih planih. Ponovno je prišla do izraza na VII. kongresu Zveze komunistov Slovenije, ko so znova poudarili, da je predvsem nadaljnji razvoj industrije tista političnoekonomska kategorija, ki tudi v prihodnje zagotavlja razvoj socialističnih družbenih odnosov, krepitev samoupravnega socializma in splošni napredek slovenske družbe in nje-nega blagostanja.

Bistvena značilnost povojne industrializacije je bila njena večstranskost. Ni se povečal zgolj stalež zaposlenih v industriji, temveč se je pomnožilo tudi število industrijskih dejavnosti, industrijskih obratov in število prebivalcev, ki so se preživljali od industrije.

Obravnavo pričenjamo z zadnjim podatkom. Iz popisov prebivalstva je razvidno, da se je delež industrijskega prebivalstva večal v naslednjih odstotkih:

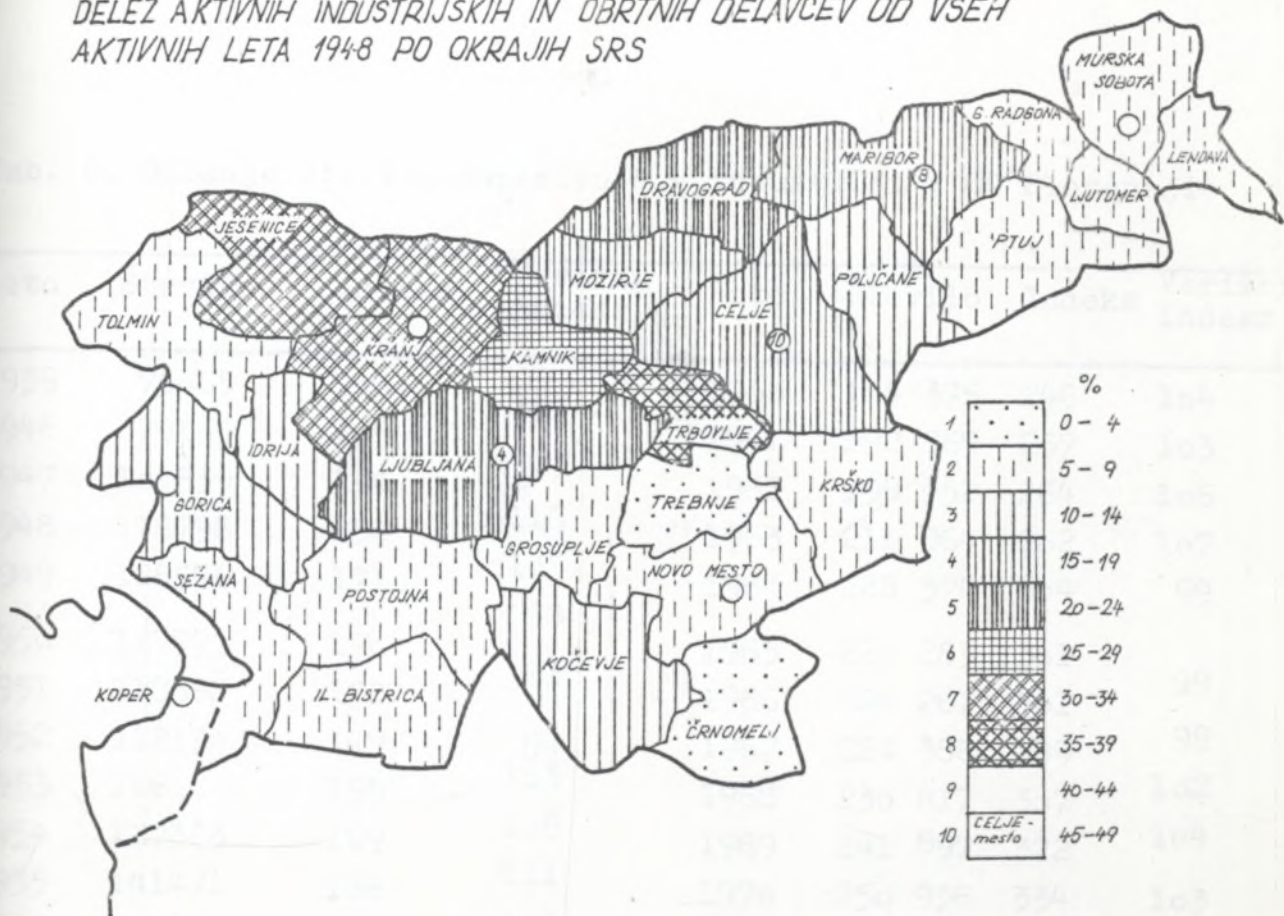
Tabela 5. Razvoj celotnega industrijskega in aktivnega industrijskega prebivalstva

Leto	Skupno štev. prebivalcev	Industrijsko število	preb. %	Aktivno število	indus. prebival. % od vsega aktiv. preb.
1948	1 439 800	315 249	21,9	-	-
1953	1 504 427	355 049	23,6	119 969	14,5
1961	1 591 523	464 504	29,1	192 423	25,0
1971	1 727 137	587 896	34,0	270 410	32,3

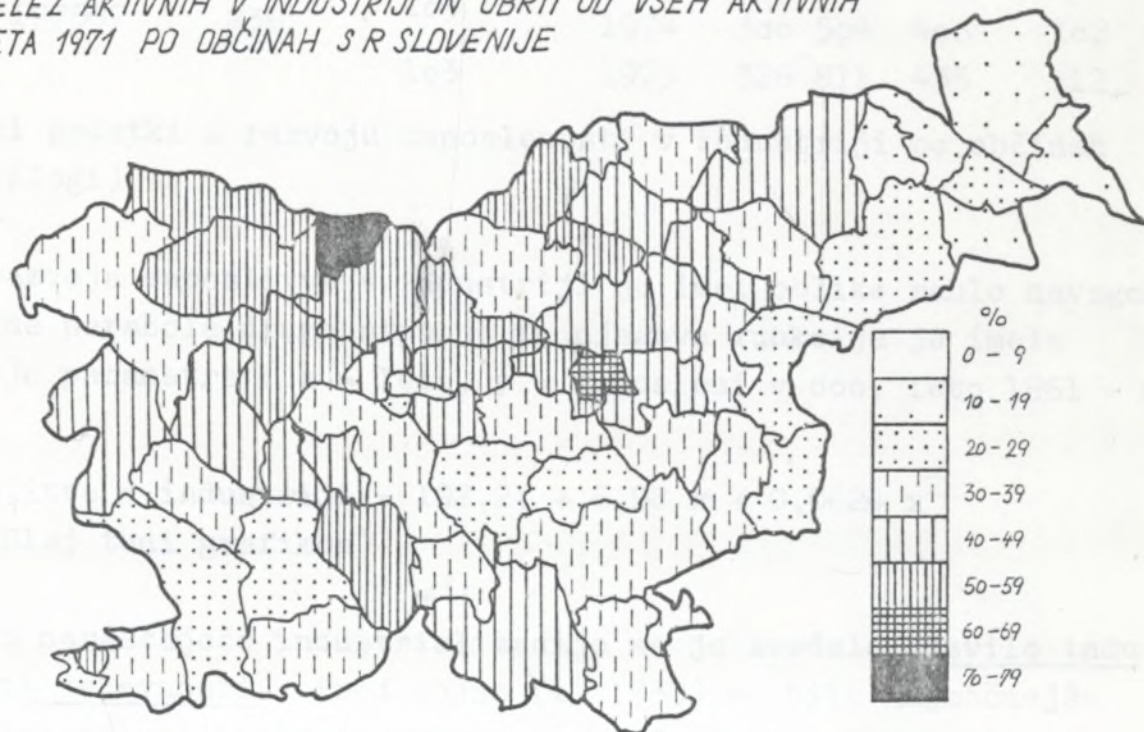
Doseženi odstotki so že tolikšni, da spominjajo na razmere v industrijsko razvitih deželah (Avstrija 29,9 %, Francija 27,5%, Zahodna Nemčija 40,4 % zaposlenih v industriji od vseh aktivnih), pri čemer vendar kaže upoštevati, da je bil pri nas delež zaposlenih v industriji nadpovprečno visok in ne vedno v skladu z gospodarnostjo. Grafikon "razvoja deležev industrijskega in aktivnega industrijskega prebivalstva", na katerem so nanešeni tudi logaritmi deležev, pa je pokazal, da je imela krivulja naraščanja % delež^{ev} eksponencialni potek, vendar je izkazovala v zadnjem desetletju postopno umirjanje.

Število zaposlenih v industriji se je prav tako skokoma povečalo, čeprav pogostoma na račun ekstenzivnega zaposlovanja (kar je pač nuja vseh gospodarsko manj razvitih dežel). Po oceni Zavoda SRS za statistiko je bilo leta 1939 na ozemlju SRS 75 065 zaposlenih v industriji. Njihovo število je naraslo ob koncu leta 1975 na 326 811. Indeks porasta je znašal 435. Podrobni razvoj zaposlenosti v industriji je razviden iz naslednje tabele:

DELEŽ AKTIVNIH INDUSTRIJSKIH IN OBRTNIH DELAVCEV OD VSEH AKTIVNIH LETA 1948 PO OKRAJIH SRS

DELEŽ AKTIVNIH V INDUSTRIJI IN OBRTI OD VSEH AKTIVNIH LETA 1971 PO OBČINAH S R SLOVENIJE

Tab. 6. Gibanje števila zaposlenih v industriji v SR Sloveniji

Leto	Število	Indeks	Verižni indeks	Leto	Število	Indeks	Verižni indeks
1939	75065	100	105	1960	184 375	246	104
1946	79135	105	127	1961	192 869	257	103
1947	100539	134	118	1962	198 452	264	106
1948	118798	158	108	1963	211 964	282	107
1949	128596	171	99	1964	228 374	304	99
1950	127773	170	92	1965	226 283	301	99
1951	118362	158	94	1966	226 261	301	99
1952	112130	149	103	1967	224 388	299	102
1953	116	155	109	1968	230 817	307	104
1954	127363	169	111	1969	241 897	322	103
1955	141471	188	103	1970	250 936	334	104
1956	146656	195	106	1971	261 914	349	104
1957	156219	208	109	1972	272 846	363	104
1958	171171	228	103	1973	283 234	377	102
1959	177567	236	103	1974	300 504	400	112
			103	1975	326 811	435	

(Podobni podatki o razvoju zaposlenosti v industriji po občinah so v prilogi)

Trend razvoja zaposlitve v industriji je imel obliko rahlo navzgor upognjene parabole druge stopnje in njegova funkcija je imela naslednje parametre (x = leta, y = zaposleni v ooo, leto 1961 = 0):

$$T \text{ zaposlitve v industriji} = 192,21 + 6,98 x + 0,0624 x^2$$

(Glej tudi grafikon)

Obenem z naraščajočo industrializacijo se je zvečalo število industrijskih dejavnosti. Pred vojno (l. 1939) so bile najmočnejše panoge tekstilna, lesna in premogovna industrija. Nekaterih panog sploh ni bilo (naftna, ladjedelniška in filmska industrija) ali pa so bile šele v zametkih: (elektrotehnična in

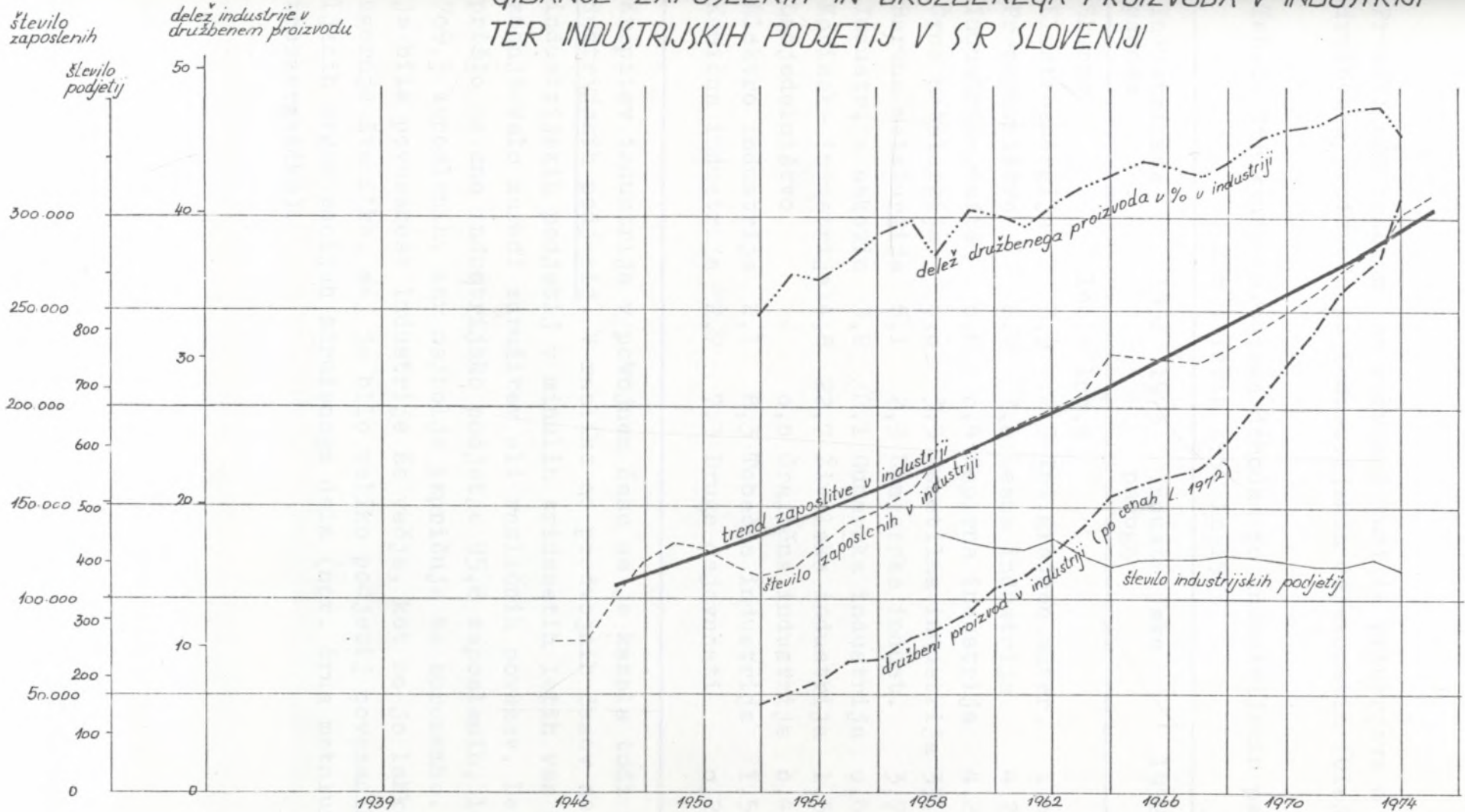
gumarska industrija). Nekatere med temi panogami so napravile izreden razvoj in so se povzpele med najmočnejše dejavnosti (tako se je elektrotehnična industrija uvrstila na tretje mesto glede na število zaposlenih). Razvoj posameznih industrijskih panog je razviden iz tabele št. 7.

Tab.7. Zaposleni po industrijskih panogah v SRS

panoga	1939	%	1950	%	1960	%	1975	%
skupno	75 065	100,00	122904	100,00	182314	100,00	306480	100,00
111 elektroen.	1 297	1,72	1459	1,19	5313	2,91	6566	2,14
112 premogov.	8 012	10,66	13976	11,37	14072	7,72	11106	3,62
113 nafta	-	-	1505	1,22	964	0,53	921	0,30
114 črna met.	5 071	6,75	9616	7,82	11468	6,29	13360	4,36
115 barvasta m.	2 520	3,35	6141	4,99	7339	4,02	10097	3,29
116 nekovinska	3 381	4,50	4342	3,53	6688	3,66	7004	2,28
117 kovinska	5 859	7,80	20265	16,48	35304	19,36	69809	22,78
118 ladjedeln.	-	-	-	-	-	-	244	0,07
119 elektroind.	210	0,27	2976	2,42	11135	6,11	32250	10,52
120 kemična	2 257	3,00	2672	2,17	5473	3,00	15774	5,14
121 ind.gradb.ma- ter.	3 565	4,75	4998	4,04	5109	2,80	7975	2,60
122 lesna	8 540	11,37	14512	11,81	20565	11,28	32010	10,44
123 papirna	2 393	3,18	3748	3,05	3654	2,00	8308	2,71
124 tekstilna	20 156	26,83	23485	19,11	31190	17,11	49455	16,13
125 usnjar.	4 668	6,21	7320	5,96	9828	5,39	13897	4,53
126 gumarska	567	0,75	621	0,50	1215	0,67	3482	1,25
127 živilska	4 907	6,53	2487	2,02	7057	3,85	14786	4,82
128 grafična	1 015	1,35	1381	1,12	2540	1,39	6901	2,25
129 tobačna	700	0,93	755	0,61	719	0,39	672	0,21
130 filmska	-	-	285	0,23	187	0,10	52	0,01
139 druga ind.	-	-	-	-	2499	1,37	1821	0,59

Zaradi teh sprememb so nekatere pred 1. 1945 najbolj razvite dejavnosti, kot npr. tekstilna, usnjarska in industrija nekovin, črna metalurgija in industrija gradbenega materiala, relativno nazadovale.

ČIBANJE ZAPOSLENIH IN DRUŽBENEGA PROIZVODA V INDUSTRIJI TER INDUSTRIJSKIH PODJETIJ V SR SLOVENIJI

Premiki med panogami so razvidni tudi iz primerjave o ustvarjenem družbenem proizvodu po industrijskih dejavnostih (Glej tab. 8).

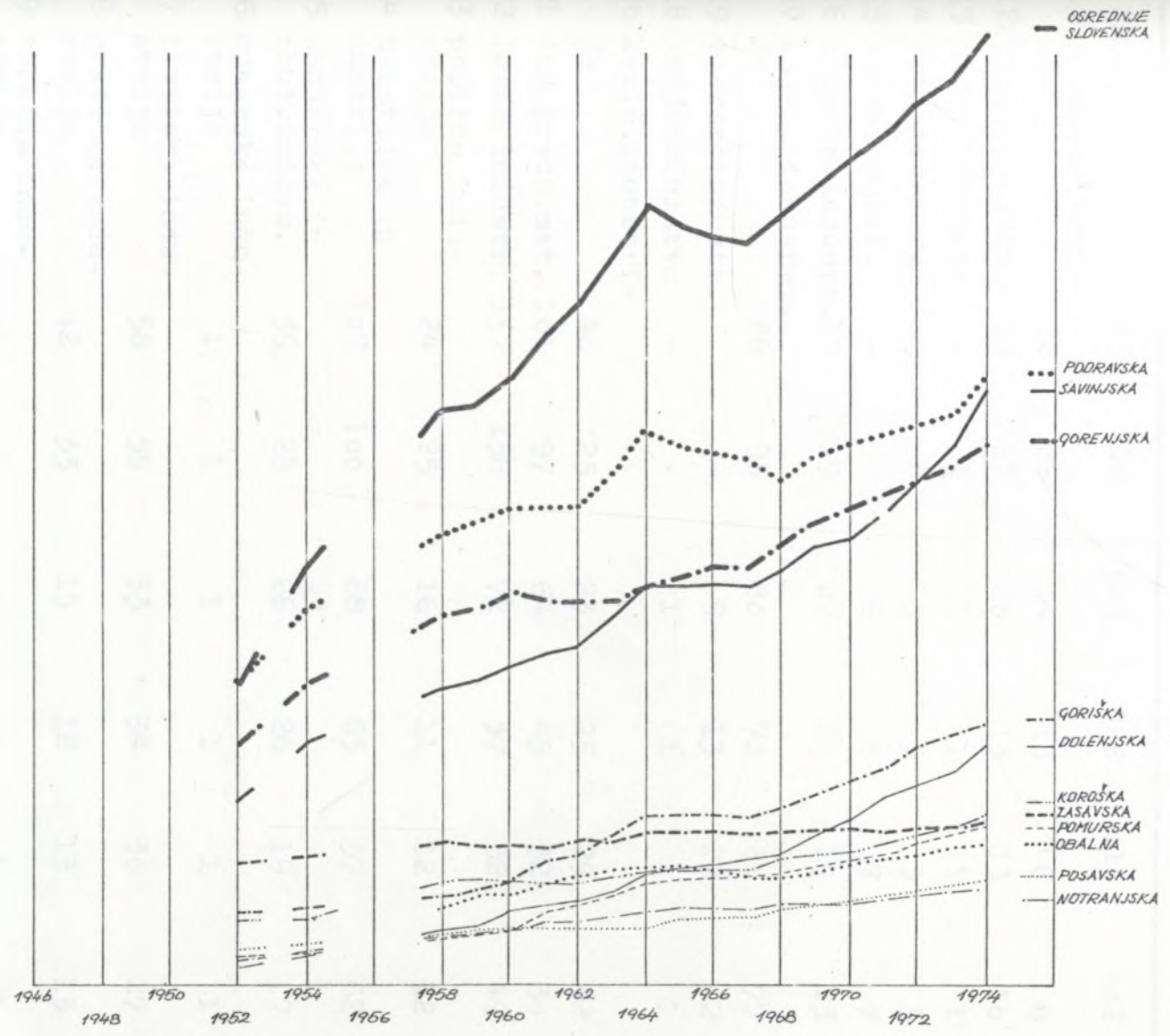
Tab.8. Struktura narodnega dohodka po industrijskih panogah v SRS v letih 1952 in 1973

Industrijska panoga	1952	1973	Industrijska panoga	1952	1973
Skupno	100,0	100,0			
Elektroenergija	3,9	2,9	Ind.gradben.mater.	1,0	3,2
Premogovništvo	6,7	3,0	Lesna industrija	4,2	10,1
Industrija nafte	0,6	0,4	Papirna industrija	4,2	2,4
Črna metalurgija	9,0	3,5	Tekstilna industrija	33,9	14,9
Barvna metalurgija	6,1	2,3	Usnjarska indust.	3,7	3,7
Industrija nekovin	3,2	2,1	Gumarska industrija	0,6	1,6
Kovinska industrija	14,8	22,7	Živilska industrija	1,5	6,6
Ladjedelništvo	-	0,0	Grafična industrija	0,4	2,9
Elektro industrija	2,1	8,3	Tobačna industrija	1,5	1,1
Kemična industrija	2,7	7,3	Druge dejavnosti	0,2	0,1

Krepitev industrije v povojnem času se je kazala tudi v gibanju industrijskih podjetij. V razliko od predvojnih časov se je število industrijskih podjetij v minulih tridesetih letih ves čas postopoma zmanjševalo zaradi združitvev ali različnih povezav. Leta 1939 je prišlo na eno industrijsko podjetje 95,6 zaposlenih, leta 1974 pa 709,5 zaposlenih, kar najbolje izpričuje te spremembe. V resnici je bila povezanost industrije še večja, kot so jo lahko prikazale zgornje številke, saj je bilo veliko podjetij povezanih v sestavljenih organizacijah združenega dela (npr. črna metalurgija, elektroenergetika).

ČIBANJE ZAPOSLENIH V INDUSTRIJI PO REGIJAH V S R SLOVENIJI
(1952 - 1974)

REGIJE:

Tab. 9. Število industrijskih podjetij v SR Sloveniji

Panoga	1939	1946	1955	1960	1966	1970	1974
Skupaj SRS	785	724	503	428	410	402	403
111 elektroenergi- ja	82	86	14	18	8	6	1
112 premogovništvo	18	17	20	13	13	10	8
113 naftna industr.	-	1	1	1	1,	1	2
114 črna metalurg.	8	8	3	3	3	3	3
115 barvna metal.	-	-	6	6	7	7	6
116 nekovin.industr.	17	19	27	21	14	13	13
117 kovin. industri- ja	88	93	80	72	81	77	78
119 elektroindustri.	-	-	9	13	29	32	1
118 ladjedelništvo	-	-	1	1	1	1	34
120 kemič.industri- ja	40	25	23	25	29	32	35
121 ind.gradb.mat.	101	97	64	45	32	30	31
122 lesna industr.	157	136	72	57	52	49	47
123 papirna indu- strija	24	25	16	11	12	12	13
124 tekstilna in- dustrija	109	100	68	65	57	62	67
125 usnjarska in obut.indust.	39	28	28	26	19	17	17
126 gumarska indu- strija	1	1	1	1	1	1	1
127 živilska indu- strija	58	55	53	34	30	27	25
128 grafična indu- strija	42	33	15	12	13	13	13
129 tobačna indu- strija	1	1	1	1	1	1	1
130 filmska indu- strija	-	1	1	1	2	2	2
139 ostala indu- strija	-	-	-	-	5	6	5

Spremenjeni položaj industrije je bil razviden tudi iz njenega deleža v skupnem družbenem proizvodu SR Slovenije. Le-ta se je gibal med 35 % in 47 % in se je ves čas po osvoboditvi postopoma povečeval. Takšna rast je pomenila, da je pomen industrije,

Tab.10. Delež industrije v družbenem proizvodu SR Slovenije

	1939	1947	1950	1953	1956	1959	1962	1965	1968	1971	1974
%	20,4	(50,8)	(55,3)	36,0	38,6	40,2	40,7	43,9	43,7	46,4	45,5

kljub razvoju drugih dejavnosti, še vedno absolutno in relativno naraščal in da ga niso ogrozile terciarne dejavnosti, kar je sicer primer v najrazvitejših kapitalističnih deželah.

Poglavitni razlog za opisani nagli razvoj industrializacije v povojni SR Sloveniji je bila gradnja novih ter širjenje obstoječih industrijskih podjetij. Izreden razvoj so doživela predvsem podjetja za proizvodnjo električne energije, kovinska, elektrotehnična, kemična, lesnopredelovalna, tekstilna in živilska industrijska podjetja.

V elektrogospodarstvu je bilo zgrajenih oziroma dograjenih 13 hidro-in termocentral (od tega 6 na Dravi in 2 na Soči, ter termoelektrarne Šoštanj, Trbovlje in Toplarna Ljubljana). Težišče v energetske proizvodnji se je docela prevesilo na Štajersko, čeprav je ob osvoboditvi vladalo med tremi deli Slovenije in tremi porečji približno ravnovesje.

V premogovništvu je prišlo do izrednega vzpona velenjskega premogovnika. Po drugi strani pa so številne manjše premogovnike zaprli, čeprav so bili v času obnove ter tja do srede šestdesetih let še rentabilni (Globoko, Kočevje, Krmelj, Zabukovica, Pečovnik, premogovniki v Halozah in Slovenskih goricah). Na pomenu so precej utrpeli tudi premogovniki v Črnem revirju, ki so med obema vojnama pomenili poleg železarn in tekstilnih podjetij naša največja industrijska podjetja glede na kapital in zaposlene.

Industrija nafte se je po kratkem povojnem razcvetu morala zaradi premalo izdatnih virov preusmeriti v rafiniranje in kemično predelavo nafte in naravnega plina. Kot mnoga bazična industrijska podjetja pa je spodbudila k nastanku nekaterih drugih industrijskih podjetij (kovinska in elektrotehnična industrija v Lendavi), kot se je to svoj čas dogajalo ob premogu v Črnem revirju.

V črni metalurgiji ni bilo večjih sprememb. Vse tri železarne so ob čedalje tesnejšem sodelovanju preuredile svoje proizvodne programe in izvedle nekatere razširitve (npr. nova jeklarna na Ravnah, nova valjarna na Jesenicah, elektroplavž v Štorah).

V barvni metalurgiji ni bilo večjih sprememb, če izvzamemo po vojni dograjeno tovarno glinice in aluminijska v Kidričevem in preusmeritev slovenjebistriške valjarne na predelovanje aluminijska. Stara kemična tovarna v Ljubljani je prenehala izdelovati glinico in v njenih prostorih so namestili izdelavo sintetskih vlaken. Oba velika rudnika, neželeznih kovin, Idrija in Mežica, sta bila večkrat v stiski zaradi izčrpanosti rudnih slojev ali neugodnih razmer na tržišču.

V nekovinski industriji so nastali novi proizvodni obrati: tovarna steklenih izdelkov Vega v Ljubljani in manjša steklarna v Hrpeljah, tovarna mineralne volne v Bodovljah pri Škofji Loki in obsežni kopi kremenčevega peska na Dolenjskem. Nekateri drugi industrijski obrati so bili močno povečani (npr. Steklarni v Hrastniku in Rogaški Slatini), soline na Koprskem pa so se postopoma zmanjševale.

Izredno velik razvoj je doživela kovinska industrija. Nastalo je kar 79 industrijskih podjetij, med katerimi je treba omeniti predvsem: Mehanotehniko v Izoli, INKOP v Kočevju, LAMO v Dekanih, Tomos in CIMOS v Koprju, Novi Gorici in Senožečah, IKOS v Kranju, UNIS, INDOS, Litostroj v Ljubljani, Tehnostroj v Ljutomeru,

TAM v Mariboru, GOSTOĀ in Vozila Gorica v Novi Gorici, IMV v Novem mestu, Tovarna avtoopreme v Ptuj, Aluminij v Komnu, KOSTROJ v Slovenjskih Konjicah, ALPOS v Šentjurju, STT v Trbovljah, Gorenje v Velenju, Kovinoplastika v Ložu in NIKO v Źeleznikih. Obenem so bili številni predvojni manjši industrijski obrati združeni v nova podjetja ter istočasno znatno razširjeni (npr. Primat in Strojna v Mariboru, Źična v Celju, UNITAS v Ljubljani itd.). Nekateri obrati kovinske industrije so nastali v sklopu velikih industrijsko montažnih ali gradbenih podjetij (npr. IMP ali Hidromontaža).

Še izrednejši je bil razvoj elektrotehnične industrije. Nastala je vrsta industrijskih podjetij, ki so kasneje ustanovila podružnice na podeželju. Večina med njimi se je v šestdesetih letih povezala v sestavljeno organizacijo združenega dela ISKRA. Nova podjetja so nastala v Ljubljani, Kranju, Semiču, Idriji, Cerknem, Črnučah, Šentjerneju in Novem mestu, Višnji gori, Mokronogu, Horjulu, Škofji Loki, Retečah, na Otočah in v Lescah, v Sežani, Tolminu, Novi Gorici, Trbovljah in Mariboru.

Manjšo ladjedelnico, ki je bila v Portorožu, so pred leti prestavili v Izolo in jo preusmerili v remont ladij.

V kemični industriji so bolj širili obstoječa podjetja, kot pa ustanavljali nova. Vendar je nastalo tudi nekaj novih tovarn, kot so PLAMA v Podgradu, IPLAS v Kopru, MELAMIN v Kočevju, Belinka pri Ljubljani, LEK v Ljubljani, DONIT v Medvodah, KRKA v Novem mestu in novi obrati v celjski Cinkarni. Razen teh večjih obratov je bilo zgrajenih še veliko manjših (npr. na Bregu pri Borovnici, Zabukovici pri Laškem itd.).

Industrija gradbenega materiala se je bolj počasi razvijala. Nekaj tovarn so razširili (SALONIT v Anhovem, Cementarna v Trbovljah) ali preuredili (Ljubljanske opekarne, Goriške opekarne, IGM v Zagorju), na novo pa je nastalo le nekaj obratov (v Ljubljani, Volčji Dragi, Obrovu in Trebnjem ter obrati v sklopu nekaterih gradbenih podjetij.)

Lesna industrija je doživela izreden razmah. Res-da je velik del te industrije obstajal že pred zadnjo vojno, toda to so bile v pretežni meri žage, mizarstva ali podjetja lesne galanterije. Z združitvijo teh majhnih in pogosto docela obrtniških obratov v večja lesna predelovalna podjetja in z navezovanjem na gozdarska podjetja so nastali nekateri obsežni lesnopredelovalni kombinati, kot so to Brest v Cerknem, MARLES v Limbužu, Meblo v Novi Gorici, NOVOLES v Straži, INLES v Ribnici ali GLIN v Nazarjih in Slovenjem Gradcu. Zares nova industrijska podjetja so tovarne pohištva, ivernih plošč ali stavbnega pohištva v Brežicah, Idriji, Begunjah pri Cerknici, Kopru, Novi Gorici, Bovcu, Klavžah, Mirnu, Otiškem vrhu, Sevnici, Kozini in Dutovljah, Trbovljah, Polzeli, Zagorju, Murski Soboti in Podvelki.

V industriji papirja in celuloze so povečali tovarne v Krškem, na Sladkem vrhu in v Radečah, nova podjetja te panoge pa so nastala v Logatcu, na Rakeku, v Mariboru, Krškem in Trbovljah.

Čeprav je tekstilna industrija veliko izgubila na pomenu in so mnoga stara podjetja zaradi neustrezne davčne politike stagnirala, je vendar nastalo veliko novih tekstilnih obratov. To so bila predvsem pletilska in konfekcijska podjetja. Številne med njimi so ustanovili, da bi zaposlili večje viške ženske delovne sile ali pa da bi pomagali manj razvitim predelom. Po vojni so bila tudi mnoga mala industrijska podjetja združena v velike tovarne (npr. IBI in Tekstilindus v Kranju ali MTT v Mariboru). Novi tekstilni obrati so bili postavljeni v Metliki, Volčji Dragi, Ajdovščini, Kočevju, Mozirju, Novem mestu, Sevnici ter v Jurjevici, Bohinjski Bistrici, Senovem, Krmelju, Sežani, Senožečah, Škofji Loki, Podbrdu, Bovcu, Šoštanju in Šentjurju, Kozjem, Rogaški Slatini, Moravčah, Horjulu, Ambrusu, Šetvidu pri Stični, Logatcu itd.

Dokajšnje spremembe je po letu 1945 doživela industrija usnja in obutve. Opuščene so bile nekatere usnjarne (Ptuj, Maribor),

okrepili pa so usnjarne v Slovenskih Konjicah, Šmartnem pri Ljubi in na Vrhniki ter nekatera svojčas pretežno obrtna podjetja, ki so se ukvarjala z usnjeno galanterijo (Domžale, Ljubljana). Podobno usodo je doživljala čevljarska industrija. Novih podjetij so ustanovili le nekaj, in še ta povečini na manj razvitih območjih kot podružnice (Turnišče, Col, Trbovlje, Lukovica, Loče) ali pa so se razvila iz obrti (Tolmin, Šentjur).

Kranjska industrija gume je bila po vojni zelo povečana. Tej edini tovarni te zvrsti v Sloveniji so se v zadnjem času pridružili še trije obrati: na Vrhniki, Ljubljani in Ptuju.

Precejšen razvoj je napravila po osvoboditvi živilska industrija, ki je bila pod bivšo Jugoslavijo sestavljena iz zelo majhnih podjetij, in zelo razmetana. Po osvoboditvi se je velik del njenih novih zmogljivosti osredotočil v Ljubljani, Mariboru, Ajdovščini in Izoli v velikih živilskih kombinatih. Obenem pa so mnoge majhne obrate, kot so bili npr. mlini, žganjarne, tovarnice testenin, kisarne itd., opustili ali jih vsaj združili z drugimi podjetji. Novi obrati so nastali v Črnomlju, Zalogu pri Ljubljani, Ajdovščini, Ptuju, Postojni, Mirni, Mariboru, Žalcu, Mestinju in Murski Soboti.

Grafična industrija, ki je bila že po tradiciji osredotočena v Ljubljani in Mariboru, je to koncentracijo že zvečala zaradi zgraditve nekaterih novih obratov. Nove tiskarne pa so postavili po osvoboditvi tudi v Kopru, Kočevju, Krškem in Novi Gorici.

Med preostalimi industrijskimi dejavnostmi, ki so nastale po l. 1945, moramo še omeniti dve filmski podjetji v Ljubljani, tovarno glasbil v Mengšu in tovarno športnega orodja v Begunjah.

Zelo občutne so bile spremembe v razmestitvi industrije. Pred vojno so bili glavni industrijski centri mesta Maribor, Kranj, Celje in Ljubljana, poleg njih pa še zlasti Črni revir, Mežiška dolina, Gorenjska in Šaleška dolina.⁽¹¹⁾ Nekaj industrije je še

bilo ob obali, preostali deli Slovenije so bili slabo ali ve-
čidel povsem neindustrializirani.

Kot osnovo primerjav o spremembah v razmestitvi industrije smo porabili dvoje meril, ki se v takšnih raziskavah navadno uporabljajo. Prvo je lokacijski kvocient, drugo pa regionalni faktor. S pomočjo prvega ugotovimo, kakšna je bila razporeditev industrije glede na nek drug bolj kompleksen pojav (npr. razmestitev zaposlenih ali prebivalstva), drugi pa nam pokaže, za koliko se je spremenil indeks zaposlitve med dvema letoma po posameznih regijah glede na spremembe na celotnem ozemlju. Obe merili sta dvojna kvocienta in zato ne prikazujeta absolutnih vrednosti, pač pa zaradi upoštevanja nekega širšega pojava merita relativni pomen industrije v posamezni regiji. Obrazca, po katerih ju računamo, sta naslednja:

$$\text{lokacijski kvocient /L/} = \frac{\text{zaposleni v industriji v regiji}}{\text{zaposleni v industriji na vsem ozemlju}} \cdot \frac{\text{številu prebivalcev v regiji}}{\text{številu prebivalcev na vsem ozemlju}}$$

$$\text{regionalni faktor /R/} = \frac{\text{številu zaposlenih v drugem letu v regiji}}{\text{številu zaposlenih v prvem letu v regiji}} \cdot \frac{\text{številu zaposlenih v prvem letu na vsem ozemlju}}{\text{številu zaposlenih v prvem letu na vsem ozemlju}}$$

Kot prvo leto za čas po osvoboditvi smo uporabili l. 1948.⁽¹⁶⁾
Upoštevani so tudi podatki za bivšo cono B. Podatkov za prva
povojna leta ni bilo mogoče dobiti.

Tab.9. Lokacijska kvocienta za občine v SRS za l. 1948⁽¹⁶⁾
in 1975⁽¹⁸⁾

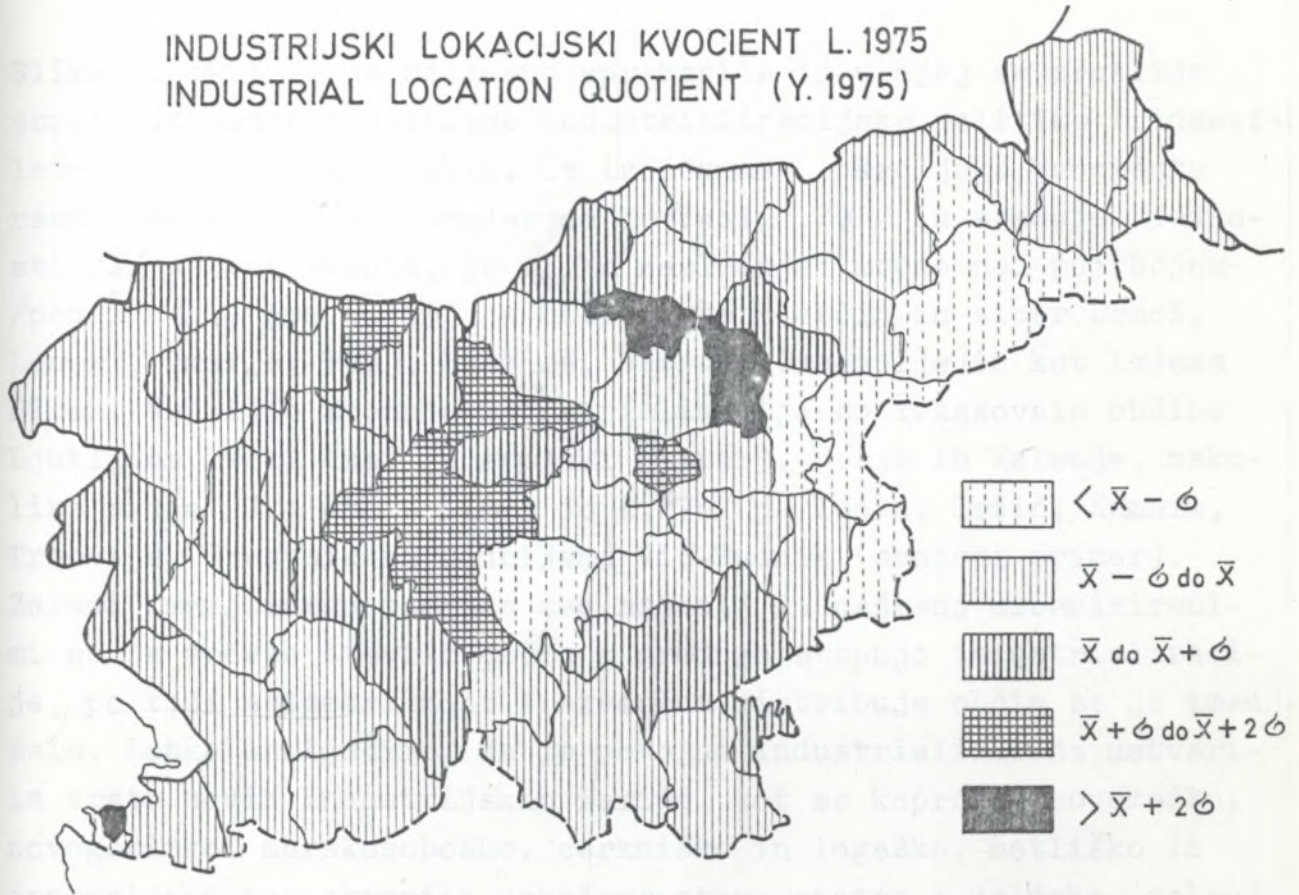
Regija Občina	Lokacijski kvocient	
	1948	1975
Pomurska	0,306	0,543
Gor. Radgona	0,107	0,569
Lendava	0,838	0,586
Ljutomer	0,155	0,536
Murska Sobota	0,167	0,490
Podravska	1,336	0,846
Lenart	0,081	0,209
Maribor	2,338	1,183
Ormož	0,048	0,183
Ptuj	0,293	0,405
Slov. Bistrica	0,875	0,579
Koroška	1,380	1,124
Dravograd	0,771	0,556
Radlje	0,583	0,547
Ravne	2,991	1,636
Slovenjgradec	0,660	1,009
Savinjska	1,051	1,166
Celje	2,297	2,702
Laško	0,781	0,746
Mozirje	0,341	0,858
Slov. Konjice	0,854	1,130
Šentjur	0,092	0,425
Šmarje	0,243	0,397
Velenje	1,619	2,444
Žalec	1,149	0,926

Regija Občina	Lokacijski kvocient	
	1948	1975
Posavska	0.408	0.666
Brežice	0.098	0.337
Krško	0.656	0.843
Sevnica	0.465	0.855
Zasavska	2.557	1.578
Hrastnik	3.344	1.873
Trbovlje	2.319	1.851
Zagorje	2.308	1.055
Dolenjska	0.240	1.127
Črnomelj	0.229	1.055
Metlika	0.001	1.339
Novo mesto	0.297	1.316
Trebnje	0.209	0.529
Osrednjeslov.	1.044	0.985
Domžale	1.791	1.103
Grosuplje	0.206	0.437
Kamnik	1.463	1.705
Kočevje	1.144	1.007
Litija	0.973	0.813
Lj. Bežigrad	-	0.930
Lj. Center	-	0.802
Lj. Moste	-	0.988
Lj. Šiška	-	3.117
Lj. Vič-Rudnik	-	1.901
(Ljubljana)	1.060	(1.736)
Logatec	0.557	1.126
Ribnica	0.499	0.800
Vrhnika	1.191	1.125
Gorenjska	2.242	1.477
Jesenice	4.100	1.535
Kranj	2.223	1.544

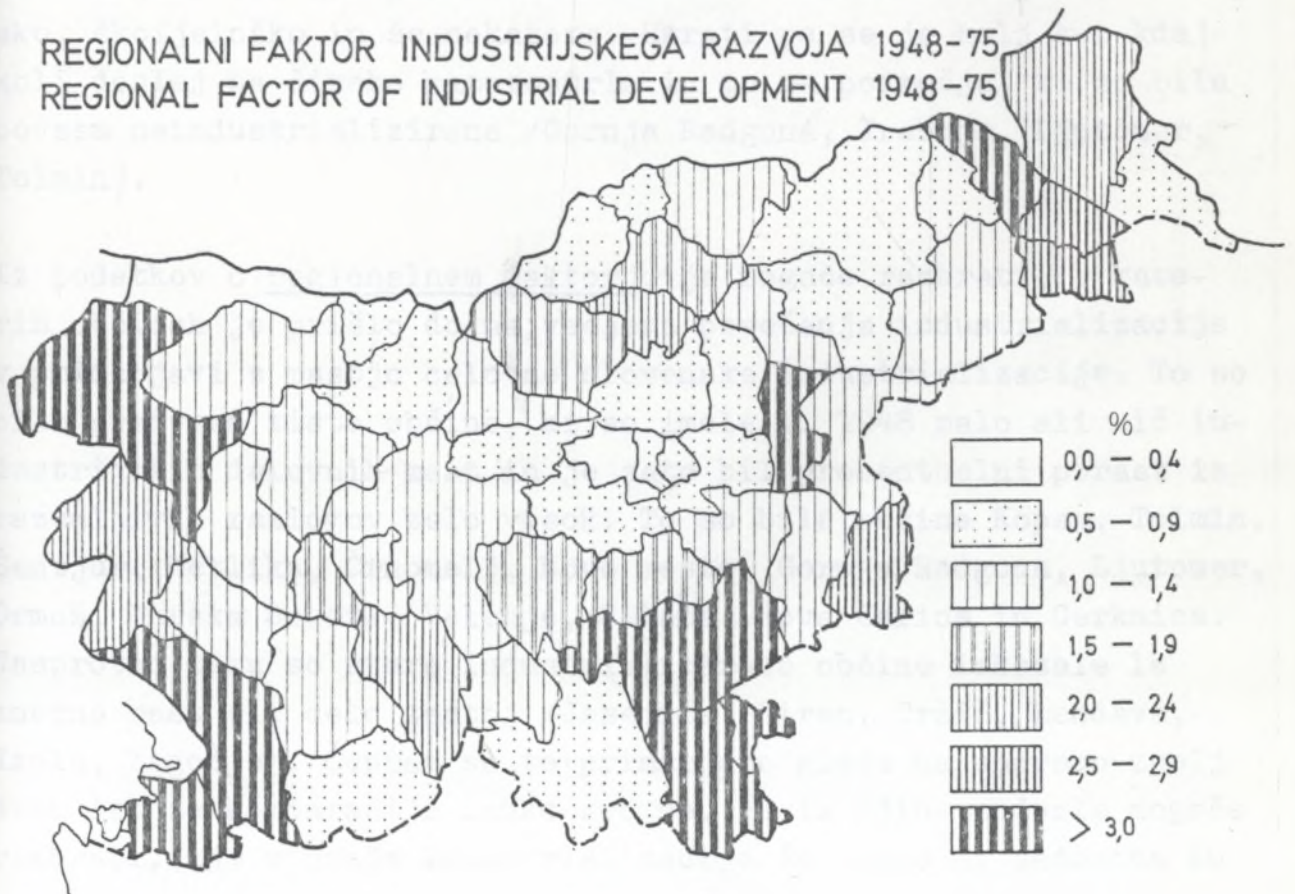
Regija Občina	Lokacijski kvocient	
	1948	1975
Radovljica	1.008	1.202
Škofja Loka	1.064	1.403
Tržič	3.581	1.869
Goriška	0.499	1.028
Ajdovščina	0.483	0.805
Idrija	0.966	1.192
Nova Gorica	0.553	1.171
Tolmin	0.095	0.767
Notranjska	0.531	0.860
Cerkljano	0.496	1.316
Il. Bistrica	0.587	0.758
Postojna	0.503	0.598
Obalna	0.389	0.732
Izola	2.237	1.722
Koper	0.063	0.713
Piran	0.391	0.181
Sežana	0.082	0.609
SR Slovenija	1.000	1.000

Leta 1948⁽¹⁶⁾ je bila industrializacija (glede na razporeditev prebivalstva) neprimerno bolj osredotočena v zgolj nekaterih občinah, kot je to primer sedaj, l. 1975. Tudi razpon med najbolj industrializiranimi in neindustrializiranimi je bil glede na lokacijski kvocient veliko višji kot je sedaj: takrat je znašal kar 4.10 (standardna deviacija), sedaj pa le 2,93 (standardna deviacija 0,605). Najbolj industrializirane so bile l. 1948 občine Jesenice, Tržič, Hrastnik, Ravne, Maribor, Trbovlje, Zagorje, Celje, Izola in Kranj. Povsem neindustrializirane pa so bile poleg Metlike, ki ni imela nobenega delovnega mesta v industriji, še Ormož, Lenart, Šentjur, Tolmin, Brežice, Gornja Radgona, Koper, Trebnje in Grosuplje. Predvsem pa je značilno, da je bilo glede na lokacijski kvocient, kar 37 občin (od 60 - ljubljanske so združene) pod slovenskim poprečjem.

INDUSTRIJSKI LOKACIJSKI KVOCIENT L. 1975
 INDUSTRIAL LOCATION QUOTIENT (Y. 1975)

REGIONALNI FAKTOR INDUSTRIJSKEGA RAZVOJA 1948-75
 REGIONAL FACTOR OF INDUSTRIAL DEVELOPMENT 1948-75

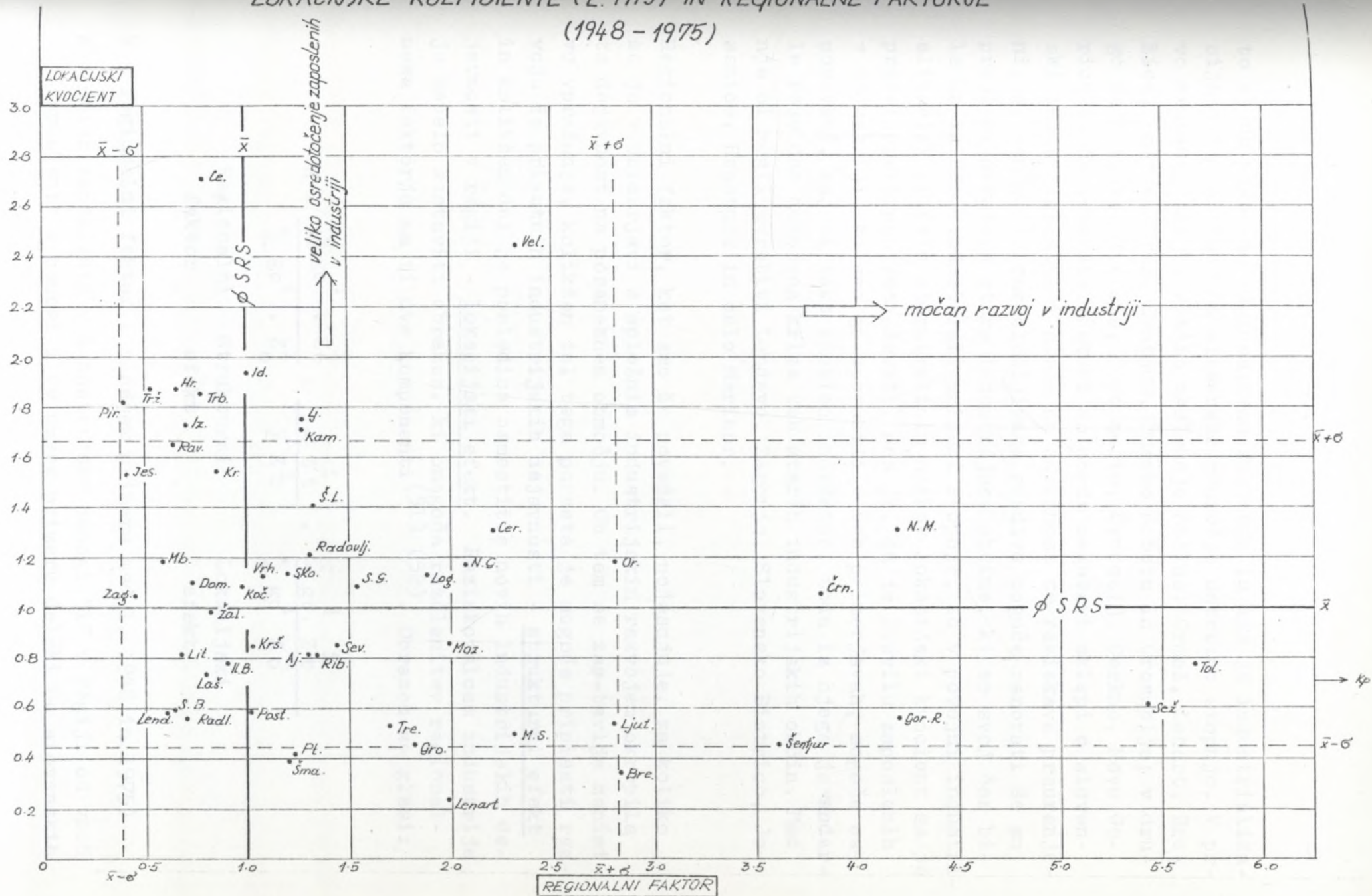

Slika 1. 1975 se je bistveno spremenila in v njej se zrcalijo uspehi in dosežki zavestne industrializacijske politike tridesetletnega povojnega obdobja. Če izračunane lokacijske kvociente razdelimo s pomočjo standardne deviacije σ in srednje vrednosti \bar{X} na več skupin, je slika naslednja: močno pod poprečjem /pod $\bar{X} - \sigma =$ pod 0,455/ je bilo le še 8 občin in sicer Ormož, Lenart, Šmarje, Ptuj, Brežice, Šetjur, Grosuplje in kot izjema Piran. Najvišjo stopnjo industrializacije so izkazovale občine Ljubljana Šiška (kar je svojski primer), Celje in Velenje, nekoliko nižjo $\bar{X} + 2\sigma = 1,665$ do $2,270$ pa Izola, Tržič, Kamnik, Trbovlje, Hrastnik in Ljubljana Vič-Rudnik (svojski primer). Zaradi zmanjšanega razpona med najbolj in najmanj urbaniziranimi se je večalo število občin s srednjo stopnjo industrializacije, pa tudi asimetričnost frekvenčne distribucije občin se je zmanjšala. Lahko zaključimo, da je povojna industrializacija ustvarila vrsto novih industrijskih žarišč, kot so koprsko, novomeško, novogoriško, murskosoboško, cerkniško in logaško, metliško in črnomaljsko ter okrepila nekatere stare centre : celjsko, velenjsko, škofjeloško in še nekatere. Hkrati pa se je bolj kot kdajkoli doslej na široko razprostrla in to na področja, ki so bila povsem neindustrializirana /Gornja Radgona, Trebnje, Ljutomer, Tolmin).

Iz podatkov o regionalnem faktorju je mogoče razbrati, v katerih občinah je prišlo do največjega povečanja industrializacije v primerjavi z rastjo celotne slovenske industrializacije. To so bile predvsem tiste občine, ki so imele l. 1948 malo ali nič industrijskih delovnih mest in je zato bil procentualni porast iz razumljivih razlogov zelo visok. To so bile občine Koper, Tolmin, Šentjur, Metlika, Črnomelj, Novo mesto, Gornja Radgona, Ljutomer, Ormož, Murska Sobota, Velenje, Sežana, Nova Gorica in Cerknica. Nasprotno temu so stare industrializirane občine izkazale le zmerno rast ali celo zastoj /Jesenice, Piran, Tržič, Lendava, Izola, Zagorje/. Čeprav so te primerjave glede na uporabo zgolj dveh let za komparacijo lahko sporne, je iz njih vendarle mogoče razbrati, kje stopnja industrializacije še vedno ni zadostna in

RAZPAREDITEV OBČIN V S R SLOVENIJI GLEDE NA INDUSTRIJSKE
LOKACIJSKE KOEFICIENTE (L. 1975) IN REGIONALNE FAKTORJE

(1948 - 1975)

to kljub visokemu regionalnemu faktorju in kje je industrializacija dosegla glede na slovensko poprečje ustrezno stopnjo. V prvo skupino lahko uvrstimo naslednje občine: Ormož, Lenart, Brežice, Šmarje, Ptuj, Šentjur, Mursko Soboto in Grosuplje; v drugo pa Metliko, Trebnje, Novo mesto, Črnomelj, Cerklje, Novo Goric in še nekatere. Četudi so morda nekateri sklepi o slovenski industrializaciji glede na skromnost te raziskave preuranjeni, je vendar iz razpoložljivega gradiva mogoče razbrati še en problem. Nekatero stare industrijske občine, ki so svoj čas bile na zgledni industrializacijski stopnji, so v povojni industrializaciji pričele stagnirati in njihov lokacijski kvocient se je pričel pretirano zmanjševati. Res je, da je številu zaposlenih v industriji, ki smo ga uporabili v teh primerjavah, mogoče osporavati, saj ni tako idealen indikator, toda iz njega je vendarle razvidna določena kriza teh starih industrijskih občin. Mednje bi mogli uvrstiti Lendavo, Zagorje, Slovensko Bistrico, Jesenice, Hrastnik in celo Maribor.

Regionalni faktor, kot smo že povedali, pojasnjuje, za koliko se je v primerjavi s splošnim industrijskim razvojem okrepila ta dejavnost na posameznem območju. Ob tem se zagotavlja zanimivo vprašanje, kolikšen del tega porasta je mogoče pripisati razvoju že prisotnih industrijskih dejavnosti - strukturni efekt in kolikšen del je posledica namestitve novih industrijskih dejavnosti v regiji - lokacijski efekt. Raziskovalcem industrije je uspelo sestaviti obrazec, ki omogoča razčlenitev regionalnega faktorja na ti dve komponenti⁽⁵¹⁾ ⁽⁵²⁾. Obrazec se glasi:

$$R = \left(\frac{\sum g_o^i \cdot Z_t^i}{\sum g_o^1 \cdot Z_o^1} : \frac{\sum Z_t^i}{\sum Z_o^1} \right) \cdot \frac{\sum g_t^i \cdot Z_t^i}{\sum g_o^1 \cdot Z_o^1}$$

Regionalni faktor
Strukturni efekt
Lokacijski efekt

R = regionalni faktor (v našem primeru med l. 1948 in 1975)

g^i = delež zaposlenih v industrijski panogi "i" v regiji od vseh zaposlenih v panogi i (v našem primeru deleži 60 slovenskih

občin v vsaki od 20 industrijskih panog).

o, t = razmere ob prvem in drugem obdobju (v našem primeru 1. 1948 in 1975).

Z^i = število zaposlenih v industrijski panogi "i" na celotnem območju (v našem primeru na območju SR Slovenije).

Razčlenitev regionalnega faktorja na njegovi dve komponenti je pokazala, da je pri porastu slovenske industrije imel daleč prevladujočo vlogo lokacijski efekt. Pri veliki večini občin je bil razvoj industrije v prvi vrsti zasluga namestitve novih industrijskih zmogljivosti. To je še posebej veljalo za občine Sežana, Tolmin, Gornja Radgona, Ormož, Ljutomer, Novo mesto, Črnomelj, Brežice, Metlika, Šentjur, Nova Gorica, Murska Sobota, Trebnje in Velenje. Veliko manj je bilo primerov, ko je bila nadpoprečna rast industrije rezultat nadaljnjega razvoja že obstoječe industrije. Takšni primeri so bile občine, Kranj, Sevnica, ljubljanske občine, Radovljica in Kamnik. Edino za občino Koper lahko rečemo, da je izkazovala izreden razvoj po zaslugi obeh efektov. Iz grafične upodobitve strukturnega in lokacijskega efekta, izračunanega za posamezne občine, pa je bilo mogoče razbrati še eno skupino (glej grafikon). V njej so bile stare industrijske občine, ki so izkazovale slabotno rast industrije (občine: Jesenice, Zagorje, Trbovlje, Tržič, Hrastnik, Celje, Litija, Laško in Slovenska Bistrica). Nekoliko boljše so bile razmere pri občinah Maribor, Dravograd, Izola in Idrija, pri katerih je bilo mogoče zaznamovati vsaj rahel strukturni razvoj. Opisana členitev pa seveda nikakor ni pomenila, da so nekatere občine, ki so pokazale največje vrednosti glede regionalnega faktorja, tudi že dosegle zadovoljivo industrializacijsko stopnjo. Nasprotno, pri številnih je bil visok koeficient regionalnega faktorja posledica nizkega začetnega stanja in zato visokega indeksa rasti, ki ga tudi korekture z občeslovenskega vidika niso mogle omiliti.

Podobne vrednosti o strukturnem in lokacijskem efektu so razvidne iz tabele 10.

Razmerje med regionalnim faktorjem, strukturnim in lokacijskim efektom, ki smo ga izračunali za vsako posamezno občino, smo uporabili tudi pri njihovi opredelitvi. Iz medsebojnega razmerja med temi koeficienti dobimo šest značilnih skupin, od katerih vsaka izraža določene lastnosti dosedanjega industrijskega razvoja. Skupine so naslednje:

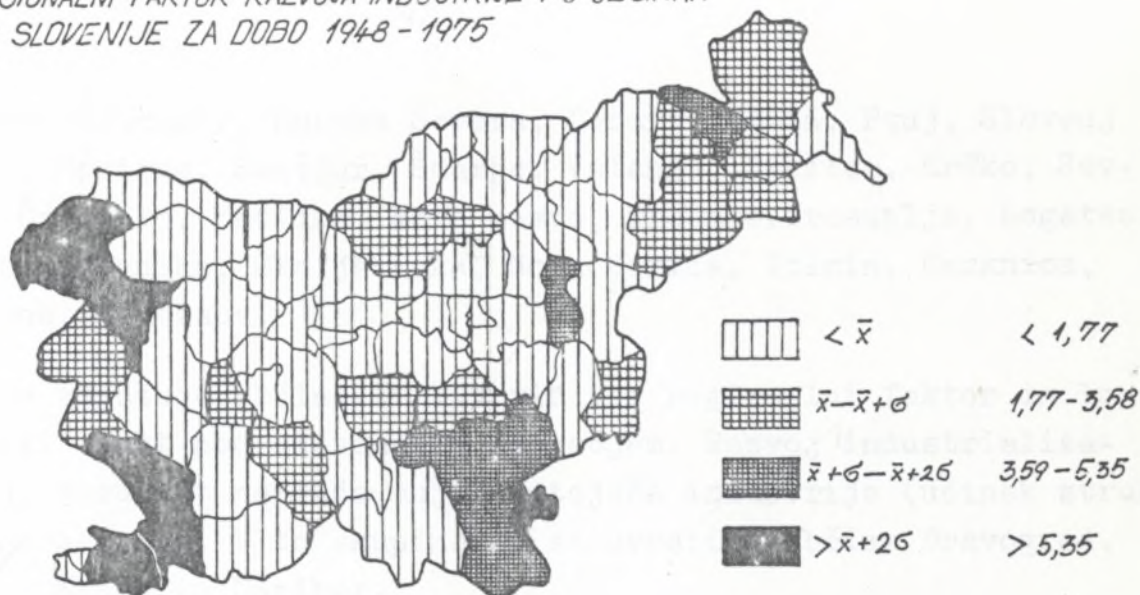
Tab.10. Opredelitev občin v SR Sloveniji glede na razmerje med regionalnim faktorjem, strukturnim efektom in lokacijskim efektom

Skupina	Regionalni faktor	Strukturni efekt	Lokacijski efekt	Število občin v SRS
A	> 1	> 1	> 1	6
B	> 1	> 1	< 1	1
C	> 1	< 1	> 1	30
D	< 1	> 1	< 1	4
E	< 1	< 1	> 1	5
F	< 1	< 1	< 1	10

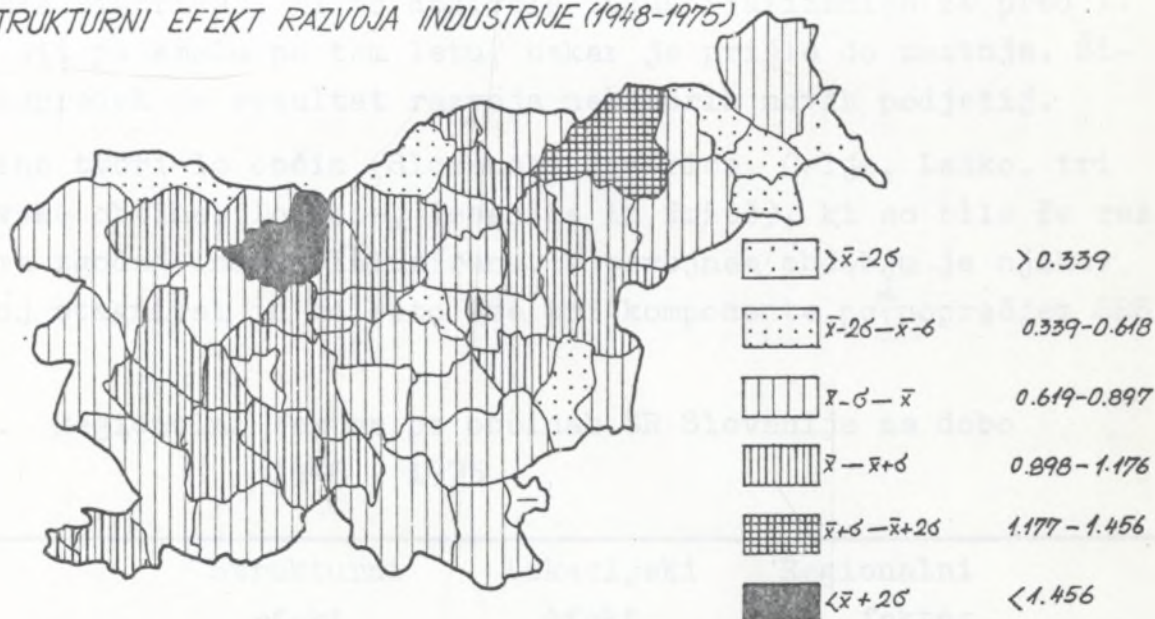
Razvrstitev občin v SR Sloveniji po zgornjih skupinah da naslednje rezultate:

- A - skupina izkazuje splošni napredek v industrializaciji, saj so vse tri komponente večje od 1 in nad poprečjem SR Slovenije. V skupino sodijo občine Ajdovščina, Koper, ljubljanske občine, Radlje, Radovljica in Slovenske Konjice.
- B - skupina je v Sloveniji izjemna; v njo se je uvrstila edina občina Idrija. Izkazuje nadpoprečni regionalni faktor in strukturni efekt ter podpoprečni lokacijski efekt.
- C - skupina je v SR Sloveniji najštevilnejša. V njej so vse tri občine, ki so dosegle zaradi izrednega lokacijskega efekta (nove industrije) visok regionalni faktor, a so obenem imele zaradi povečini skromne prvozne industrializacije podpoprečen strukturni efekt. V skupini so bile naslednje občine: Gornja

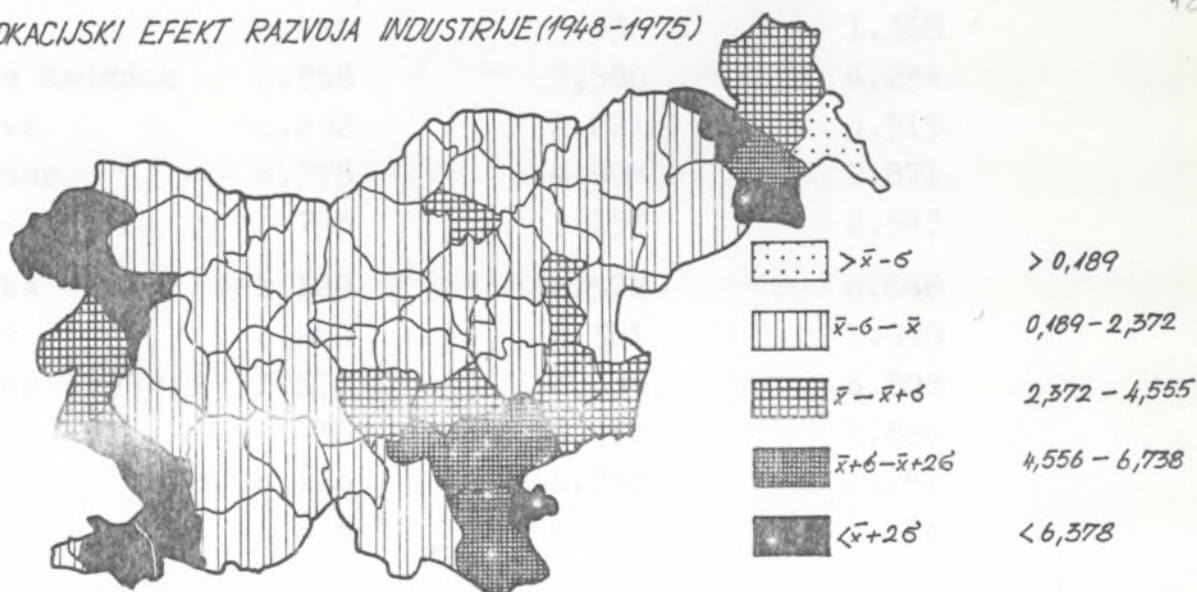
REGIONALNI FAKTOR RAZVOJA INDUSTRIJE PO OBČINAH
S R SLOVENIJE ZA DOBO 1948 - 1975

STRUKTURNI EFEKT RAZVOJA INDUSTRIJE (1948-1975)

LOKACIJSKI EFEKT RAZVOJA INDUSTRIJE (1948-1975)

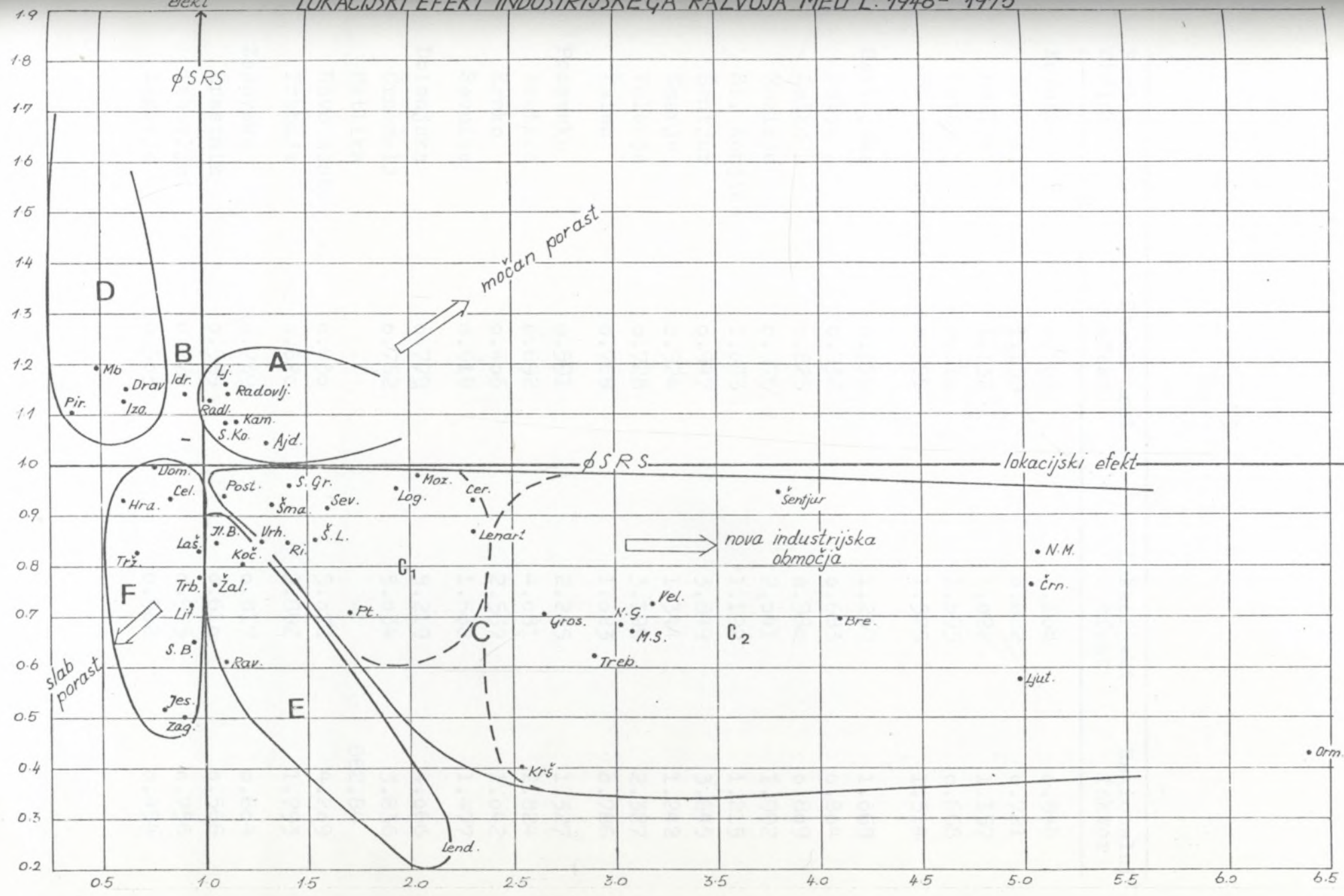
Radgona, Ljutomer, Murska Sobota, Lenart, Ormož, Ptuj, Slovenj Gradec, Mozirje, Šentjur, Šmarje, Velenje, Brežice, Krško, Sevnica, Črnomelj, Metlika, Novo mesto, Trebnje, Grosuplje, Logatec, Ribnica, Vrhnika, Škofja Loka, Nova Gorica, Tolmin, Cerknica, Postojna, in Sežana.

- D- skupina združuje občine, v katerih sta regionalni faktor in lokacijski efekt pod slovenskim povprečjem. Razvoj industrializacije je rezultat napredovanja obstoječe industrije (učinek strukturnega efekta). V to skupino so se uvrstile občine Dravograd, Izola, Kranj in Maribor.
- E- skupina zajema pet občin (Lendava, Ravne, Žalec, Kočevje in Ilirska Bistrica), ki so doživele industrializacijo že pred l. 1945 ali pa kmalu po tem letu, nakar je prišlo do zastoja. Šibak napredek je rezultat razvoja nekaterih novih podjetij.
- F- skupino tvori 10 občin (Slovenska Bistrica, Celje, Laško, tri zasavske občine, Domžale, Jesenice in Tržič), ki so bile že razmeroma zgodaj industrializirane. V povojnem obdobju je njihov razvoj stagniral in so zato vse tri komponente pod povprečjem SRS.

Tab. 11. Regionalni faktor po občinah SR Slovenije za dobo 1948 - 1975

Regija Občina	Strukturni efekt	Lokacijski efekt	Regionalni faktor
Pomurska	0.411	3.330	1.368
Gornja Radgona	0.558	7.588	4.234
Lendava	0.232	2.221	0.515
Ljutomer	0.575	4.994	2.871
Murska Sobota	0.743	3.153	2.343
Podravska	1.129	0.572	0.646
Lenart	0.869	2.301	1.999
Maribor	1.197	0.499	0.598
Ormož	0.435	6.450	2.806
Ptuj	0.710	1.749	1.242
Sl. Bistrica	0.650	0.955	0.620

RAZPOREDITEV OBČIN V S R SLOVENIJI GLEDE NA STRUKTURNI IN
 LOKACIJSKI EFEKT INDUSTRIJSKEGA RAZVOJA MED L. 1948- 1975

Regija Občina	Strukturni efekt	Lokacijski efekt	Regionalni faktor
Koroška	0.763	1.108	0.846
Dravograd	1.159	0.622	0.721
Radlje	1.132	1.022	1.157
Ravne	0.610	1.095	0.668
Slovenj Gradec	0.961	1.575	1.514
Savinjska	0.879	1.259	1.068
Celje	0.932	0.683	0.804
Laško	0.825	0.980	0.809
Mozirje	0.976	2.041	1.992
Sl. Konjice	1.083	1.122	1.215
Šentjur	0.947	3.849	3.645
Šmarje	0.924	1.344	1.242
Velenje	0.728	3.199	2.327
Žalec	0.768	1.023	0.786
Posavska	0.591	2.245	1.327
Brežice	0.692	4.081	2.824
Krško	0.406	2.567	1.042
Sevnica	0.919	1.608	1.477
Dolenjska	0.779	5.219	4.066
Črnomelj	0.762	5.034	3.836
Metlika	-	-	662.84
Novo mesto	0.830	5.072	4.209
Trebnje	0.620	2.892	1.793
Zasavska	0.739	0.817	0.604
Hrastnik	0.929	0.610	0.566
Trbovlje	0.776	0.975	0.756
Zagorje	0.503	0.902	0.454

Regija Občina	Strukturni efekt	Lokacijski efekt	Regionalni faktor
Osrednja Slovenija	1.052	1.115	1.173
Domžale	0.989	0.756	0.748
Grosuplje	0.703	2.588	1.819
Kamnik	1.089	1.169	1.273
Kočevje	0.807	1.181	0.953
Litija	0.725	0.968	0.702
Ljubljanske občine	1.166	1.107	1.290
Logatec	0.953	1.977	1.884
Ribnica	0.949	1.408	1.336
Vrhnika	0.841	1.291	1.085
Gorenjska	1.186	0.629	0.746
Jesenice	0.519	0.782	0.405
Kranj	2.087	0.403	0.843
Radovljica	1.141	1.111	1.267
Škofja Loka	0.853	1.546	1.319
Tržič	0.831	0.645	0.536
Goriška	0.898	1.966	1.766
Ajdovščina	1.040	1.312	1.364
Idrija	1.140	0.881	1.005
Nova Gorica	0.680	3.053	2.076
Tolmin	0.834	6.786	5.659
Notranjska	0.912	1.430	1.304
Cerknica	0.945	2.344	2.215
Ilir. Bistrica	0.851	1.074	0.914
Postojna	0.945	1.101	1.040
Obalna	1.102	1.500	1.653
Izola	1.136	0.619	0.704
Koper	1.118	10.019	11.201
Piran	1.114	0.360	0.401
Sežana	0.713	7.598	5.417
SR Slovenija	1.000	1.000	.000

Izračunani lokacijski kvocienti in regionalni faktor so prikazali predvsem globalni industrijski razvoj v Sloveniji. Bolj malo pa so povedali, kje so se osredotočile posamezne industrijske zvrsti in kakšno stopnjo je dosegla ta koncentracija. Zato smo skušali določiti lokacijske kvociente tudi za posamezne industrijske panoge.

Panožne lokacijske kvociente smo izračunali za leti 1948 in 1975 po naslednjem, nekoliko spremenjenem obrazcu:

$$L_{\text{panoge}} = \frac{\frac{\text{Zaposleni v industrijski panogi "i" v regiji}}{\text{Zaposleni v industrijski panogi "i" na vsem ozemlju}}}{\frac{\text{Zaposleni v industriji v regiji}}{\text{Zaposleni v industriji na vsem ozemlju}}}$$

Iz njih je bilo mogoče razbrati, kje se je v povojnem obdobju posamezna industrijska panoga močneje razvila, ali pa je izgubila na pomenu, upoštevajoč pri tem odnos do vseh zaposlenih v navedeni panogi oziroma do vseh zaposlenih v industriji v regiji na celotnem ozemlju. Iz teh pomožnih lokacijskih kvocientov je bilo razvidno, kako se je v podrobnem razprostrla industrializacija po posameznih slovenskih regijah, saj so bile posamezne zvrsti industrije l. 1948 veliko bolj osredotočene in to le v nekaterih regijah. Zato so bili lokacijski koeficienti na splošno veliko višji kot leta 1975. Le v zelo redkih primerih je prišlo do nadaljnje koncentracije (npr. povečanje pomena premogovništva v Črnem revirju in Velenjski kotlini, večja vloga čevljarke industrije na Gorenjskem, večji pomen živilske industrije v Pomurju). Vendar je treba opozoriti, da je kljub tem premikom in spremembam, ostala razporeditev industrije v številnih panogah še dalje v tradicionalnih okvirjih, kar je še posebej veljalo za panoge, ki so se počasneje razvijale.

Lokacijski kvocienti za posamezne industrijske panoge so pokazali naslednje značilnosti.

V elektroenergiji (111) so ključni položaj obdržale Zasavska, Posavska, Koroška in Podravska regija, zmanjšal pa se je pomen

Goriške. Pomen elektrogospodarstva se je zvečal edino v obalni regiji.

V premogovništvu (112) se je zaradi racionalizacije in opuščanja manjših premogovnikov zmanjšal pomen Posavske in Dolenjske regije v korist Zasavske in Savinjske (Velenje) regije.

V naftni industriji (113) in črni metalurgiji (114) se razmere niso bistveno spremenile.

V barvasti metalurgiji (115) se je zvečal pomen Podravske regije (Kidričevo, Slovenska Bistrica), silno pa je nazadoval pomen idrijskega rudnika.

V nekovinski industriji (116) sta vodilni položaja obdržali Zasavska (Hrastnik) in Savinjska regija, medtem ko je vloga solarstva na Koprskem močno nazadovala.

Med vsemi panogami je doživela največji razmah kovinska industrija (117), saj skorajda ni bilo regije, kjer se ne bi ta dejavnost močnejše razvila. Posebej je treba opozoriti na vzpon kovinske industrije v Pomurju, Posavju, na Dolenjskem, Notranjskem in v Obalni regiji. Nazadoval je pomen te dejavnosti edino v Podravski regiji.

Podobna ugotovitev velja za elektroindustrijo (117), ki se je zelo razvila na Dolenjskem, Goriškem in v Pomurju. Njena vloga se je zmanjšala edino na Gorenjskem, kjer je bila sprva nadporečno osredotočena.

Do večjega razvoja kemične industrije (120) je prišlo na Dolenjskem (Novo mesto), Notranjskem (Ilirska Bistrica) in na obali (Koper). Njen pomen se je zmanjšal v Podravski in Zasavski regiji.

Industrija gradbenega materiala (121) je sodila med tiste redke panoge, ki niso doživele večjih sprememb. Še dalje je stala osredotočena na Goriškem in v Zasavju, drugod pa je njen pomen nazadoval v korist drugih dejavnosti.

Lesna industrija (122) je bila nadpoprečno osredotočena na Notranjskem ter deloma na Goriškem, Koroškem in v Posavju. Lesna industrija je bila prisotna tudi v vseh drugih regijah in je povečini obdržala svoj lokacijski kvocient, ker kaže, da je sledila splošnemu

napredku v industrijskem razvoju.

V papirni in celulozni industriji (123) ni bilo večjih sprememb. Še dalje je zadržala nadpoprečno vlogo v Posavski, Osrednjeslovenski in Podravski regiji.

V tekstilni industriji (124) je nazadoval pomen nekdanjih tekstilnih središč na Gorenjskem in v Podravju, močno pa je porastel pomen te dejavnosti v Pomurju (Murska Sobota), Posavju (Sevnica), na Dolenjskem (Novo mesto, Metlika) in Goriškem.

Lokacijski kvocienti za usnjarsko in obutveno industrijo (125) kažejo, da se je ta panoga močno osredotočila na Gorenjskem, drugod pa je nazadovala.

V živilski industriji (127) sta najbolj pridobila Pomurje in Goriška ter deloma Podravje, drugod se je pomen te panoge zmanjšal, kar še zlasti velja za obalno regijo.

Grafična industrija (128) je še dalje ostala navezana na večja urbana središča, vendar so se razvile tiskarne tudi v nekaterih drugih mestih.

Priložena tabela lokacijskih kvocientov za posamezne industrijske panoge razen navedenih sprememb tudi dobro prikazuje, katere panoge so osredotočene v posameznih regijah in kolikšen je njihov relativni pomen.

Tab. 12. Lokacijski kvocienti za poglavitne industrijske panoge leta
a) 1948 in b) 1975 (na podlagi števila zaposlenih)

Pano- ga	R	e	g	i	j	e							
	Po- mur- ska	Po- drav- ska	Ko- ro- ška	Sa- vinj- ska	Po- sav- ska	Do- lenj- ska	Za- sav- ska	Osred- nje- sloven.	Go- renj- ska	Go- riš- ka	No- tranj- ska	Obal- na	
111 a	-	0,97	2,26	0,79	1.95	0.14	3.27	0.18	0.22	4.02	-	-	
111 b	0.63	0.92	1.32	1.04	2.58	0.38	2.47	0.98	0.54	1.16	0.42	1.33	
112 a	-	-	-	1.82	5.00	2.13	8.71	0.13	-	-	0.69	0.20	
112 b	-	0.05	-	3.34	1.53	0.45	9.87	0.08	-	-	-	0.02	
113 a	35.30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
113 b	32.00	-	-	-	-	-	-	0,57	-	-	-	-	
114 a	-	-	3.29	1.18	-	-	-	-	3.80	-	-	-	
114 b	-	-	2.90	0.92	-	-	-	-	3.57	-	-	-	
115 a	-	1.15	7.06	1.30	-	-	-	-	-	3.53	-	-	
115 b	-	3.61	3.84	1.30	-	-	-	-	-	1.53	-	-	
116 a	-	-	-	1.30	-	2.44	7.78	0.59	-	-	-	6.92	
116 b	0.25	0.86	-	1.84	0.53	0.26	6.33	0.89	0.32	-	-	1.29	
117 a	0.11	2.36	0.45	1.06	-	0.07	0.36	0.97	0.32	0.14	-	-	
117 b	0.65	1.44	0.68	1.41	0.80	1.11	0.38	0.97	0.30	0.62	0.90	2.36	
119 a	-	0.52	-	-	-	-	-	0.45	4.44	-	-	-	
119 b	0.82	0.79	-	-	0.01	1.71	-	0.91	2.28	2.02	-	0.46	
120 a	0.24	1.57	-	1.32	-	-	1.07	1.85	0.01	-	-	0.36	
120 b	0.04	1.15	-	0.80	0.06	1.88	0.59	1.88	0.12	0.49	1.58	1.00	
121 a	2.85	0.65	0.34	0.76	0.74	2.34	1.35	1.19	0.19	5.85	0.63	0.57	
121 b	1.58	0.56	0.45	0.34	1.45	0.13	2.29	0.93	0.25	5.39	0.14	0.87	
122 a	-	0.52	1.29	0.69	3.07	2.99	-	1.38	0.62	1.90	8.22	0.52	
122 b	0.40	0.50	1.72	0.93	1.36	1.20	0.20	0.96	0.68	1.54	6.26	0.42	
123 a	-	1.24	1.21	0.93	8.09	-	-	1.66	0.19	-	-	-	
123 b	1.15	1.39	0.91	0.41	6.60	-	-	1.80	0.11	-	1.02	-	
124 a	0.86	1.54	0.14	0.93	0.12	0.98	-	0.98	1.54	-	-	-	
124 b	1.88	1.06	0.62	0.91	1.90	1.65	0.23	1.00	1.19	0.71	0.03	0.16	

Pano- ga	R e g i j e											
	Po- mur- ska	Po- drav- ska	Ko- ro- ška	Sa- vinj- ska	Po- sav- ska	Do- lenj- ska	Za- sav- ska	Ored- nje- sloven.	Go- renj. ska	Go- riš- ka	No- tranj- ska	Obal- na
125 a	0.43	0.15	0.82	1.53	0.08	0.83	-	1.84	1.63	0.88	-	-
125 b	0.82	0.21	1.10	1.12	-	0.31	0.52	1.17	2.57	0.94	-	-
126 a	-	-	-	-	-	-	-	-	5.62	-	-	-
126 b	-	-	-	-	-	-	-	0.09	7.24	-	-	-
127 a	0.50	0.48	-	0.54	0.23	1.27	-	0.73	0.09	1.03	0.30	17.53
127 b	3.94	1.00	0.09	0.41	0.47	0.52	0.18	1.31	0.12	1.46	0.25	3.43
128 a	-	0.34	-	0.44	-	-	-	4.27	-	-	-	0.32
128 b	0.35	1.16	-	0.04	-	0.10	-	2.95	0.38	0.28	-	0.98
129 a	-	-	-	-	-	-	-	5.00	-	-	-	-
129 b	-	-	-	-	-	-	-	4.25	-	-	-	-

Osredotočenje nekaterih industrijskih panog na posameznih območjih oziroma regijah lahko izmerimo razen s pomožnimi lokacijskimi kvocienti tudi s koeficientom specializacije.⁽⁵³⁾ Izračunamo ga tako, da primerjamo strukturne deleže zaposlenih vsake posamezne industrijske panoge v regiji z ustreznimi deleži zaposlenih v industriji na celotnem ozemlju (v našem primeru v SR Sloveniji) in nato seštejemo pozitivne presežke, ter dobljeno vsoto delimo s 100. Seštevamo le tiste vrednosti, ki so presegle poprečne deleže za celotno ozemlje. Za boljše razumevanje navajamo primer iz SR Slovenije.

Tabela 13.

Primer računanja koeficienta specializacije

Panoga	Deleži in-dust.panog v SRS	Deleži ind.panog v občini Celje	Presežek	Panoga	Deleži ind.panog v SRS	Deleži in.panog v občini Celje	Presežek
111	2.14	1.86	-	122	10.44	4.53	-
112	3.62	-	-	123	2.71	-	-
113	0.30	-	-	124	16.13	13.70	-
114	4.36	18.2	13.76	125	4.53	-	-
115	3.29	12.56	9.27	126	1.25	-	-
116	2.28	-	-	127	4.82	3.62	-
117	22.78	32.78	10.00	128	2.25	0.26	-
118	0.07	-	-	129	0.21	-	-
119	10.52	-	-	130	-	-	-
120	5.14	8.20	3.06	131	0.59	2.31	1.72

37.81:100=

Koeficienti specializacije = 0,3781

Na ta način izračunani koeficient specializacije za slovenske občine, pri čemer smo kot merilo uporabili strukturo zaposlenih v industriji oziroma v industrijskih panogah, so pokazali, da so se med najbolj specializirane uvrstile občine, ki so imele koeficiente nad 0.7048 (to je nad $\frac{1}{2} + \frac{1}{4}$). To so bile občine Piran (ki je slabo industrializirana), Jesenice, Ilirska Bistrica, Logatec, Ravne, Hrastnik, Metlika, Slovenska Bistrica, Gornja Radgona

Vrhnika, Idrija in Dravograd. Nizke koeficiente specializacije, to je pod vrednostjo $x - G = 0.3918$, pa so imele občine Tolmin, Novo mesto, Sežana, Radovljica, Ljubljana Šiška, Ljubljana Vič-Rudnik, Črnomelj, Celje, Kočevje in Ljutomer, vendar je najnižjo vrednost glede koeficienta specializacije izkazoval Maribor, kar je glede na vsestransko industrijsko opremljenost tega mesta tudi razumljivo. V to skupino so se uvrstile še nekatere močno industrializirane občine (Celje in dve ljubljanski občini). Podrobne vrednosti za vsako posamezno občino so razvidne iz tabele št. 14.

Tab. 14. Koeficienti specializacije v industriji po občinah
SR Slovenije (1.1975 in 1948)

Regija	Koeficient specializacije		Regija Občina	Koficient specializacije	
	1975	1948		1975	1948
Pomurska	0.3843	0.796	Posavska	0.4007	0.704
Gornja Radgona	0.7324	0.898	Brežice	0.4185	0.605
Lendava	0.5748	0.902	Krško	0.5373	0.849
Ljutomer	0.3758	0.889	Sevnica	0.5473	0.819
Murska Sobota	0.5883	0.782			
Podravska	0.2263	0.377	Zasavska	0.5784	0.600
Lenart	0.5198	0.948	Hrastnik	0.7587	0.875
Maribor	0.2323	0.461	Trbovlje	0.5462	0.704
Ormož	0.6378	0.941	Zagorje	0.6711	0.864
Ptuj	0.4269	0.536			
Slovenska Bistr.	0.7391	0.835	Dolenjska	0.2737	0.420
Koroška	0.4555	0.560	Črnomelj	0.3572	0.677
Dravograd	0.7128	0.317	Metlika	0.7498	-
Radlje	0.5145	0.655	Novo mesto	0.3002	0.706
Ravne	0.7637	0.822	Trebnje	0.4102	0.741
Slovenj Gradec	0.5656	0.768			

Regija občina	Koeficien specializacije		Regija občina	Koeficient specializacije	
	1975	1948		1975	1948
Savinjska	0.2257	0.140	Osrednjeslov.	0.1419	0.266
Celje	0.3781	0.353	Domžale	0.5505	0.530
Laško	0.5850	0.582	Grosuplje	0.5237	0.627
Mozirje	0.5858	0.807	Kamnik	0.4238	0.558
Slov. Konjice	0.5878	0.683	Kočevje	0.3683	0.548
Šentjur	0.4534	0.891	Litija	0.6518	0.625
Šmarje	0.6759	0.810	Ljub.Bežigrad	0.5263	0.352
Velenje	0.6322	0.787	Ljub.Center	0.4878	
Žalec	0.4350	0.598	Ljub.Moste	0.4940	0.3432
Gorenjska	0.3075	0.445	Ljub.Šiška	0.3600	
Jesenice	0.8339	0.903	Ljub.Vič- Rudnik	0.7864	0.861
Kranj	0.5970	0.631	Logatec	0.5704	0.891
Radovljica	0.3247	0.509	Ribnica	0.7179	0.773
Škofja Loka	0.4992	0.582	Vrhnika	0.5808	0.792
Tržič	0.5735	0.445	Notranjska	0.6330	0.882
Goriška	0.3299	0.656	Cerknica	0.8149	0.735
Ajdovščina	0.5956	0.768	Ilirska Bis- trica	0.5991	0.888
Idrija	0.7123	0.864	Postojna	0.4601	0.814
Nova Gorica	0.3992	0.748	Obalna	0.6642	0.934
Tolmin	0.2774	0.692	Izola	0.6135	0.832
			Koper	0.9095	0.947
			Piran	0.3075	0.760
			Sežana		

V primerjavi z letom 1948 so bile slovenske občine l. 1975 veliko manj specializirane v industriji. Tokrat je znašalo poprečje (\bar{x}) 0,771, sedaj pa je 0.548. Razen tega je takrat bilo zelo veliko občin, ki so imele le eno samo industrijsko panogo, kar je znatno dvigalo koeficiente, a je obenem pomenilo industrijsko nerazvitost. Celo industrijsko najbolj razvite občine, npr. na Gorenjskem, so bile tokrat veliko manj diverzificirane kot je to primer v sedanosti. Z drugimi besedami, razvoj industrializacije je močno zmanjšal njihovo enostransko

industrijsko razvitost in povečal diverzificiranost glede na industrijske panoge.

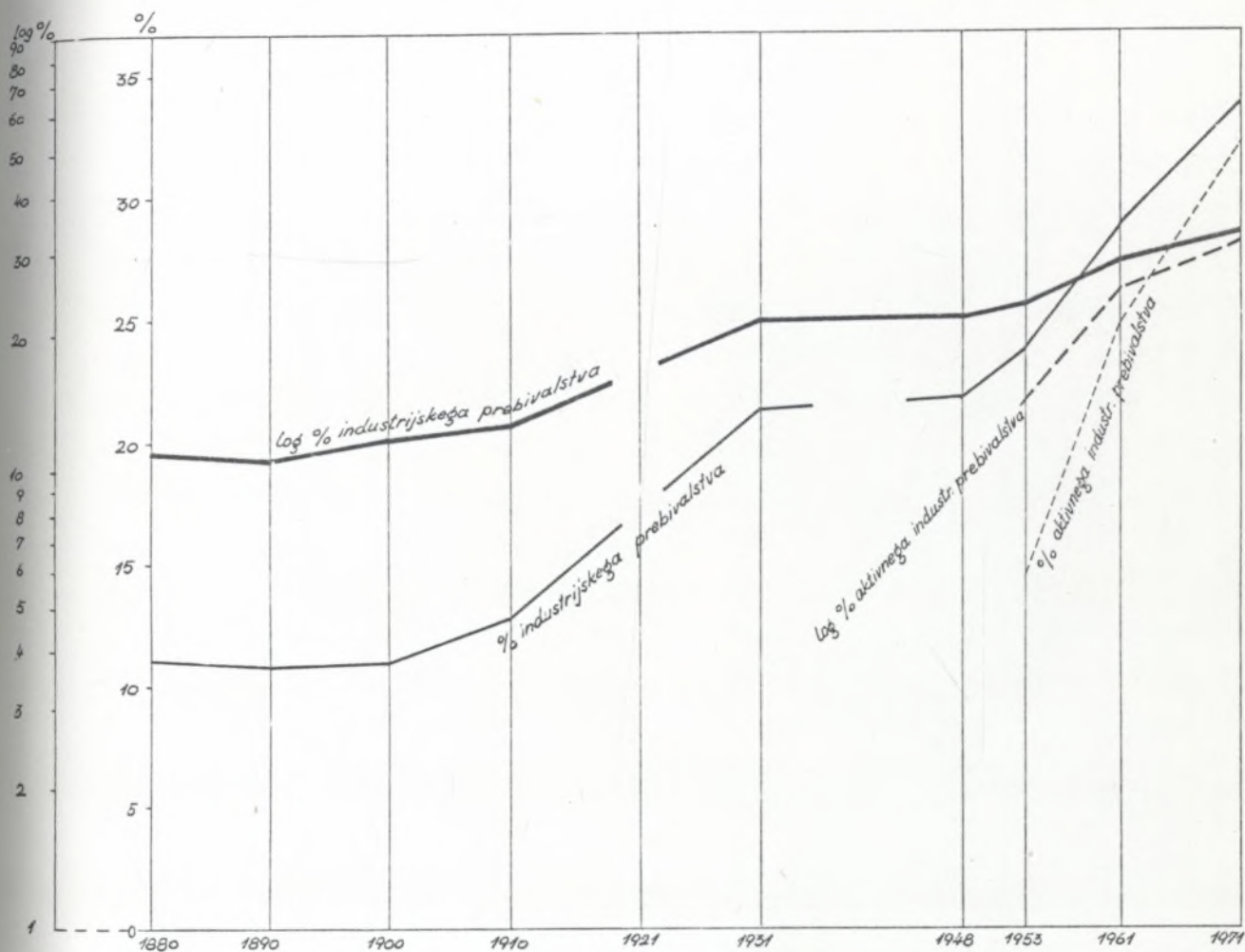
Ob zaključku razglabljanj o pomenu in doseženi stopnji industrializacije v SR Sloveniji smo skušali še na nekoliko drugačen način ovrednotiti pomen industrijskega razvoja v luči celotnega gospodarskega razvoja naše republike. V ta namen smo napravili nekaj korelacijskih primerjav. Kot kazalec gospodarskega razvoja smo uporabili družbeni proizvod, kot kazalce industrijskega razvoja pa gibanje zaposlenih v industriji ter lokacijski kvocient in indeks rasti zaposlenih v industriji po občinah.

V prvem primeru smo korelirali razvoj zaposlenih v industriji in razvoj družbenega proizvoda na ozemlju SR Slovenije za leta 1952 - 1974. Korelacija je pokazala zelo visoko medsebojno odvisnost, saj je znašal determinacijski koeficient $r^2_{xy} = 70,469\%$ ob naslednjih parametrih: y = zaposleni, x = družbeni proizvod v cenah l. 1972 v 100.000.000 din, $\bar{y} = 207.520$ zaposlenih, $\bar{x} = 240,478 (x \cdot 10^9)$ din, $a_y = 1,685$, $a_x = 3,459$, $b_2 = 1,7229$, $b_1 = 0,40899$ in imata premici naslednji potek $\hat{y} = 0,40899x + 109,168$ in $\hat{x} = 1,685y - 117,07$. Iz te korelacije smo lahko sklepali, da bi bilo mogoče kar 70 % rasti družbenega proizvoda v SR Sloveniji povezati z rastjo zaposlitve v industriji.

V drugi primerjavi smo iskali korelacijsko razmerje med lokacijskimi kvocienti, izračunanimi za posamezne občine za l. 1975, in doseženim družbenim proizvodom po občinah l. 1974 v 0.000.000 din. Tudi ta primerjava je pokazala še vedno upoštevanja vredno soodvisnost. Determinacijski koeficient je znašal $r^2_{xy} = 36,838$. Parametri korelacije so bili naslednji: x = lokacijski kvocienti za 60 občin, y = družbeni proizvod, $\bar{x} = 1,0392$, $\bar{y} = 108,47 (x \cdot 10^7)$ $a_x = 20,529$, $a_y = 123,609$, $b_1 = 141,689$, $b_2 = 0,0026$, $\hat{y} = 141,689x - 38,296$, $\hat{x} = 0,0026y + 0,7559$. Odstopale so le nekatere mestne občine in občine z močno terciarno dejavnostjo.

Korelacija indeksov rasti zaposlenih v industriji med l. 1948-1975 in indeksov rasti družbenega proizvoda med l. 1964-1972 po občinah ni pokazala večje medsebojne odvisnosti, saj je determinacijski koeficient znašal le $r^2_{xy} = 8,69\%$, kar je nizka vrednost.

RAZVOJ DELEŽEV INDUSTRIJSKEGA IN AKTIVNEGA INDUSTRIJSKEGA PREBIVALSTVA (1880 - 1971)

Iz teh skromnih in skopih primerjav je vendarle mogoče razbrati, da je bil razvoj slovenskega gospodarstva v celoti ali pa posameznih občinah močno navezan na razvoj industrializacije ali celo pogojem z njenim napredkom.

4. STAROST IN POREKLO OBSTOJEČIH INDUSTRIJSKIH PODJETIJ V SR SLOVENIJI

Kot večina gospodarskih podjetij, so tudi industrijska podjetja in njihovi obrati podvržena številnim spremembam, preureditvam, združevanju z drugimi podjetji, delitvam na več podjetij ali obratov, selitvam ali celo ukinitvam. Zaradi tega je izredno težko zasledovati njihov razvoj v preteklosti in še težje je podati kar najbolj popolno in zaključeno podobo o njihovem razvoju. V tej zadregi - izhod iz nje bi bil edino temeljito preverjanje tovarniških arhivov - smo se odločili, da napravimo zgolj prerez skozi obstoječa industrijska podjetja in njihove dislocirane obrate (sedaj večidel temeljne organizacije združenega dela), zanemarimo pa tista podjetja, ki so prenehala obratovati, ali jim je bil odvzet značaj industrijskega podjetja ali pa so se vtopila v drugo podjetje, četudi se je to zgodilo v nedavni preteklosti. Zdi se nam, da je takšen prerez bliže geografski znanstveni metodi, poglobljanje v razvoj podjetij ali določenih industrijskih panog pa bi bolj sodilo v zgodovinarjev delokrog.

Zavedamo se, da so številni izsledki kljub vsem naporom, da bi dosegli kar največjo verodostojnost, še vedno sporni in to predvsem iz metodoloških razlogov. Tako smo se odločili, da smo kot čas nastanka⁽¹⁹⁾ prevzeli letnico, ko naj bi bilo podjetje prvič omenjeno (npr. kot obrtna delavnica, nov obrat), ali pa mu je bil priznan značaj industrijskega podjetja. Če je podjetje nastalo z združitvijo, smo, kolikor je bilo mogoče, zasledovati historiat tudi posameznih prvotnih tovarniških obratov. Pri zbiranju podatkov o historiatu podjetij, mi je veliko pomagala tov. Boža Grabec, sodelavka Inštituta za geografijo Univerze v Ljubljani.

Bolj ko smo zahajali v preteklost, bolj so postajale sporne nekatere opredelitve, saj nam je manjkalo podatkov o takratnem podjetju, iz katerih bi lahko presodili, ali je bilo navadna delavnica, žaga, obrtno podjetje ali prava tovarna. V predvojni, pa tudi v povojni statistiki, ti pojmi niso bili nikoli docela jasno opredeljeni. Razen tega so se podjetja tehnološko razvijala in spreminjala svoj način proizvodnje in izbor proizvodov, kar je še otežilo opredelitev. Poseben problem so bile tovarne, ki so jih premestili v drug kraj, ali industrijska podjetja, ki so povsem opustila svojo prvotno dejavnost in začela v starih poslopljih z docela novo proizvodnjo (npr. premogovnik Zabukovica, Kemična tovarna v Ljubljani), ali pa so se razvila kot stranska oziroma dopolnilna dejavnost (npr. Cinkarna v Celju, tovarna elektrod na Jesenicah) itd. V vseh teh primerih smo se odločili za čim bolj izvirno letnico. Nekaj problemov pa kljub vsemu nismo mogli zadovoljivo rešiti. Najobsežnejši primer so bila elektrogospodarska podjetja, ki so po vojni doživela več temeljitih reform. Medtem, ko smo glede elektrarn lahko vpisali letnico njihove zgraditve, pa je bilo docela nemogoče opredeliti, kdaj je npr. nastalo podjetje "Elektro Celje" in druga sorodna podjetja te vrste; ali je to bilo že pred vojno, ko je posamezne kraje dosegla elektrifikacija, ali l. 1946, ko so ustanovili Državne elektrarne Slovenije, ali zopet leta 1952, ko so osnovali ELES, ali naj bi to bila letnica nekaterih kasnejših preureditev te dejavnosti itd. Vse te primere in še nekaj drugih, ki jih nismo mogli razvozlati (teh je bilo še največ med živilsko industrijo in so zadevali večidel nekatere manjše pekarnice in klavnice) smo uvrstili v skupno "neznano". Nerešljiv problem je tudi bil, kako upoštevati različne renovacije v podjetjih, ki so lahko pomenile, da je podjetje začelo takorekoč na novo s proizvodnjo.

Pri razdelitvi na historična obdobja smo se ozirali na običajno členitev novejše zgodovine slovenske družbe v zadnjih sto letih. Razlikovali smo tri temeljne dobe: 1. do leta 1918, ko se je slovenska industrializacija razvijala v okviru avstroogrškega gospodarstva in je imela obeležja ranega kapitalizma ter je trpela

zaradi nerazvitosti, perifernosti in dominacije tujega kapitala; 2. doba med l. 1918 in 1945, ko so se razmere z nastankom Jugoslavije bistveno spremenile in se je slovenska industrializacija razvijala v pogojih kapitalističnega družbenega reda v okviru slabo razvite jugoslovanske ekonomije; 3. po l. 1945, ko je doživela slovenska industrializacija z uvedbo socialističnega družbenega reda izreden razvoj. To zadnje obdobje smo glede na njegov pomen in intenzivnost razdelili na dve obdobji: na čas do l. 1960, ko je bila industrializacija še forsirana in pod vplivom administrativnega vodenja, ter na čas po l. 1960, ko so se v industrializaciji čedalje bolj čutili učinki gospodarjenja v pogojih samoupravnega socializma in pozitivni učinki napredujoče industrializacije in razvitejš^{ga} gospodarstva sploh. Nekatera industrijska podjetja, ki so nastala z združevanjem ali so bila postopno dograjevana, smo morali uvrstiti v nekoliko daljši (pomožni) obdobji 1850 - 1945 ali 1919 - 1959.

V pregled smo zajeli 854 industrijskih podjetij in samostojnih obratov, ki so bili v drugem kraju ali so nastali povsem samostojno; zaradi tega se to število ne ujema z uradnim seznamom industrijskih podjetij, ki navaja za l. 1974 447 podjetij.⁽⁵⁴⁾

Struktura industrijskih podjetij glede na starost je bila naslednja:

Iz tabele je bilo mogoče razbrati, da je pod Avstroogrsko nastalo 21,5 % to je slaba četrtnina industrijskih podjetij in obratov; za časa bivše Jugoslavije je bilo osnovanih nadaljnjih 22,5 % podjetij. Kar 42,6 % industrijskih podjetij oziroma obratov pa je nastalo v novi Jugoslaviji, od tega 23,5 % v prvem in 19,1 % v drugem obdobju.

Razvrstitev po industrijskih panogah je pokazala, da je bilo največ starih industrijskih podjetij v industriji gradbenega materiala, kar 59,6 %, le nekaj manj jih je bilo v proizvodnji papirja (58,8 %). Tudi večina podjetij črne in barvaste metalurgije ter premogovnikov je nastalo v tem obdobju, pri čemer pa

je treba upoštevati, da so ta podjetja doživljala v kasnejših letih renovacije, kar npr. ne velja v tolikšni meri za industrijo gradbenega materiala ali papirno industrijo. Pod bivšo Jugoslavijo je nastalo največ podjetij tekstilne, lesne, usnjarsko-obutvene industrije in elektrogospodarskih obratov. V povojnih letih so se razvila predvsem podjetja kovinske (63,2 %), elektrotehnične (89,4 %), kemične (58,4 %), tekstilne (55,7 %), usnjarsko obutvene (45,1 %), pa tudi lesne (35,0 %), živilske (36,4 %) in "neomenjene" dejavnosti (62,5 %). Elektrogospodarskih obratov je po naši statistiki sicer nastalo v tem obdobju 11,3 %, vendar bi k temu odstotku morali prišteti še 58,8 % tistih, ki smo jih uvrstili med "neznano", saj gre za elektrogospodarska podjetja, ki so se izoblikovala po l. 1945, ko je elektrifikacija zajela celotno ozemlje SRS. Podobni podatki o razvoju industrijskih podjetij so razvidni iz tabel 14 in 15.

Zanimiva je tudi naslednja primerjava, ki pove, v kateri industrijski panogi je nastalo v določenem obdobju največ podjetij. V razdobju do l. 1918 je bilo osnovanih največ kovinskih (14,6 %), živilskih (13,5 %), lesnih (13,3 %) in tekstilnih (12,8 %) podjetij. V času med l. 1919 -1945 so ta bila predvsem tekstilna (20,8), lesna (19,3%), živilska (12,0) in kovinska podjetja (10,9 %). Po l. 1945 pa se je težišče ustanavljanja novih industrijskih obratov oziroma podjetij premaknilo na kovinsko (42,6 %), tekstilno (35,5 %), elektro (23,2 %), lesno (21,7 %) in živilsko (22,9 %, industrija (glej tabelo 17).

ČAS NASTANKA OBSTOJEČIH INDUSTRIJSKIH OBRATOV V SR SLOVENIJI

Industrijska dejavnost	čas nastanka							
	a	ab	b	bc	c	d	e	
	do 1.1918	med 1. 1850- 1945	od 1919 do 1945	med 1. 1919- 1959	od 1945 do 1959	od 1960 do 1974	nez- nano	
111 Elektroenerge- tika	97	5	1	21	2	8	3	57
112 Premogovni- štvo	14	12	-	1	-	-	1	-
113 Proizvodnja nafte	1	-	-	-	1	-	-	-
114 Črna meta- lurgija	4	3	-	-	-	-	1	-
115 Barvasta meta- lurgija	7	4	-	2	-	1	-	-
116 Nekovinska ind.	24	7	1	4	1	8	-	3
117 Kovinska ind.	125	20	5	21	-	52	27	-
118 Ladjedelništvo	1	-	-	-	-	-	1	-
119 Elektroindu- strija	47	1	-	4	-	22	20	-
120 Kemična ind.	53	12	-	10	-	14	17	-
121 Ind.gradbe- nega materiala	62	37	2	9	-	4	5	5
122 Lesna industri- ja	114	20	13	37	2	24	16	2
123 Papirna indu- strija	17	10	-	2	-	3	2	-
124 Tekstilna in- dustrija	109	6	-	40	-	26	37	-

Industrijska dejavnost		čas nastanka							
		a	ab	b	bc	c	d	e	
		do 1.1948	med 1.1850-1945	od 1919 do 1945	med 1.1919-1959	od 1945 do 1959	od 1960 do 1974	nez-nano	
125	Usnjarska-obutvena ind.	31	6	-	10	-	5	9	1
126	Gumarska ind.	4	1	-	1	-	-	2	-
127	Živilska ind.	115	31	2	23	-	24	18	17
128	Grafična ind.	18	6	-	5	-	5	2	-
129	Tobačna ind.	1	1	-	-	-	-	-	-
130	Filmska ind.	2	-	-	-	-	2	-	-
138	Neomenjena ind.	8	1	-	2	-	3	2	-
=====									
Število		854	183	24	192	6	201	163	85
Struktura		100,0 %							

ab: industrijski obrat je nastal v obdobju pred 1. 1918 in med 1. 1919 - 1945 v dveh različnih obdobjih ali z združitvijo obratov

bc: industrijski obrat je nastal med 1. 1919 - 1945 in med 1. 1945 - 1960 v dveh različnih obdobjih ali z združitvijo obratov

e: ni bilo mogoče ugotoviti čas nastanka. Sem so uvrščena tudi vse TOZD združenega podjetja DES Elektro, ki so se oblikovale 1. 1963 in 1974.

Struktura industrijskih obratov glede na čas nastanka po panogah

		do 1918	1850- 1945	1919- 1945	1919- 1959	1945- 1959	1960- 1974	nezna- no	
		a	ab	b	bc	c	d	c	
SRS	100.0	21.5	2.8	22.5	0.7	23.5	19.1	9.9	
111	Elektroe- nerg.	100.0	5.1	1.0	21.6	2.0	8.2	3.1	58.8
112	Premogov- ništvo	100.0	85.7	-	7.1	-	-	7.1	-
113	Naftna	100.0	-	-	-	100.0	-	-	-
114	Črna metal.	100.0	75.0	-	-	-	-	25.0	-
115	Barvasta metal.	100.0	57.1	-	28.6	-	14.3	-	-
116	Nekovinska	100.0	29.1	4.2	16.7	4.2	33.4	-	12.5
117	Kovinska	100.0	16.0	4.0	16.8	-	41.6	21.6	-
118	Ladjedelni- štvo	100.0	-	-	-	-	-	100.0	-
119	Elektro- industr.	100.0	2.1	-	8.5	-	46.8	42.6	-
120	Kemična	100.0	22.6	-	18.9	-	26.4	32.0	-
121	Ind. gradb. mat.	100.0	59.6	3.2	14.5	-	6.4	8.1	8.1
122	Lesna	100.0	17.5	11.4	32.4	1.7	21.0	14.0	1.7
123	Papirna	100.0	58.8	-	11.8	-	17.6	11.8	-
124	Tekstilna	100.0	5.6	-	36.7	-	23.8	33.9	-
125	Usnjarsko- obutvena	100.0	19.3	-	32.2	-	16.1	29.0	3.2
126	Gumarska	100.0	25.0	-	25.0	-	-	50.0	-
127	Živilska	100.0	26.9	1.7	20.0	-	20.8	15.6	14.8
128	Grafična	100.0	33.3	-	27.8	-	27.8	11.1	-
129	Tobačna	100.0	100.0	-	-	-	-	-	-
130	Filmska	100.0	-	-	-	-	100.0	-	-
138	Neomenjeno	100.0	12.5	-	25.0	-	37.5	25.0	-

Tab. 17.

Struktura industrijskih obratov glede na panoge po obdobjih nastanka

	do 1918	1850- 1945	1919- 1945	1919- 1959	1945- 1959	1960- 1974	nezna- no
	a	ab	b	bc	c	d	e
SRS	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
111 Elektroenerg.	11.3	2,7	4.1	10.9	4.0	1.9	67.0
112 Premogovništvo	1,6	6.6	-	0.5	-	0.6	-
113 Naftna	0.1	-	-	-	-	-	-
114 Crna metalurgija	0.5	1.6	-	-	-	0.6	-
115 Barvasta metal.	0.8	2.2	-	1.0	0.4	-	-
116 Nekovinska	2.8	3.8	4.1	2.1	4.0	-	3.5
117 Kovinska	14.6	10.9	20.8	10.9	25.9	16.6	-
118 Ladjedelništvo	0.1	-	-	-	-	0.6	-
119 Elektroind.	5.5	0.5	-	2.1	10.9	12.3	-
120 Kemična	6.2	6.6	-	5.2	6.9	10.4	-
121 Ind. gradb.mat.	7.2	20.2	8.3	4.7	2.0	3.0	5.9
122 Lesna	13.3	10.9	54.2	19.3	11.9	9.8	2.3
123 Papirna	2.0	5.5	-	1.0	1.5	1.2	-
124 Tekstilna	12.8	3.3	-	20.8	12.9	22.6	-
125 Uenjarsko obut.	3.6	3.3	-	5.2	2.5	5.5	1.2
126 Gumarska	0.5	0.5	-	0.5	-	1.2	-
127 Živilska	13.5	16.9	8.3	12.0	11.9	11.0	20.0
128 Grafična	2.1	3.1	-	2.6	2.5	1.2	-
129 Tobačna	0.1	0.5	-	-	-	-	-
130 Filmska	0.2	-	-	-	0.9	-	-
138 Neomenjena	0.9	0.5	-	1.0	1.5	1.2	-

Regionalna razporeditev je znova potrdila že znane razlike med industrializiranimi in neindustrializiranimi predeli. Tako je bilo v prvem - avstroogrskem obdobju največ podjetij nameščenih v Osrednji slovenski regiji (27.3 %), Mariboru (19,1 %) in Savinjski regiji (15,8 %). Med obema vojnoma je največ podjetij nastalo v Osrednje-slovenski regiji (36,5 %) in na Gorenjskem (16.7 %) ter v Podravski in Savinjski regiji (13.6 oziroma 11,9 %).

Tab. 18.

Struktura industrijskih obratov glede na čas nastanka
po regijah

Regije		do 1.1918	1850- 1945	1919- 1945	1919- 1959	1945- 1959	1960- 1974	nezna- no
Pomurska	100.0	21.7	-	21.7	-	23.9	21.7	10.9
Podravska	100.0	46.0	5.0	26.0	1.0	9.0	16.0	7.0
Koroška	100.0	28.9	-	18.4	-	21.1	15.8	15.8
Savinjska	100.0	27.9	2.9	22.1	1.9	14.4	18.3	12.5
Posavska	100.0	17.6	-	8.8	-	17.6	35.3	20.6
Dolenjska	100.0	8.9	2.2	11.1	2.2	31.1	33.3	11.1
Zasavska	100.0	35.4	-	-	3.2	25.8	22.5	12.9
Osrednjeslov.	100.0	21.4	2.5	29.4	0.4	23.9	15.9	6.3
Gorenjska	100.0	14.4	4.8	38.6		25.3	7.2	9.6
Goriška	100.0	10.3	-	14.7	-	44.1	23.5	7.3
Notranjsko	100.0	14.8	14.8	18.5	-	18.5	18.5	14.8
Obalna	100.0	7.3	2.4	2.4	-	41.5	31.7	14.6
SRS	100.0	21.5	2.8	22.5	0.7	23.5	19.1	9.9

=====

Tab. 17.

Industrijska podjetja in obrati po občinah in regijah
glede na čas nastanka

Regije		do	1850-	1919-	1919-	1945-	1960	nezna-
Občine		1.1918	1945	1945	1959	1959	1974	no
<u>Pomurska</u>	46	10	-	10	-	11	10	5
Gornja Radgona	8	2	-	1	-	2	1	2
Lendava	11	2	-	2	-	3	3	1
Ljutomer	12	2	-	3	-	2	4	1
Murska Sobota	15	4	-	4	-	4	2	1
<u>Podravska</u>	100	46	5	26	1	9	16	7
Lenart	6	-	-	1	-	2	2	1
Maribor	61	27	5	16	1	3	8	1
Ormož	6	1	-	1	-	-	2	2
Ptuj	17	3	-	5	-	3	4	2
Slov.Bistrica	10	5	-	3	-	1	-	1
<u>Koroška</u>	38	11	-	7	-	8	6	6
Dravograd	6	-	-	2	-	1	2	1
Radlje	12	3	-	2	-	4	2	1
Ravne	10	4	-	2	-	1	1	2
Slovenj Gradec	10	4	-	1	-	2	1	2
<u>Savinjska</u>	104	29	3	23	2	15	19	13
Celje	29	11	3	9	-	1	3	2
Laško	10	3	-	4	-	-	2	1
Mozirje	8	2	-	2	-	1	1	2
Slov. Konjice	10	3	-	3	-	2	1	1
Šentjur	9	2	-	-	-	3	3	1
Šmarje	8	1	-	2	-	2	2	1
Velenje	12	2	-	-	1	4	3	2
Žalec	18	5	-	3	1	2	4	3

Regije Občine	do 1.1918	1850- 1945	1919- 1945	1919- 1959	1945- 1959	1960- 1974	nezna- no	
<u>Posavska</u>	34	6	-	3	-	6	12	7
Brežice	9	2	-	-	-	2	3	2
Krško	14	3	-	2	-	1	6	2
Sevnica	11	1	-	1	-	3	3	3
<u>Dolenjska</u>	45	4	1	5	1	14	15	5
Črnomelj	10	1	-	2	-	3	3	1
Metlika	5	-	-	-	-	2	3	-
Novo mesto	21	3	1	3	1	6	5	2
Trebnje	9	-	-	-	-	3	4	2
<u>Zasavsko</u>	31	11	-	-	1	8	7	4
Hrastnik	8	5	-	-	-	-	2	1
Trbovlje	14	4	-	-	1	6	2	1
Zagorje	9	2	-	-	-	2	3	2
<u>Osrednje slov.</u>	238	51	6	70	1	57	38	15
Domžale	26	7	-	13	-	3	2	1
Grosuplje	15	1	-	4	-	5	5	-
Kamnik	10	4	1	3	-	1	-	1
Kočevje	12	1	1	1	-	3	5	1
Litija	8	3	1	1	-	-	2	1
Ljub.Bežigrad	22	3	1	6	1	7	3	1
Ljub.Center	21	9	-	2	-	7	1	2
Ljub.Moste	27	8	1	6	-	7	5	-
Ljub. Šiška	45	6	-	17	-	16	4	2
Ljub.Vič-Rud- nik	26	4	1	11	-	7	-	3
(Ljubljana)	(141)	(30)	(3)	(42)	(1)	(44)	(13)	(8)
Logatec	4	-	-	1	-	-	3	-
Ribnica	10	2	-	2	-	-	5	1
Vrhnika	12	3	-	3	-	1	3	2

Regije		do	1850-	1919-	1919-	1945-	1960-	nez-
Občine		1.1918	1945	1945	1959	1959	1974	nano
<u>Gorenjska</u>	83	12	4	32	-	21	6	8
Jesenice	12	3	1	2	-	3	2	1
Kranj	20	1	1	12	-	3	-	3
Radovljica	19	1	-	9	-	7	-	2
Škofja Loka	23	2	1	7	-	8	4	1
Tržič	9	5	1	2	-	-	-	1
<u>Goriška</u>	68	7	-	10	-	30	16	5
Ajdovščina	10	3	-	1	-	3	2	1
Idrija	11	1	-	1	-	4	4	1
Nova Gorica	27	2	-	5	-	12	7	1
Tolmin	20	1	-	3	-	11	3	2
<u>Notranjska</u>	27	4	4	5	-	5	5	4
Cerknica	8	1	3	-	-	2	1	1
Ilirska Bi- strica	10	-	1	2	-	2	3	2
Postojna	9	3	-	3	-	1	1	1
<u>Obalna</u>	41	3	1	1	-	17	13	6
Izola	7	1	1	-	-	1	3	1
Koper	11	-	-	-	-	6	3	2
Piran	4	1	-	-	-	-	2	1
Sežana	19	1	-	1	-	10	5	2
SR Slovenija	855	184	24	192	6	201	163	85
	100.0	21.5	2.8	22.5	0.7	23.5	19.1	9.9

Značilen je bil gospodarski zastoj na Primorskem in Notranjskem, ki ga je povzročila italijanska zasedba. Edino na Goriškem je bilo ustanovljenih nekaj podjetij za proizvodnjo gradbenega materiala. Slabo se je razvijala v tem obdobju tudi industrija v Zasavju, Posavju, Dolenjskem in Pomurju.

Po 1. 1945 se je industrializacija razprostrla bolj na široko, vendar je še vedno največ podjetij, kljub vsem pomislekom, nastalo v osrednji Sloveniji (51,7 %), na drugo mesto se je uvrstila Goriška s 24,7 %, nato pa so sledile Savinjska (19,2 %), Dolenjska (16,9 %), Obalna (15,8 %), Gorenjska (15,1 %), Podravska (16,1 %) in Pomurska regija (11,5 %). Te navedbe sicer ne pomenijo, da so v enakem razporedu odpirali delovna mesta in razmestili proizvodne kapacitete, vendar so le opozorilo, ^{da} kljub proklamiranim načelom o enakem regionalnem razvoju, le-ta ni tekkel, kot bi moral, ampak je še dalje protežiral razvita območja.

Prav zato, da bi te razvojne težnje prikazali še iz enega vidika in ne zgolj s statistiko ustanavljanja industrijskih podjetij, smo število zaposlenih v industriji 1. 1975 razporedili po obdobjih, kakor so nastala industrijska podjetja (obrati) Primerjava ni neoporečna, saj nismo upoštevali modernizacij in širitev že obstoječih podjetij. Zaradi tega so še najmanj oporečne navedbe za zadnji dve povojni obdobji, ker ti razkrivata dejansko odprta delovna mesta v novih podjetjih. Iz te primerjave, ki zaradi težav s statističnim gradivom tudi ni povsem primerljivo z uradnimi podatki statističnega zavoda, je mogoče razbrati, da je bilo po 1. 1945 največ novih delovnih mest (glede na stanje 1. 1975) odprtih v industriji v Osrednjeslovenski regiji in sicer (45,2 %) sledijo Savinjska s (27,2 %), Goriška (28,9 %), Gorenjska (19,4 %), Dolenjska (18,8 %) in Obalna regija (13,4 %). Pri tem je zgolj na Ljubljanske občine odpadlo 18,1 %, kar je npr. v primerjavi s Pomursko ali Posavsko regijo, na kateri je odpadlo 7,7 %, oziroma 11,1 %, presenetljivo veliko. Zelo malo novih industrijskih podjetij in tovrstnih delovnih mest je bilo odprtih v Podravske in Koroške regiji, kjer so zgolj širili obstoječe tovarne. Čeprav ta primerjava ni povsem pravilna in jo je treba previdno uporabljati, vendarle opozarja na še vedno nezadostno širjenje industrializacije v manj

Razporeditev števila zaposlenih v industriji l. 1975 glede na leto nastanka industrijskega podjetja (obrata) po regijah in občinah)

Regija Občina	<i>M</i>	do 1.1918	1850- 1945	1919- 1945	1919- 1959	1945- 1959	1960- 1974	nez- nano
SRS	306547	90529	11002	82192	1575	76746	39569	4934
<u>Pomurska</u>	11753	1910	-	5204	-	2797	1630	212
Gor. Radgo- na	1800	933	-	49	-	654	82	82
Lendava	2699	361	-	700	-	636	995	7
Ljutomer	1711	339	-	330	-	715	316	11
Mur. Sobota	5543	277	-	4125	-	793	237	111
<u>Podravska</u>	46163	15200	2693	20918	277	3757	2730	588
Lenart	618	-	-	92	-	305	207	14
Maribor	36137	12514	2693	19096	277	323	907	327
Ormož	581	62	-	26	-	-	454	39
Ptuj	5801	370	-	1086	-	3044	1162	139
Slov. Bistri- ca	3026	2254	-	618	-	85	-	69
<u>Koroška</u>	14339	10613	-	1037	-	1381	1081	227
Dravograd	766	-	-	458	-	43	262	3
Radlje	2256	1390	-	182	-	484	179	21
Ravne	8524	7630	-	144	-	333	352	65
Slov. Gradec	2793	1593	-	253	-	521	288	138
<u>Savinjska</u>	44684	19794	-	10302	668	4047	9345	528
Celje	13851	8238	-	4204	-	183	926	300
Laško	2372	1073	-	991	-	-	296	12
Mozirje	2315	1509	-	181	-	344	269	12
Sl. Konjice	3792	1553	-	1632	-	502	92	13
Šentjur	1397	278	-	-	-	933	177	9
Šmarje	2340	139	-	1396	-	560	212	33
Velenje	12901	4723	-	166	509	648	6813	42
Žalec	5716	2281	-	1732	159	877	560	107

Regija Občina	Σ	do 1.1918	1850- 1945	1919- 1945	1919- 1959	1945- 1959	1960- 1974	nez- nano
<u>Posavska</u>	8081	1024	-	1703	-	2229	2855	270
Brežice	1433	109	-	-	-	600	678	46
Krško	3824	647	-	1574	-	168	1293	142
Sevnica	2824	268	-	129	-	1461	884	82
<u>Dolenjska</u>	17199	499	1504	3305	90	8592	3009	300
Črnomelj	3084	300	-	941	-	1215	594	34
Metlika	1709	-	-	-	-	1216	493	-
Novomesto	10902	199	1504	2364	90	5398	1218	129
Trebnje	1504	-	-	-	-	763	704	37
<u>Zasavska</u>	12037	6520	-	-	475	2745	2099	198
Hrastnik	2796	2311	-	-	-	-	476	9
Trbovlje	6340	2895	-	-	475	2025	785	160
Zagorje	2901	1314	-	-	-	720	838	29
<u>Osrednje-slov.</u>	72196	19964	2104	21018	65	20870	7134	1041
Domžale	6545	1797	-	4201	-	455	44	48
Grosuplje	1853	17	-	587	-	757	487	5
Kamnik	6751	3735	536	1962	-	184	320	14
Kočevje	3042	142	498	442	-	298	1586	76
Litija	2533	1814	321	166	-	-	216	16
Lj.Bežigrad	7637	713	290	1243	65	3356	1827	143
Lj.Center	8139	5024	-	478	-	2137	23	477
Lj.Moste	8420	2597	328	2615	-	1844	1036	-
Lj. Šiška	15934	1322	-	4962	-	9445	198	7
Lj.Vič-Rudnik	5239	1669	131	2042	-	1219	-	178
Logatec	1486	-	-	1086	-	-	400	-
Ribnica	1672	310	-	740	-	-	610	12
Vrhnika	2945	824	-	494	-	1175	387	65

Regija	Σ	do	1850-	1919-	1919-	1945-	1960-	nez-
Občina		1.1918	1945	1945	1959	1959	1974	nano
<u>Gorenjska</u>	41173	11692	1275	13932	-	11959	1502	713
Jesenice	7339	6459	39	-	-	166	597	78
Kranj	16121	86	101	8648	-	6936	-	350
Radovljica	6239	517	-	3031	-	2466	-	225
Škofja Loka	7485	1315	854	1980	-	2391	905	40
Tržič	3889	3315	281	273	-	-	-	20
<u>Goriška</u>	21037	1747	-	3304	-	9924	5659	403
Ajdovščina	3066	441	-	664	-	1747	196	18
Idrija	3860	1005	-	21	-	1553	1264	17
Nova Gorica	11225	301	-	2592	-	4523	3555	254
Tolmin	2886	-	-	27	-	2101	644	114
<u>Notranjska</u>	7211	1216	2127	1337	-	1790	649	92
Cerknica	3263	201	1864	-	-	1173	-	25
Ilirska Bi-	2005	-	263	1013	-	529	158	42
strica								
Postojna	1943	1015	-	324	-	88	491	25
<u>Obalna</u>	10667	350	1292	132	-	6655	1876	362
Izola	3208	62	1292	-	-	1478	372	4
Koper	4590	-	-	-	-	3737	643	210
Piran	498	138	-	-	-	-	354	6
Sežana	2371	150	-	132	-	1440	507	142

=====

razvitih območjih ter težnje po kopičenju industrije v nekaterih industrijskih žariščih, kot so Ljubljana, Celje, Velenje, Gorenjski centri in še nekateri drugi. Iz primerjave je tudi razvidno, da je šele v zadnjem obdobju 1960-1974 prišlo do premikov v razporejanju odpiranja novih industrijskih obratov in delovnih mest, v korist Posavske, Goriške in Savinjske regije, pri čemer pa je

to šlo na škodo Gorenjske regije, ne pa npr. Osrednje-slovenske.

S temi spremembami so se v SR Sloveniji izoblikovala nekatera nova industrijska žarišča na Goriškem, Dolenjskem, v Savinjski in Obalni regiji in so se revitalizirala stara žarišča v Zasavju, na Gorenjskem in v skromnejšem obsegu tudi v Podravski regiji. V tem času je postala Ljubljana najmočnejše industrijsko žarišče glede na število zaposlenih in prehitela Maribor, Kranj, in Celje, ki so bili svoj čas glavni industrijski centri (po lokacijskem kvocientu so ljubljanske občine takoj za Celjem, ki ima lokacijski kvocient 2,702, ljubljanske občine pa 1,736, Maribor 1,183 in Kranj 1,544).

Podrobnejša razporeditev po občinah in regijah je razvidna iz tabel št. 19, 20 in 21.

Drugi problem, s katerim smo se ob obravnavanju historjata industrijskih podjetij (samostojnih obratov) ukvarjali, je bil poreklo industrijskih podjetij. Želeli smo razvozljati, kakšen izvor je imela tovarna: ali je bila že skraja kot takšna zgrajena, ali se je razvila postopoma, iz podružnice, z združitvijo itd. Pri tem je bilo treba upoštevati, ali je v tem razvoju tovarna širila svoj blagovni asortiman oziroma ali ga je sploh docela spremenila ali pa je ostala pri prvotni proizvodnji. Poreklo je imelo ponavadi tudi močan vpliv na velikost podjetja. Tako so bila običajno podjetja, ki so zrasla iz obrtnih delavnic manjša, kot pa tista, ki so jih na novo zasnovali. Zaradi tega smo podjetja razdelili na tri kategorije: do 250 zaposlenih, 250 - 1000 in nad 1000 zaposlenih. Zanimala nas je tudi povezava med obdobjem nastanka in poreklom. Kot pri prejšnjih opredelitvah, smo tudi v tem primeru razdelili našo industrializacijsko dobo na tri časovne dobe: do 1. 1918, 1919 do 1945 in po 1. 1945.

Tab. 20.

Struktura zaposlenih v industriji l. 1975 glede na leto nastanka industrijskega podjetja (obrata) po regijah in občinah)

	do 1.1918	1850- 1945	1919- 1945	1919- 1959	1945- 1959	1960- 1974	nez- nano	Σ
SRS	29,5	3.6	26.8	0.5	25.0	12.9	1.6	100.0
Pomurska	16.3	-	44.2	-	23.8	13.7	1.8	100.0
Podravska	32.9	1.5	45.3	0.6	8.1	5.9	1.3	100.0
Koroška	74.0	-	7.2	-	9.6	7.5	1.6	100.0
Savinjska	44.3	-	23.0	1.5	9.1	20.9	1.2	100.0
Posavska	12.7	-	21.1	-	27.6	35.3	3.3	100.0
Dolenjska	2.9	8.7	19.2	0.5	49.9	17.5	1.7	100.0
Zasavska	54.1	-	-	3.9	22.8	17.4	1.6	100.0
Osrednjleslov.	27.7	2.9	29.1	0.0	28.9	10.0	1.4	100.0
Gorenjska	28.4	3.0	33.8	-	29.0	3.6	1.7	100.0
Goriška	8.3	-	15.7	-	47.2	26.9	1.9	100.0
Notranjska	16.9	29.5	18.5	-	24.8	9.0	1.3	100.0
Obalna	3.3	12.1	1.2	-	62.4	18.5	3.4	100.0

Tabela 21.

Struktura zaposlenih v industriji l. 1975 glede na leto nastanka industrijskega podjetja (obrata) po historičnih obdobjih

	do 1. 1918	1850- 1945	1919- 1945	1919- 1959	1945- 1959	1960- 1974	nez- nano	
SRS	100,0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Pomurska	3,8	2.1	-	6.3	-	3.6	4.1	4.3
Podravska	15.0	16.8	26.9	25.5	17.6	4.9	6.9	11.9
Koroška	4.7	11.7	-	1.3	-	1.8	2.7	4.6
Savinjska	14.6	21.9	-	12.5	42.4	5.3	23.6	10.6
Posavska	2.6	1.1.	-	2.1	-	2.9	7.2	5.5
Dolenjska	5.6	0.6	13.7	4.0	5.7	11.2	7.6	6.1
Zasavska	3.9	7.2	-	-	30.1	3.6	5.3	4.0
Osrednjleslov.	23.6	22.0	19.1	25.6	4.1	27.2	18.0	21.0
Gorenjska	13.4	12.9	11.6	16.9	-	15.6	3.8	14.4
Goriško	6.7	1.9	-	4.0	-	12.9	14.3	8.1
Notranjska	2.4	1.3	19.3	1.6	-	2.3	1.6	1.9
Obalna	3.5	0.4	11.8	0.2	-	8.7	4.7	7.3

(Opomba: Podatki se ne ujemajo docela z uradnimi, ker jih za nekaj industrijskih obratov ni bilo mogoče izluščiti iz podatkov za celo gospodarsko organizacijo. Takšne primere smo skušali upoštevati, vendar je prišlo do določene razlike z uradnimi statističnimi podatki. Po našem obračunu je bilo v SRS v industriji zaposlenih 306 547, po uradnih podatkih pa je bilo marca 1975 306 480.)

Pri pregledovanju historičnega razvoja vsakega posameznega industrijskega obrata oziroma dislociranega obrata, pri čemer smo vzeli v poštev 858 primerov (upoštevali smo tudi nekatere nove tovarne, ki še niso povsem dograjene), so se izluščile naslednje skupine:

- A. Industrijsko podjetje je nastalo na novo, brez kakršnegakoli predhodnika, tradicije ali navezave na neko drugo podjetje, in ni doživelo nobenih večjih sprememb. Takšnih primerov je bilo v SR Sloveniji 189 ali 24.4 %. Značilno je, da večina teh podjetij tudi ni bistveno spremenilo svoje proizvodnje, niti števila zaposlenih. To so bile v glavnem tovarne, ki so bile postavljene pred 1. 1945 kot prava industrijska podjetja in so bila pretežno manjša ali srednje velikosti glede na število zaposlenih, vendar je bilo med njimi tudi nekaj (9 od 61) naših velikih tovarn. V to kategorijo smo npr. uvrstili železarno Jesenice, premogovnika Senovo, Trbovlje, lesno industrijo Javor na Pivki, Lampa v Dekanih, večino pekarn, tovarno kemičnih izdelkov v Hrastniku itd.
- B. Industrijsko podjetje je zraslo postopoma iz manjšega industrijskega podjetja (obrata). Tovarna se je običajno razvijala počasi vzporedno z večanjem svoje proizvodnje ali s širjenjem svojega blagovnega asortimenta. Vzporedno s tem je naraščalo tudi število zaposlenih. Takšnih podjetij je bilo po teh ocenah 100 (12.9 %). Med njimi je bilo 45 takšnih, ki niso bistveno spremenili proizvodnje, 52 pa je proizvodni izbor razširilo. Značilno je, da je večina teh podjetij sodila med srednjevelika in velika. Od 61 velikih tovarn jih je bilo v tej skupini kar 34. Glede na čas nastanka lahko rečemo, da so nastala skorajda v enakem številu v vseh teh obdobjih. Med nje smo uvrstili podjetja: Tovarno celuloze in papirja v Krškem, Gostol v Novi Gorici, železarno Ravne, Litostroj v Ljubljani, Elmo v Črnučah, Metalno v Mariboru itd.
- C. Industrijsko podjetje je nastalo z združitvijo več manjših industrijskih obratov ali podjetij. Takšnih primerov je bilo 57 (7.3 %). To so bila večidel manjša ali srednjevelika

podjetja, ki so jih povojni administrativni pritiski ali tržni zakoni prisilili, da so se združila, saj se je njihova proizvodnja ali dopolnjevala ali pa je bila enaka in je zato bila združitev zelo gospodarna. Največ takšnih primerov je bilo v kovinski in tekstilni industriji. Nekatera med temi podjetji so se na ta način uvrstila med največje slovenske tovarne (npr. MTT in Teksta v Mariboru, IBI v Kranju, Primat v Mariboru, Sukno v Zapužah, Mura v Murski Soboti itd. Veliko teh podjetij je kasneje po združitvi, razširilo svojo proizvodnjo na nove vrste blaga.

D. Industrijsko podjetje je osamosvojena podružnica nekega industrijskega podjetja. Teh primerov je bilo 68 (8.8 %). To so bila v pretežni meri manjša podjetja (do 250 zaposlenih), ki so se osamosvojila med obema vojnama ali po letu 1945. Številna med njimi so navezanost na matično podjetje še ohranila v bolj ohlapni obliki (npr. tovarno združenega podjetja Iskra, ali posamezne elektrarne v združenem podjetju Elektrogospodarstva SRS), sedaj so to povsem samostojne organizacije združenega dela. Druge zopet so se docela ločile od svojega ustanovitelja (npr. STT v Trbovljah od rudnika rjavega premoga, Kostroj od Konusa v Slovenskih Konjicah, Varstroj v Lendavi itd.). Večina med njimi je obdržala svojo prvotno proizvodnjo in je ni niti širila niti spreminjala. Ločitev od matičnega podjetja je bilo pogosto smiselna, saj glede na proizvodno usmerjenost med obema ni bilo veliko tesnejših vezi.

E. Industrijsko podjetje je podružnica matičnega industrijskega podjetja. Od tipa D se je ta skupina industrijskih podjetij razlikovala predvsem po tem, da jo je matično podjetje ustanovilo kot stransko, pomožno ali dopolnilno proizvodnjo na drugem kraju in je nova podružnica obdržala tesno proizvodno navezanost do svojega ustanovitelja. Večina teh podjetij - 75 po številu (ali 9.9 %) - je nastala po l. 1945 in skoraj vsa so bila glede na število zaposlenih majhna. Mnoga med njimi so bila zasnovana kot pomoč industrijskih podjetij nerazvitim predelom (npr. podružnica tekstilne tovarne Metka iz Celja v Kozjem, livarna IMP v Ivančni Gorici, Novoteksov obrat v Vinici itd.), druga so nastala zaradi zalog delovne sile (konfekcija TIP-TOP v Idriji), ločitve dela proizvodnje

(npr. mizarska delavnica podjetja IMV v Podgorju pri Šentjerneju) ali kot poseben dopolnilni proizvodni obrat (npr. mešalnice močnih krmil pri kmetijskih kombinatih). Z novim zakonom o združenem delu so se ta podjetja pravno osamosvojila, vendar je tesna navezanost na matično podjetje še ostala.

- F. Industrijsko podjetje je nastalo iz ene ali več obrtnih (komunalnih) delavnic ali podjetij. Čeprav na splošno velja, da se industrija ne razvija na osnovi obrti, dosednji razvoj slovenske industrializacije oporeka to trditev. Na takšen način je namreč nastalo pri nas kar 199 industrijskih podjetij (ali 25,7 %). Ta skupina je bila najbolj številna, tako da lahko rečemo, da je vsako četrto slovensko industrijsko podjetje po poreklu, obrtna delavnica. Največ takšnih primerov je bilo v kovinski, lesni in tekstilni industriji. Glede na svoj nastanek so ta podjetja v pretežni meri ostala majhna in le redka so se povzpela med srednje velike. Njihova preobrazba v industrijska podjetja je bila v številnih primerih podprta s težnjo lokalnih oblasti, da razvijejo na svojem območju industrijo, marsikdaj pa je istopala tudi iz pobud in teženj v sami delavnici. Zaradi takšnega razvoja in velikega števila tovrstnih primerov se ne smemo čuditi, če je v slovenski industriji ostalo še vedno veliko "mojstrske mentalitete". Navajamo nekaž primerov takšnih industrijskih podjetij: PiK in Vezena v Mariboru, Torbica v Ljubljani, Avtomontaža v Ljubljani, Klima v Celju, IKOS v Kranju itd.
- G. Industrijsko podjetje je nastalo na osnovi opuščene industrijske dejavnosti. Takšnih primerov je bilo v Sloveniji le 25 (ali 3,2 %) in so skoraj vsi nastali, ko so opustili prvotno dejavnost in v opuščene obrate namestili novo proizvodno dejavnost, obenem pa so prekvalificirali delavce. Največ takšnih primerov je bilo pri opuščanju rudarjenja (npr. namesto zaposlitve v premogovniku Rečica pri Laškem so uredili tovarno izolacijskega materiala, v Zabukovici so postavili obrat Minerva za predelavo plastike, v Krmelju in Senovem je Metalna postavila poseben kovinski obrat itd.) Takšno usodo so doživele še

nekatero druge tovarne, npr.: sedanja tovarna kovinske galanterije v Šmarju pri Kopru, pohištvena industrija Garant v Polzeli, tekstilno podjetje Trikon v Kočevju itd.

- H. Industrijsko podjetje je preostanek obsežnejše industrijske dejavnosti. Tudi ta skupina industrijskih podjetij družijo primere, pri katerih je prišlo do upada ali zamiranja industrijske dejavnosti. Vzroki so bili različni: izčrpano rudišče, spremenjene tržne razmere, pri katerih ni bilo več zanimanja za izdelke prizadete tovarne, spremenjena tehnologija, ki ni bila več gospodarna pri starem načinu proizvodnje, konkurenca novih proizvajalcev itd.. Takšnih primerov je bilo na ozemlju SRS 14 ali 1,8 %, večidel manjših podjetij, ki so nastala še pred l. 1918. Kot primer navajamo sečoveljske solarne podjetja Droga iz Portoroža, Cementarna v Zidanem mostu, senovski premogovnik, opekarna Ruda v Izoli itd.
- I. Industrijsko podjetje je nastalo kot stranska dejavnost neindustrijske dejavnosti. Pretežna večina teh podjetij med 41 (ali 5,3 %) je nastala po l. 1945 v sklopu nekaterih večjih gospodarskih organizacij kot dopolnilna, spremljajoča, ali kot nujna pomožna dejavnost. Vendar so nekatera velika neindustrijska podjetja takšne spremljajoče obrate, ki so opravljali različne storitve in v določeni meri tudi proizvajali, poznala že prej. Predvsem v sklopu železnice je bilo več delavnic in kamnolomov. Po vojni so nastajali takšni industrijski obrati pri gradbenih podjetjih (npr. izdelovanje zidakov), kmetijskih kombinatih (strojne delavnice), zdraviliščih (polnilnice mineralne vode) ali celo pri trgovskih podjetjih (pršutarna podjetja Emona v Lokvah).
- J. Industrijsko podjetje je bilo premeščeno v novi kraj. Zaradi spremenjenih lokacijskih pogojev so industrijsko podjetje premestili, pri tem je sicer obdržalo enako proizvodnjo, a so se vse ostale razmere vendarle toliko spremenile, da lahko govorimo o novem podjetju. V Sloveniji so bili 4 takšni primeri (npr. vrhniška usnjarna, ladjedelnica 2. oktober v Izoli.)

Lahko zaključimo, da so slovenska industrijska podjetja po večini izšla iz obrtnih delavnic, ali pa so bila že skrajna zasnovana kot tovarne, sprva manjšega obsega, a so nato postopoma rasla. Okoli 18.7 % jih je nastalo kot podružnice, bodisi, da so se kasneje osamosvojile, ali pa so obdržale zveze z matičnim podjetjem. Vsi ostali primeri so bolj izjemni. Takšno poreklo naše industrije opozarja na njen pretežno drobnni značaj in navezanost na obrtno tradicijo. Zares velikih in pravih industrijskih podjetij je nastalo pri nas doslej bolj malo, pod Avstroogrsko so to bile jeseniška in ravenska železarna, rudniki TPD, pod bivšo Jugoslavijo nekatera tekstilna podjetja, po l. 1945 pa so to podjetja Gorenje, Iskra v Kranju, TAM v Mariboru in še nekatera.

Izvor industrijskega podjetja	značaj blagovne- ga asor- timana	do 1. 1918			1919 do 1945			po 1. 1945			Skupaj			Številko podjetij	%
		Število zaposlenih v industrijskem obratu													
		do 250	250- 1000	nad 1000	do 250	250- 1000	nad 1000	do 250	250- 1000	nad 1000	do 250	250- 1000	nad 1000		
A. Industrijsko podjetje je nastalo na novo in ni doživelo večjih sprememb	nesprem.	53	15	5	40	12	2	38	9	-	131	36	7	174	1,9
	razširjena	2	6	2	1	2	-	-	2	-	3	10	2	15	4,4 %
	spremenj.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
B. Industrijsko podjetje je zrastle iz manjšega industrijskega obrata (podjetja)	nesprem.	2	11	3	1	15	3	3	6	1	6	30	7	45	100
	razširjena	-	0	8	1	7	5	-	11	11	1	27	24	52	12,0 %
	spremenj.	-	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-	3	3	-
C. Industrijsko podjetje je nastalo z združitvijo več manjših industrijskih podjetij	nesprem.	6	3	-	10	10	2	1	1	-	17	14	2	33	7,3 %
	razširjena	-	6	2	1	9	3	-	1	1	1	16	6	23	5,7
	spremenj.	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-
D. Industrijsko podjetje je osamosvojen podružnica industrijskega podjetja	nesprem.	5	-	-	21	1	-	27	10	1	53	11	1	65	68
	razširjena	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	1	2	8,8 %
	spremenj.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-
E. Industrijsko podjetje je podružnica matičnega industrijskega podjetja	nesprem.	2	-	-	3	-	-	67	3	-	72	3	-	75	77,1 %
	razširjena	-	-	-	1	-	-	1	-	-	2	-	-	2	9,9 %
	spremenj.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
F. Industrijsko podjetje je nastalo iz ene ali več obrtnih (komunalnih) delavnic ali podjetij	nesprem.	28	3	-	30	5	-	82	11	-	134	19	-	153	100
	razširjena	1	2	2	7	6	1	9	15	1	17	23	4	44	25,7 %
	spremenj.	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	2	-	2	-
G. Industrijsko podjetje je nastalo na osnovi opuščene industrijske dejavnosti	nesprem.	2	-	-	2	-	-	12	6	-	16	6	-	22	25
	razširjena	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	1	3,2 %
	spremenj.	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	2	-	2	-
H. Industrijsko podjetje je preostanek obsežnejše industrijske dejavnosti	nesprem.	7	2	1	1	1	-	-	-	-	8	3	1	12	14
	razširjena	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	spremenj.	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1,2 %
I. Industrijsko podjetje je nastalo kot stranska dejavnost neindustrijske dejavnosti	nesprem.	3	1	-	6	-	-	25	3	-	34	4	-	38	41
	razširjena	-	-	1	-	1	-	1	-	-	1	1	1	3	5,3 %
	spremenj.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
J. Industrijsko podjetje je bilo premeščeno v novi kraj	nesprem.	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	1	-	2	4
	razširjena	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	1	2	0,5 %
	spremenj.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	nesprem.	102	35	9	114	44	7	256	50	2	472	129	18	613	704
	razširjena	3	22	15	11	25	9	11	32	15	25	30	39	144	100,0 %
	spremenj.	1	2	1	1	-	3	-	3	-	3	5	4	11	-
Neznan izvor in nastanek		84	60	25	126	69	19	267	85	17	499	214	61	858	
			101			214			369			594			
			24,7 %			27,6 %			47,7 %			100,0 %			

5. OCENA LOKACIJSKIH DEJAVNIKOV PRI NAMESTITVI INDUSTRIJSKIH PODJETIJ V SR SLOVENIJI

O lokacijskih dejavnikih, ki sodelujejo oziroma vplivajo na namestitve industrije, je v znanstvenih krogih veliko razprav.⁽⁵⁵⁾ Nekateri jih zavračajo, češ industrijska proizvodnja je možna vsepovsod, pogoji so njen obstoj in njena proizvodnja se stalno spreminjajo, do veljave prihajajo vedno novi pogoji in razlogi, pogosto odločajo docela negospodarski dejavniki (npr. državna subvencija, carinska politika) ipd., zaradi česar nima smisla vsa ta različna gibala luščiti iz celotnega kompleksa industrijskega gospodarjenja. Drugi zopet sodijo, da je obravnavanje zgolj takoimenovanih klasičnih lokacijskih dejavnikov (surovine, energija, delovna sila, tržišče, prometne zveze itd.) nezadostno in da je treba v takšne analize vključiti tudi druge faktorje, ki imajo v sodobni industrijski proizvodnji velik pomen, kot so to npr. industrializacijska politika lokalnih ali državnih oblasti, povezovanje med industrijo, privlačenje industrije v takoimenovane industrijske aglomeracije zaradi številnih ugodnosti, ki jih le-te nudijo industrijskim podjetjem, prometna ali carinska politika itd. Tretji zopet skušajo razlago o vzrokih za razmestitev industrije poenostaviti in zaradi tega jemljejo v obzir le nekatere, po njihovi sodbi bolj bistvene, lokacijske pogoje in z njihovo pomočjo skušajo raziskati zakonitosti o namestitvi industrije. Avtor tega poročila se pridružuje mnenju druge skupine in sodi, da nedvomno obstajajo določena zakonitosti v razmestitvi industrije in v poteku industrializacije, ki jih znanost mora razvozlati ne glede na veliko število in različno soodvisnost med gibali, ki oba procesa prožijo in usmerjajo. Preveliko poenostavljanje nas lahko zavede, kakor nas odklanjanje iskanja objektivne resnice o industrijskem lociranju vodi v slepom ulico znanstvenega nihilizma. Pri tem seveda moramo računati z nekaterimi težavami, z našimi nezadostnimi skušnjami in znanjem ter z velikimi spremembami in regionalnimi razlikami v razvoju. Toda vse to nas ne sme odvrniti od raziskovanja tega pojava, ki je v sodobni človeški družbi tako dominanten.

Podobna razmišljanja so bila povod, da smo se v pričujoči analizi slovenske industrializacije odločili, da skušamo raziskati, kateri lokacijski dejavniki so bili pglavitni pri namestitvi slovenske industrije. Da pa naša analiza ne bi bila preveč enostranska in odvisna zgolj od raziskovalčeve sodbe, kar se pri tovrstnih analizah pogosto dogaja, smo se odločili, da za izbor in ovrednotenje pglavitnih lokacijskih dejavnikov, ki so bili odločilnega pomena pri namestitvi vsakega posameznega podjetja, zaprosimo s posebno anketo vodilne uslužbenca v naših tovarnah. Le-ti naj bi odgovorili na poseben vprašalnik in v njem izbrali med osmimi ključnimi dejavniki pet, ki so po njihovi sodbi najpomembnejši. (56). Teh pet naj bi tudi razvrstili po pomenu in sicer tako, da bi najpomembnejši dobil pet točk, naslednji štiri, tretji po rangi tri, predzadnji dve in zadnji eno točko. Poleg tega naj bi izpolnjevalec ankete še posebej v sklopu vsakega dejavnika označil, kateri, po njegovi sodbi, podrobnejši razlogi so v sedanosti oziroma ob nastanku podjetja vplivali na namestitev tovarne. Vsi ti ključni kot tudi podrobni lokacijski dejavniki so bili v vprašalniku navedeni in jih je bilo treba samo označiti (glej priloženi vprašalnik).

Odziv na anketo, ki smo jo razposlali preko Zavoda SRS za statistiko na vsa industrijska podjetja, ki jih je ta institucija vodila za l. 1974 v posebnem adresarju, ni bil najboljši. Zaradi tega smo^v anketiranje vključili slušatelje geografije in uslužbenca oddelka za geografijo na Filozofski fakulteti. Z njihovo pomočjo smo uspeli zbrati še nadaljnje odgovore. Prvotni slab odziv smo pripisali splošni nepriljubljenosti anket v gospodarstvu, ki jih je preveč in s katerimi vse prepogosto nadlegujejo podjetja. Dokončna bilanca ankete je pokazala, da je od 528 naslovov, ki so jih vodili v adresarju industrijskih delovnih organizacij, odgovorilo v zadovoljivi in uporabni obliki 382 ali 72 %. Nekaj odgovorov je bilo ^{zaradi} nepravilnega izpolnjevanja ankete neuporabnih.

Že na začetku ankete smo uvideli, da se bo treba odpovedati odgovorom elektrogospodarskih, premogovniških in naftno-predelovalnih podjetij, ker so bili lokacijski dejavniki v danih primerih povsem odvisni od rudišč oziroma prirodnih pogojev. V navedenih primerih so podjetja tudi temu ustrezno odgovorila.

INŠTITUT ZA GEOGRAFIJO
PRI UNIVERZI V LJUBLJANI
Aškerčeva 12, Ljubljana

A N K E T A

O ŠIRŠEM IN KRAJEVNEM POLOŽAJU INDUSTRIJSKIH PODJETIJ NEKOČ
IN SEDAJ

Ime industrijske delovne organizacije
.....
Naslov (kraj in občina)
Dejavnost
Leto nastanka podjetja oziroma leto, ko je bil delovni organiza-
ciji priznan status industrijskega podjetja
Kako je nastala industrijska delovna organizacija (podčrtaj
ustrezno):

- na novo
- s premestitvijo delovne organizacije v celoti na
nov kraj
- s premestitvijo enega dela prvotne delovne organiza-
cije
- kot podružnica

N A V O D I L A

ZA IZPOLNITEV ANKETE O ŠIRŠEM IN KRAJEVNEM POLOŽAJU INDUSTRIJSKIH
PODJETJIH NEKOČ IN SEDAJ

Ugotoviti želimo, kateri naštetih ali navedenih dejavniki so nekoč
vplivali na namestitev industrijskega podjetja in kateri lokacij-
ski dejavniki so pomembni za njen sedanji položaj (kraj namestitve)

- 1) V vprašalniku označite z vrednostmi 1 (najnižja) do 5 (najvišja)
pet lokacijskih faktorjev, ki so bili po Vaši sodbi odločilne-
ga pomena za namestitev industrijskega podjetja:
- a) ob nastanku
 - b) v času pred II. svetovno vojno - leta 1939
 - c) v sedanjosti (l. 1974)

Lokacijskih faktorjev je v anketi navedenih devet in so označeni s šte-
vilkami I-IX (npr. industrializacijska politika, oskrba z gorivom
itd.). Najpomembnejšemu faktorju dajte vrednost 5, manj pomembne-
mu 4 itd.

- 2) Ko ste izbrali pet najpomembnejših lokacijskih dejavnikov, z
znakom⁺ še natančneje opredelite, kateri izmed naštetih po-
drobnejših razlogov so bili še prav posebno odločilni za name-
stitev podjetja oziroma za njegovo sedanjo dejavnost.

- 3) Če seznam^{ne} vsebuje vseh možnih lokacijskih dejavnikov, jih navedite na koncu seznama in jih prav tako ovrednotite bodisi s točkami ali samo z znakom +.
- 4) Predno odgovorite na vprašalnik, Vas prosimo, da pregledate vseh devet skupin namestitvenih dejavnikov. Primerjava med tremi obdobji je nujna, ker se je pomen lokacijskih faktorjev v teku časa spreminjal. Razumljivo je, da bodo za starejša obdobja izpolnila vprašalnik samo tista podjetja, ki so obstajala že pred vojno.

V p r a š a l n i k

	a/ Ob nastan- ku	b/ Leta 1939	c/ v sada- njosti
<p>I. <u>Industrializacijska politika</u></p> <p>1. Načrtna industrializacijska politika oblasti (npr. graditev bazične industrije, pomoč nerazvitim itd.)</p> <p>2. Industrializacijska politika lokalnih oblasti</p> <p>3. Inicijativa obstoječe industrijske ali druge gospodarske organizacije:</p> <ul style="list-style-type: none"> - preiti iz obrtne na industrijsko proizvodnjo - povečati dosedanjo industrijsko proizvodnjo - osnovati v proizvodnem procesu manjkajočo industrijsko dejavnost - dopolniti in razširiti dosedanjo industrijsko predelavo (npr. predelava ostankov, ki nastajajo v proizvodnem procesu) <p>4. Drugi razlogi izhajajoči iz industrializacijske politike</p>			
<p>II. <u>Oskrba z gorivom in energijo</u></p> <p>1. Obilica goriva</p> <p>2. Obilica električne energije</p> <p>3. Ceneno gorivo ali električna energija</p> <p>4. Navezanost na velike količine:</p> <ul style="list-style-type: none"> -goriva -električne energije <p>5. Drugi razlogi podobnega značaja</p>			

	a/ Ob nastar- ku	b/ Leta 1939	c/ V seda- njosti
<p>III. <u>Oskrba s surovinami in polfabrikati</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Obilica surovin 2. Ustrezna oskrba s polfabrikati 3. Cenenost surovin ali polfabrikatov 4. Nizki transportni stroški za dovoz surovin ali polfabrikatov 5. Drugi razlogi podobnega značaja 			
<p>IV. <u>Delovna sila</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Obilica delovne sile <ul style="list-style-type: none"> - nekvalificirane - kvalificirane - strokovnjakov ali vodilnih delavcev - ženske delovne sile 2. Delovna tradicija ali dohri delovni odnosi 3. Cenena delovna sila 4. Ugodne stanovanjske razmere 5. Drugi razlogi podobnega značaja 			
<p>V. <u>Tržišče</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Neposredna odvisnost od tržišča (npr. navezanost na mestno tržišče) 2. Nizki transportni stroški za dovoz izdelkov na tržišče 3. Pričakovani nadaljnji razvoj tržišča 4. Navezanost na tržne organizacije (trgovski posredniki, izvozne organizacije, špediterji, reklamne agencije itd.) 5. Drugi razlogi podobnega značaja 			
<p>VI. <u>Prometni položaj industrijskega podjetja</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ugoden prometni položaj na splošno: <ul style="list-style-type: none"> - dobre in pogoste zveze - cenen transport za vse vrste blaga 2. Navezanost na prometne storitve: <ul style="list-style-type: none"> - železnice - cestnega prometa - vodnega (morskega) prometa 3. Drugi razlogi podobnega značaja 			

VII. Krajevni (mikrolokacijski položaj

1. Oskrba z vodo
2. Zemljišče
 - dovolj veliko zemljišče za gradnjo
 - ceneno zemljišče
3. Obstoječa poslopja za namestitev obratov
4. Zemljišče oskrbljeno s komunalnimi napravami
5. Ustrezen prometni priključek na železnico, cesto, žičnico, luko itd.
6. Ustrezno odlaganje odpadkov, jalovine ali drugih odpadkov, ki nastajajo pri proizvodnji
7. Drugi mikrolokacijski razlogi

VIII. Drugi širši (makro-) in krajevni mikro-lokacijski) razlogi za namestitev industrije

1. Namestitev v industrijski coni
2. Ustrezne klimatske razmere
3. Carinska politika ali olajšave
4. Vojaški razlogi
5. Drugi razlogi posebnega značaja

IX. Navedite, kateri nekoč pomembni dejavniki so izgubili na pomenu in kateri pridobivajo na pomenu:

1. Lokacijski faktorji, ki so izgubili na pomenu:
 -
 -
 -
 -
2. Lokacijski faktorji, ki so pridobili ali pridobivajo na pomenu:
 -
 -
 -
 -
3. Ali bi bilo treba spremeniti sedanjo lokacijo industrijskega podjetja in zakaj ?

X. Pripombe

a/

b/

c/

Poseben problem je bilo zanesljivost in smiselnost odgovorov. Računati smo morali s tem, da so v določenih industrijskih podjetjih napisali odgovore brez večjih razmišljanj, takorekoč rutinsko, in da jih niso izpolnjevali vodilni uslužbenci, temveč drugi manj poučeni in razgledani. Marsikateri anketiranec se ni preveč poglobil v zastavljena vprašanja in zaradi tega ni najbolje razvrstil izbranih pet glavnih lokacijskih dejavnikov. Očitno je tudi, da so prvemu dejavniku, ki govori o političnih razlogih, odločanju oblasti itd., pripisovali preveč teže, nemara tudi zato, ker je bil na prvem mestu. Verjetno si v marsikaterem podjetju niso bili povsem na jasnem, kateri lokacijski dejavniki so vplivali na ustanovitev industrijskega podjetja, zlasti če je bilo ustanovljeno že pred petdesetimi leti. Zaradi tega je treba vse ocene, ki so se nanašale na lokacijske faktorje ob osnovanju podjetja, uporabljati še z veliko večjo mero previdnosti. Kljub tem pridržkom sodimo, da je anketa vendarle dala zadovoljive in uporabne rezultate, ki jih lahko s pridom vzamemo v obzir pri razmišljanjih o nadaljnjem razvoju slovenske industrije.

Seštevki točk za posamezne lokacijske dejavnike za 382 odgovorov so pokazali, da je največ točk dobil dejavnik "industrijska politika" in sicer 1146 ali 19.89 %. Le malenkost manj točk je dobil dejavnik "delovna sila", ki jih je nabral 1140 ali 19.79 %. Le tega moremo smatrati za najpomembnejši pravi industrijski faktor v SR Sloveniji. Da je "industrializacijska politika" dobila tako visoko število točk, je verjetno treba pripisati še vedno močni prisotnosti administrativnega odločanja v industrializaciji in dejstvu, da izrazito gospodarski dejavniki še vedno ne prihajajo dovolj do veljave.

Na tretje mesto se je uvrstil faktor "tržišče", dobil je 1084 točk ali 18.8 %. Če smo v prejšnjem stavku očiteli industrializaciji veliko odvisnost od upravnih odločitev, pa razmeroma visoka ocena, ki jo je dobilo tržišče kot industrijski dejavnik, opozarja, da se ta nedvomno najbolj izraziti gospodarski faktor čedalje bolj uveljavlja v našem industrijskem gospodarjenju, kar je treba ugodno oceniti. Na četrto mesto z 771 točkami ali 13.38 % je prišel "krajevni (mikrolokacijski) položaj podjetja", to je razpoložljivo zemljišče, primerne stavbe, opremljenost s komunalnimi

napravami ipd. Razmeroma visoko oceno tega dejavnika, ki ga raziskovalci industrijskih lokacij pogostoma zapostavljajo ali celo izpuščajo, kaže, da so krajevni lokacijski pogoji čedalje tehtnejši pri nameščanju in razvoju industrije.

S podobnim številom točk so anketiranci ocenili naslednja dva "klasična" lokacijska dejavnika "prometni položaj podjetja" in "oskrba s surovinami". Dobila sta 641 oziroma 578 točk ali 11.14% oziroma 10,03 %. V resnici bi se dejavnik "surovine" še veliko slabše odrezal, če bi izločili nekatera podjetja, ki so tesno navezana krajevna najdišča rud (npr. opekarne). Nizko vrednotenje obeh dejavnikov opozarja, da njuna teža v sodobnem gospodarstvu še zdaleč ni več tako velika, kot so jima svoj čas pripisovali. K temu je treba dodati pa še naslednje. Zaradi bolj ali manj urejenega prometnega omrežja, slovenska industrija v glavnem nima večjih težav s prometnimi storitvami in jih zato očitno tudi ne ocenjujejo tako visoko, kot bi jih, če bi bila prometna infrastruktura nepopolna. Glede nizkega vrednotenja "oskrbe s surovinami" pa menimo, da je slovenska industrija večidel delovno intenzivna in zaradi skromnih surovinskih zalog na slednje manj navezana oziroma jih pogosto mora uvoziti, tako da ta lokacijski dejavnik ni v tolikšni meri odločujoč pri izbiri kraja namestitve.

Na zadnje mesto se je uvrstil faktor "oskrba z gorivom in energijo", kar je prav gotovo presenečenje, saj je ta dejavnik nedvomni predpogoj za vsako industrijsko proizvodnjo. Nizki položaj tega dejavnika si verjetno lahko razložimo z naslednjim: slovenska industrija je v sedanosti zelo vezana na električno energijo, medtem ko so drugi energetske viri manj pomembni. Celotisto industrijo, ki je bila svojčas navezana na premog - naš poglaviti energetske vir -, se je v sodobnosti preusmerila na elektriko. Le-ta pa je postala z zgraditvijo elektroenergetskega omrežja vsesplošno dostopna in zato ne pomeni nekega ključnega faktorja, razen za nekaj specialnih industrijskih panog, ki so zelo odvisne od elektrike.

Na predzadnje mesto so prišli nekateri posebni "širši (makro-) ali krajevni (mikro-) lokacijski razlogi za namestitev industrije",

	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	Σ	
St. podjetij po stat. (73)	1	8	2	3	6	13	78	1	24	35	31	47	13	67	17	1	25	13	1	2	5	453	
St. podjetij po adresarju	14	9	1	4	6	16	94	1	40	40	40	58	14	72	17	1	50	27	1	2	6	524	
St. odgovorov podjetij				2	5	13	73	1	35	31	29	51	12	61	12	2	39	11	1	-	5	382	
% odgovorov				50	83	81	78	100	86	76	59	86	86	85	71	100	70	41	100	0	83	72	
T o č k e																							
I Industrializacijska politika				6	19	28	242	2	135	127	50	165	20	157	35	2	119	11	3		13	1146	
II Oskrba z gorivom in energijo				7	3	7	24	-	17	14	16	17	13	32	6	1	10	4	-		-	171	
III Oskrba s surovinami in polfabrikati				3	14	25	62	-	26	30	109	119	23	58	10	-	71	18	-	-	9	578	
IV Delovna sila				10	16	41	229	3	118	82	65	147	36	222	39	4	82	27	2	-	16	1140	
V Tržišče					13	29	181	5	83	92	89	133	34	184	42	7	131	42	5	-	14	1084	
VI Prometni položaj indust. podjetja				1	6	19	130	4	31	50	62	89	22	111	16	7	59	21	4	-	9	641	
VII Krajevni (mikro-lokacijski) položaj				2	3	32	159	-	84	69	36	63	29	137	28	8	90	23	-	-	7	771	
VIII Drugi širši ali krajevni razlogi				1	1	4	65	1	25	25	7	27	4	26	4	-	26	6	1	-	4	227	
				30	75	185	1092	15	519	489	434	760	181	927	180	29	588	152	15	-	78	5756	

ki so dobili 227 točk ali 4.0 % ^{jim} in/ glede na to ne moremo pripisati večjega pomena, saj gre za zbir različnih razlogov. Med njimi so še največji pomen imeli "namestitev v industrijski coni", "ustrezne klimatske razmere" in "vojaški razlogi".

Podrobnejše ovrednotenje je razvidno iz tabele št. 23.

Zanimiva je primerjava teh odgovorov, ki veljajo za sedanje razmere, z oceno, ki so jo anketiranci napravili za ista podjetja ob njihovem osnovanju. Odgovarjala so le tista podjetja, ki so nastala pred približno dvajsetimi in več leti. Seveda je treba to oceno vzeti kot poskus, kajti bilo je zelo verjetno, da veliko anketirancev lokacijskih pogojev v preteklosti sploh ni poznalo in je zaradi tega odgovarjalo vse preveč pod vplivom današnjih pogledov.

Sodeč po 349 odgovorih je bil v preteklosti najpomembnejši lokacijski dejavnik "delovna sila" ki je dobila 1086 točk oziroma 21,8 %. S takšno oceno bi se lahko v celoti strinjali, saj je bila delovna sila nedvomno najpomembnejši slovenski industrijski lokacijski dejavnik.

Tudi uvrstitvi "tržišča" na drugo mesto bi lahko pritrdili, saj bi mu verjetno po naši sodbi pripisali še več točk, kot jih je dobil, to je 826 ali 16,6 %. Bolj sporna je ocena, da je bil tretji najpomembnejši lokacijski dejavnik "industrializacijska politika" (813 točk ali 16,3 %), pri čemer so anketiranci predvsem obkrožali podvprašanja " industrializacijska politika lokalnih oblasti" in " iniciativa obstoječe industrijske ali druge gospodarske organizacije", kar vsaj v prvem primeru ni prepričljivo, ker vemo, da bi to lahko veljalo le za podjetja, ki so nastala po l. 1945. Pred tem pa so se ravnali po drugačnih "kapitalističnih razlogih" pri osnovanju industrijskih podjetij.

"Mikrolokacijski pogoji" so bili naslednja kategorija; dobili so 703 točke ali 14,1 %. Sodba, ali je to smiselna ocena, ali ne, je

težka. Res je, da se je mnogo podjetij v preteklosti oprlo v svojem začetku na nekatere razpoložljive objekte, zemljišče, komunalno opremo itd. Ovrednotenje le-teh prvič pa je težko.

"Oskrbi s surovinami" so ocenjevalci pripisovali v preteklosti večji pomen, kot ga imajo v sedanosti. Dodelili so jim 600 točk ali 12,0 %. Tako so se "surovine" uvrstile pred prometni položaj podjetja, ki je dobil 528 točk ali 10,6 %. Pri oceni sedanjih pogojev je bil položaj teh dveh dejavnikov ravno obraten. Sodba, ali je takšen izid vrednotenja upravičen, je nedvomno težka, ker je odnošaj do teh dveh dejavnikov različen od panoge do panoge.

Tudi za preteklost so ocenjevalci razmeroma nizko ocenili pomen "oskrbe z električno energijo in gorivom", pripisali so jim 250 točk ali 5 %, to je nekaj več kot v sedanosti. Preostale točke (174 ali 3,5 %) so dodelili nekaterim specialnim razlogom.

Lahko zaključimo, da se odgovori niso najbolje skladali z analizo slovenske industrije, ki jo je leta 1939 napravil M. Novak.⁽⁵⁷⁾ V njegovi oceni so bolj poudarjeni nekateri prirodni pogoji in zlasti prometne zveze.

Podrobnejša analiza odgovorov po posameznih industrijskih dejavnostih je pokazala naslednje značilnosti.

Pri dejavnosti 114 - črna metalurgija (odgovorili sta samo 2 podjetij od 4 železarn) so pripisali največji pomen delovni sili in oskrbi z gorivom in energijo ter industrializacijski politiki.

Pri dejavnosti 115 - barvasta metalurgija (5 odgovorov) so največ točk prejeli industrializacijska politika (oblasti), delovna sila, oskrba s surovinami (obilica surovin) in tržišče.

V dejavnosti 116 - nekovinska industrija (13 odgovorov) so največje težo pripisali delovni sili (Kvalificirani in nekvalificirani delovni sili in delovni tradiciji), krajevni položaju

Ocena pomembnosti lokacijskih dejavnikov v slovenskih industrijskih podjetjih ob njihovi ustanovitvi na podlagi posebne ankete
(Ovrednotenje v točkah in struktura)

	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	138	Σ
Štev.odgovorov				2	5	12	67	1	32	30	27	44	11	61	10	2	31	10	1		3	349
T o č k e																						
I Industrializacij- ska politika				-	7	21	219	2	104	54	29	103	1	142	19	1	82	19	-	-	10	813
II Oskrba z gorivom in energijo				9	15	9	29	-	17	28	25	21	13	49	4	2	14	5	-			250
III Oskrba s surovina- mi in polfabrika- ti				9	20	27	57	-	12	52	106	121	34	48	20	1	79	12	-	-	2	600
IV Delovna sila				6	16	32	202	3	102	76	74	143	38	245	41	6	66	24	4	-	8	1086
V Tržišče					4	29	163	5	48	68	70	92	25	154	23	5	90	38	5	-	7	826
VI Prometni položaj indust. podjetja				4	10	17	107	4	21	46	48	79	20	78	17	7	45	17	3	-	5	528
III Krajevni(mikrolo- kacijski)položaj				1	3	28	149	-	77	58	30	50	30	140	26	8	68	24	2	-	9	703
II Drugi širši ali krajevni razlogi				1	-	7	61	1	18	21	3	18	4	21	-	-	12	2	1	-	4	174
				30	75	170	987	15	399	403	385	627	165	877	150	30	456	141	15	-	45	4980

podjetja (oskrba z vodo, zemljišče, primerna poslopja) in tržišču (razvoj tržišča in navezanost na tržne organizacije).

Dejavnost 117 - kovinska industrija (73 odgovorov) se smatra v SR Sloveniji za eno od vodilnih panog. Pri njeni razmestitvi v sedanosti so največji namen pripisali industrializacijski politiki (iniciativi gospodarskih organizacij, da bi prešle iz obrtne na industrijsko proizvodnjo, in iniciativi lokalnih oblasti), delovni sili (delovni tradiciji, kvalificiranim delavcem), tržišču (razvoju tržišča) ter mikrolokacijskim razmeram (zemljišče, ustrezni prometni priključki).

Dejavnost 119 - elektroindustrija (35 odgovorov) je rezultat povojne industrializacije in zato ne preseneča, da so "industrializacijsko politiko", zlasti težnjo osnovati manjkajočo industrijsko dejavnost, iniciativo lokalnih oblasti in načrtno politiko oblasti, v tej panogi daleč najvišje ocenili. Na drugo mesto je prišla delovna sila (delovna tradicija, ženska delovna sila), nato pa so sledili dejavniki "krajevni položaj" (zemljišče, obstoječa poslopja) in tržišče (pričakovan razvoj tržišča).

V dejavnosti 120 - kemična industrija (31 odgovorov) so lokacijske dejavnike razporedili glede na pomen na podoben način kot v elektroindustriji. Največjo težo so pridali industrializacijski politiki (iniciativa lokalnih oblasti ali obstoječe gospodarske organizacije, da bi prešla iz obrtne na industrijsko proizvodnjo), nato pa tržišča (nadaljnji razvoj tržišča), kar glede na pretežno "lahki značaj" naše kemične industrije ne preseneča. Na tretje mesto je prišla delovna sila (kvalificirana delovna sila, tradicija, obilica delovne sile, strokovnjaki), na četrto pa krajevni položaj (obstoječi objekti in zemljišče).

Dejavnost 121 - industrija gradbenega materiala (29 odgovorov) je najvišje ocenila pomen "oskrbe s surovinami", zlasti obilico surovin in cenenost surovin ali polfatrikatov, kar ne preseneča. Na drugo mesto so anketiranci uvrstili tržišče (nizki transportni stroški za dovoz izdelkov na tržišče in pričakovan razvoj tržišča),

na tretje prometni položaj (dobre in pogoste zveze) in na četrto šele delovno silo (nekvalificirano delovno silo).

Dejavnost 122 - lesna industrija je zelo pomembna za SR Slovenijo glede na število podjetij, zaposlene in ustvarjeni dohodek, kar je terjalo skrbnejšo analizo odgovorov (50). Na prvo mesto se je s skromno prednostjo uvrstila industrializacijska politika s posebnim poudarkom na iniciativi obstoječe industrije ali drugih gospodarskih organizacij, na drugo mesto je prišla delovna sila (delovna tradicija, obilica delovne sile, zlasti kvalificirane), na tretje tržišče (pričakovan razvoj tržišča) in šele na četrto oskrba s surovinami in polfabrikati (obilica, nizki transportni stroški za dovoz surovin), čeprav bi ravno glede slednjega pričakovali, da bo zavzemalo pomembnejši položaj.

Dejavnost 123 - papirna industrija (12 odgovorov) sodi med tradicionalne in zato bolj ustaljene industrijske dejavnosti v Sloveniji. Glede na to so najvišje ocenili pri njeni sedanji namestitvi delovno silo (kvalificirana in ženska delovna sila ter delovna tradicija) in le za malenkost manj pomen tržišča (neposredno odvisnost od tržišča). Na tretje mesto so postavili krajevni položaj (oskrba z vodo), na četrto pa oskrbo s surovinami in prometni položaj.

Dejavnost 124 - tekstilna industrija (61 odgovorov) je doživela svoj vzpon med obema vojnama, vendar je veliko podjetij nastalo tudi v tridesetletnem povojnem obdobju. Zaradi velike navezanosti tekstilne industrije na delovno silo je ta dejavnik v ocenah povsem prevladal. V vseh ocenah so posebno poudarjali pomen ženske delovne sile, tradicijo in obilico nekvalificirane delovne sile. Na drugo mesto so uvrstili tržišče, še posebej pričakovani razvoj tržišča in navezanost na tržne organizacije in odvisnost od tržišča. Na tretje mesto so uvrstili industrializacijsko politiko (lokalnih oblasti in iniciativo povečati proizvodnjo), na četrto pa krajevni položaj (zemljišče, oskrba z vodo, obstoječa poslopja).

V dejavnosti 125 - usnjarsko-obutvena industrija (12 odgovorov) so najvišje ocenili pomen tržišča (pričakovani razvoj tržišča),

in delovne sile (delovna tradicija, cenena delovna sila). Manj točk so prisodili industrializacijski politiki (iniciativi podjetij) in krajevneemu položaju podjetja (oskrba z vodo in zemljišče).

V dejavnosti 126 - gumarska industrija sta odgovorili dve podjetji, zato odgovori niso docela reprezentančni. Najvišje so ovrednotili pomen krajevnega položaja, tržišča in prometnih zvez.

Pri dejavnosti 127 - živilska industrija (39 odgovorov) sta prišla pri ocenah lokacijskih dejavnikov do veljave njena navezanost na tržišče (neposredna odvisnost od tržišča, pričakovani razvoj tržišča) ter načrtni in hitri povojni razvoj (iniciativa obstoječih gospodarskih organizacij in težnja preiti z obrtne na industrijsko proizvodnjo). Naslednja dva najpomembnejša dejavnika sta bila "Krajevni položaj" (ustrezni prometni priključek, oskrba z vodo, zemljišče) in delovna sila (nekvalificirana delovna sila).

V dejavnosti 128 - grafična industrija (11 odgovorov) so pri opredeljevanju pglavitnih lokacijskih dejavnikov postavili na prvo mesto tržišče (pričakovan razvoj tržišča), nato pa delovno silo (kvalificirani delavci, delovna tradicija), industrializacijsko politiko in krajevni položaj (zemljišče s komunalnimi napravami, poslopja, priključki).

V tobačni tovarni, to je edini predstavnik 129. dejavnosti v SR Sloveniji, so največji pomen prisodili tržišču in prometnemu položaju. V ostalih neomenjenih industrijskih dejavnostih (5 odgovorov pa bi naj glavno vlogo imeli delovna sila, tržišče, industrializacijska politika, surovine in prometni položaj.

Kot smo že uvodoma povedali, smo izločili odgovore elektrogospodarskih, premogovniških, naftno predelovalnih in filmskih podjetij, ki so se razen tega tudi slabo odzvala na anketo, češ, saj razlega v naših primerih ni potrebna.

Tudi iz analize posameznih panog je razvidno, da so z izjemo nekaj dejavnosti v vseh ostalih primerih največji pomen prisodili predvsem trem dejavnikom: delovni sili, industrializacijski politiki in tržišču. Ostali lokacijski dejavniki so prišli v ospredje samo pri nekaterih podjetjih s specifično proizvodnjo.

		I n d u s t r i j s k e p a n o g e																			Σ %		
		111	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130		
Statistično število		1	3	2	3	6	13	78	1	34	35	31	47	13	67	17	1	25	13	1	5		
Število podjetij (samostojnih obratov) po adresarju		14	9	1	4	6	16	94	1	40	40	49	58	14	72	17	1	56	27	1	6		
Število odgovorov					2	5	13	73	1	35	31	29	50	12	61	12	2	39	11	1	5	382	
I	Industrializacijska politika	točke		6	19	28	242	2	135	127	50	165	20	157	35	119	25	7	13	1146	19,59		
1	Načrtna industrializacijska politika oblasti	št		2	3		12		9	5	3	9	2	4	2		7	1			59		
2	Industrializacijska politika lokalnih oblasti	št					5	20		10	9	3	14	1	15	3		6	1	1		80	
3	Iniciativa obstoječe industrij, ali druge gospodarske organizacije	št		2	-	3	23	1	8	9	5	21	4	10	4		14	1				105	
-	-preiti iz obrtne na industrijsko proizvodnjo	št		1	1	3	26		8	7	4	15	6	20	2		11	1		2		107	
-	-povečati dosedanjo industrijsko proizvodnjo	št		-	1	2	12		11	6	5	13	4	11	2		9	2		1		79	
-	-osnovati v proizvodnem procesu manjkajočo industrijsko dejavnost	št		-	1	3	4	1	3	4	2	9	4	3	1		6	-				41	
4	Drugi razlogi izhajajoči iz industrializacijske politike	št		-	1	1	2		1	5	1	-	-	4	-		-	1				16	
II	Oskrba z gorivom in iner-gijo	točke		7	3	7	24		17	14	16	17	13	32	6	1	10	4			171	2,96	
1	Obilica goriva	št		2			1		1	3	1	-	-	2		1	3	-				14	
2	Obilica električne energije	št			2		4		4	2	2	4	2	7	2		2	2				23	
3	Ceneno gorivo ali električna energija	št				2	2		2	1	2	3	1	3	-		2	-				18	
4	Navezanost na velike količine goriva	št				1	5		-	3	4	2	2	5	-		-	1				23	
-	- električne energije	št					1		1	-	2	-	1	4	-		1	-				10	
5	Drugi razlogi podobnega značaja	št		1					1	-	1	-	-	-	1		-	-				4	
III	Oskrba s surovinami in polfabrikati	točke		3	14	25	62		26	30	109	119	23	58	11	-	71	18	-	9	578	10,03	
1	Obilica surovin	št			3	6	1		-	2	24	21	3	8	4		15	1				88	
2	Ustrezna oskrba s polfabrikati	št				2	16		8	5	3	11	4	4	2		1	6		1		63	
3	Cenenost surovin ali polfabrikatov	št			1	3	1		2	5	11	6	4	1	2		1	-		2		39	
4	Nizki transportni stroški za dovoz surovin ali polfabrikatov	št		1	1	2	10		5	3	9	14	4	8	2		7	4		-		70	
5	Drugi razlogi podobnega značaja	št								2	1	2	1	5	-		-	-		-		11	
IV	Delovna sila	točke		10	16	41	229		3	118	82	65	147	36	222	40	4	82	27	2	16	1140	19,79
1	Obilica delovne sile	št			1	2	10		4	7	8	13	2	4	2	1	8	1	1	2		66	
-	- nekvalificirane	št			1		4	15		4	7	11	13	6	16	4	1	10	-	-	-	92	
-	- kvalificirane	št				2	5	23		7	9	3	17	5	11	3	1	8	6	-	1	101	
-	- strokovnjakov ali vodilnih delavcev	št			2	2	9		3	7	5	5	-	8	-	-	3	2	-	1		47	
-	- ženske delovne sile	št				2	7		14	3	4	10	5	33	5	-	11	5	-	-		99	
2	Delovna tradicija ali dobri delovni odnosi	št		1	2	4	22		1	15	9	9	27	5	25	5	-	16	6	1	3	151	
3	Cenena delovna sila	št.			1	2	4		3	3	1	4	2	4	1	-	1	3	-	-		27	

		111	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	Σ
4	Ugodne stanovanjske razmere	št	1	1	3			9	2	2	8	-	3	1	-	2	-	-	-	-	-	20
5	Drugi razlogi podobnega značaja	št	-	-	1	-	2	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
V	Tržišče	točke	13	29	161	5	83	92	89	133	34	184	42	7	171	42	5	14	10 ³⁴	18,21		
1	Neposredna odvisnost od tržišča	št		1	4	-	1	5	11	11	6	12	3	1	16	4		1				76
2	Nizki transportni stroški za dovoz izdelkov na tržišče	št	1	1	3	-	2	6	14	9	2	8	1	-	10	2	-	-	-	-	-	59
3	Pričakovani nadaljnji razvoj tržišča	št	3	2	42	1	22	22	20	23	8	30	6	1	21		1	3				214
4	Nevezanost na tržne organizacije (trgovski posredniki, špediterji itd.)	št		2	16	-	5	2	4	19	1	22	3	-	14	3	-	1				92
5	Drugi razlogi podobnega značaja	št		1	3	-	-	-	-	5	-	5	1	-	2	-	-	-	-	-	-	18
VI	Prometni položaj industrijskega podjetja	točke	1	6	19	136	4	31	50	62	89	22	111	16	7	59	21	4	9	641	11,14	
1	Ugoden prometni položaj na splošno: - dobre in pogoste zveze	št	1	2	4	29	-	9	10	15	25	8	26	4	2	17	6	-	2			160
-	- ceneni transport za blago	št			2	6	-	2	-	6	9	2	4	1	-	3	3	-	-	-	-	38
2	Nevezanost na določene prometne storitve: železnica	št	1	2	3	29	-	5	14	10	22	9	19	3	1	9	3	-	1			131
-	- cestni promet	št		1	5	19	-	5	9	15	25	7	21	5	1	12	5	1	1			132
-	- vodni (morski) promet	št			2	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	6
3	Drugi razlogi podobnega značaja	št			-	1	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	4
VII	Krajevni (mikrolokacijski) položaj	točke	2	3	32	159	-	84	69	36	63	29	137	29	8	90	23	-	7	771	13,38	
1	Oskrba z vodo	št		1	4	5	-	4	7	5	9	7	18	4	-	14	-	-	2			78
2	Zemljišče: -dovolj veliko zemljišče za gradnjo	št	-	-	4	25	-	20	12	13	13	3	34	4	1	13	4	-	-	-	-	146
-	- ceneno zemljišče	št			4	9	-	3	5	3	8	-	7	3	1	7	1	-	-	-	-	51
3	Obstoječa poslopja za namestitev obratov	št	1	-	3	14	-	10	13	4	12	2	16	1	-	8	5	-	3			92
4	Zemljišče oskrbljeno s komunalnimi napravami	št		1	2	9	-	9	5	1	8	3	11	2	-	12	6	-	1			70
5	Ustrezen prometni priključek na železnico, cesto in luko	št	-	-	2	15	-	3	3	6	15	6	9	1	1	15	5	-	1			82
6	Ustrezno odlaganje odpadkov, jalovine ali drugih odpadkov	št	-	-	2	2	-	1	1	4	1	2	9	-	-	7	-	-	1			30
7	Drugi mikrolokacijski razlogi	št	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	4
VIII	Drugi širši in krajevni razlogi na namestitev industrije	točke	1	1	4	65	1	25	25	7	27	4	26	4	-	26	6	1	4	227	3,95	
1	Namestitev v industrijski coni	št		1	-	22	1	10	5	1	10	1	15	2	-	8	1	1	-	-	-	78
2	Ustrezne klimatske razmere	št			2	1	-	1	-	1	3	-	3	-	-	3	-	-	-	-	-	14
3	Carinska politika ali olajšave	št	1	-	-	-	-	-	3	-	2	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	8
4	Vojaški razlogi	št			1	-	2	1	-	1	-	2	-	-	-	2	1	-	-	-	-	10
5	Drugi razlogi posebnega značaja	št			5	-	2	2	-	-	2	-	-	-	-	1	1	-	1			14

Analizo odgovorov o lokacijskih dejavnikih v slovenski industriji smo razen po panogah napravili tudi glede na regije. Zaradi slabega odziva na anketo v nekaterih regijah so lahko sicer odgovori sporni ali vsaj neprepričljivi (npr. Dolenjska, Pomurje), kljub temu pa je mogoče iz odgovorov razbrati nekatere regionalne posebnosti.

V pomurski regiji so pripisali največji pomen industrializacijski politiki, delovni sili, prometnemu položaju, surovinam in mikrolokacijskim pogojem, presenetljivo malo pa energetskim virom.

V Podravju so največjo težo prisodili razen industrializacijski politiki tržišču in šele na tretje mesto je prišla delovna sila, ki so ji sledili mikrolokacijski dejavniki in surovine. Na Koroškem so bili trije najpomembnejši faktorji delovna sila, industrializacijska politika in tržišče, medtem ko so drugi dejavniki dobili bistveno manj točk.

V Savinjski regiji so bile ocene podobne razmeram v Podravski regiji, le da so večji pomen pripisali razen industrializacijski politiki, delovni sili, tržišču tudi prometnim zvezam, kar nas glede na slabo prometno omrežje na vzhodu te regije ne preseneča. V Posavski regiji so daleč največji pomen pridali delovni sili in tržišču, nekaj manjšega pa prometnim zvezam, surovinam in mikrolokacijskemu položaju. To je ena redkih regij, kjer so "industrializacijsko politiko" kot faktor namestitve industrije zelo nizko ocenili.

Kot v večini regij, ki so manj razvite, so tudi na Dolenjskem največjo vlogo pri nameščanju industrije prisodili industrializacijski politiki in delovni sili, nekaj manjšo pa mikrolokacijskim razmeram in surovinam. Nasprotno temu so v Zasavju, kjer obstoja naše najstarejše industrijsko središče, največ točk zabeležili v korist tržišča, delovne sile, industrializacijske politike ter oskrbi s surovinami. V tej regiji so tudi med vsemi regijami najvišje ocenili pomen "oskrbe z energijo in gorivom".

Tudi v osrednje slovenski regiji sta dobila tržišče in delovna sila največ točk, nato so sledile industrializacijska politika,

mikrolokacijske razmere in prometni položaj. Do podobnih zaključkov smo prišli v Gorenjski regiji, kjer je bil vrstni red najpomembnejših lokacijskih dejavnikov naslednji: delovna sila, tržišče, industrializacijska politika, mikrolokacijski položaj in oskrba s surovinami. Iz podatkov za te najbolj razvite regije smo lahko razbrali, da se je pri njih težišče v industrializaciji že prestavilo od bolj "upravne" in togo planirane industrializacijske politike k pretežno gospodarskim faktorjem, kot sta tržišče in delovna sila, oziroma da imajo čedalje večjo vlogo drobni krajevni razlogi, ki jih sicer v lokacijskih teorijah pogosto povsem zapostavljajo.

Na Goriškem se znova srečamo z razvrstitvijo, ki je značilna za regije, ki so se v povojnem času industrializirale. V ospredju so bili industrializacijska politika, delovna sila, tržišče, mikrolokacijski položaj in oskrba s surovinami. Na Notranjskem je bila razporeditev podobna, le da je bila na prvem mestu delovna sila.

Nekoliko svojstveni razvoj industrije v obalni regiji je prišel do izraza tudi v razporeditvi najpomembnejših industrijskih lokacijskih dejavnikov. Za industrializacijsko politiko, ki je bila ^{utemeljeno} povsem/na prvem mestu, so sledili faktorji: tržišče, delovna sila, prometni položaj in mikrolokacijski pogoji.

Glede na te majhne razlike, ki obstajajo med posameznimi območji SR Slovenije, smo lahko povzeli, da sta bila industrializacijska politika in delovna sila vsepovsod najpomembnejša dejavnika. V bolj razvitih regijah je stopalo v ospredje tržišče, v manj razvitih pa je bilo več poudarka na oskrbi s surovinami. Energetski viri so bili vsepovsod zelo nizko ovrednoteni. Razmeroma visoko vlogo so v vseh regijah pripisali mikrolokacijskim pogojem (z izjemo Zasavske, Notranjske in Koroške regije). Ocene glede pomena prometnega položaja so se dokaj razlikovale. Največ pomena so mu pridali v Savinjski, Posavski, Osrednjeslovenski, Notranjski in Obalni regiji.

Ocena lokacijskih dejavnikov pri namestitvi industrijskih podjetij v sedanosti v
posameznih regijah SR Slovenije

Lokacijski dejavniki	Po- mur- ska	Po- drav- ska	Ko- ro- ška	Sa- vinj- ska	Po- sav- ska	Do- lenj- ska	Za- sav- ska	Osre- dnje- slov.	Go- renj- ska	Go- riš- ka	No- tranj- ska	O- bal- na	
Štev. odgovorov	12	52	11	38	13	12	15	136	35	27	10	19	380
				t o č k e									
I. Industriali- zacijska polo- tika	39	164	42	120	18	44	45	355	90	102	36	67	122
II. Oskrba z gori- vom in elektri- ko	3	37	4	14	2	4	10	61	11	12	2	4	164
III. Oskrba s suro- vinami	31	80	11	40	26	26	23	198	62	43	16	30	586
IV. Delovna sila	37	140	44	118	48	33	50	363	108	79	37	47	1104
V. Tržišče	30	160	34	118	42	17	51	394	99	71	25	51	1092
VI. Prometni polo- žaj	6	74	9	69	31	11	22	262	49	28	21	40	622
VII. Krajevni polo- žaj	22	101	16	66	25	28	13	317	72	54	13	31	758
VIII. Drugi razlogi	11	28	5	20	2	15	7	87	30	13	-	11	229
	179	784	165	565	194	178	221	2037	521	402	150	281	5677

6. ŠIRJENJE INDUSTRIALIZACIJE

Potem, ko smo spoznali razvoj in širjenje naše industrije, doseženo stopnjo v industrijskem razvoju v posameznih področjih, izvor in značaj naših industrijskih podjetij, njihovo starost in na koncu lokacijske dejavnike, ki so soodločali pri namestitvi industrijskih podjetij in obratov, se moramo še ozreti na širjenje industrializacije (v ožjem pomenu besede) po slovenskih pokrajinah. Pri tem mislimo v prvi vrsti na socialno preobrazbo, (59) ki jo je prinašala namestitev in razvoj tovarn v posameznih predelih SR Slovenije. Pod tem vplivom se je zlasti preobrazilo naše podeželje, v nekaterih primerih pa tudi manjša mesta, ki so bila dotlej slabo ali pa sploh še niso bila industrializirana. Učinki industrializacije so bili izredno daljnosežni in jih je prav zaradi tega pogosto težko oceniti ali celo ovrednotiti. Segali so od deagrariacije, zanemarjanja kmetovanja do zaposlovanja v tovarnah. Pomenili so pomembno spremembo v načinu življenja, kazali so se v opuščanju tradicionalnega kmečkega miljejaⁱⁿ/sprejemanja bolj uniformiranega industrijskega ali meščanskega načina življenja. Prinašali so spremembe v pozidavi naselij, v urbanizaciji itd. Skratka, industrializacija je v preteklih tridesetih ali sedemdesetih letih povzročila več sprememb v slovenski družbi, kot se je kaj podobnega zgodilo v vsaj dolgi fevdalni dobi.

Prav zaradi kompleksnosti učinkov, ki jih je imela industrializacija na celotni razvoj slovenske družbe, je pred raziskovalcem tega procesa težaven problem, kakšne kazalce uporabiti za njihov prikaz. Razen tega tudi nimamo veliko indikatorjev na razpolago. Obenem pa želimo od uporabljenih kazalcev, da so ne le dober ilustrator razmer, temveč da so tudi glede teoretičnega razvoja dovolj podrobni, tako da bi prišli do veljave celo najmanjše pokrajinske enote. V tej zadregi smo se odločili, da uporabimo za ilustracijo širjenja industrializacije "delež aktivnega prebivalstva zaposlenega v industriji in rudarstvu". Ti podatki so za zadnja tri ljudska štetja na razpolago po naseljih in jih je glede na to mogoče združevati po različnih teritorialnih enotah. Kot temeljne teritorialne enote smo uporabili katastrske občine. Uporabljeni kazalec smo poimenovali industrializacijska stopnja.

Prve podrobnejše podatke o doseženi industrializacijski stopnji imamo iz 1. 1931. Leta 1939 je v zbirki študij socialno ekonomskega inštituta v Ljubljani izšla razprava "Gospodarska struktura Slovenije", ki jo je izdal Geografski inštitut na univerzi v Ljubljani. V tej razpravi, ki je svojevrsten dokument svojega časa, je Svetozar Ilešič obdelal in opisal, kakšen je bil delež industrijsko-obrtnega prebivalstva po upravnih občinah takratne Dravske banovine. Na priloženi karti pa so bili ti deleži upodobljeni, hkrati pa je bilo s posebnim znakom prikazano število industrijskih delavcev. To sliko smo skušali dopolniti na osnovi rokopisnega gradiva o številu aktivnih po glavnih panogah v upravnih občinah 1. 1931 ter uradnih italijanskih podatkov, zbranih po občinah ob popisu prebivalstva 1. 1936 v Italiji, ter tako vsaj deloma napraviti prikaz primerljiv s sedanjimi razmerami. Žal je poskus le deloma uspel, kajti predvojni podatki so združevali v kategoriji "industrija" poleg prave industrije, rudarstva tudi proizvodno in storitveno obrt in so bili glede na današnja merila previsoki. Ocenjujemo, da bi jih morali za primerjavo s sedanjimi podatki zmanjšati za okoli 5 - 6 %.

Tako Ilešičevi, kot naši rezultati so pokazali, da je bila industrializacija okoli 1. 1931 na ozemlju SR Slovenije še zelo na tenko razprostrta. Obstajalo je le nekaj osamljenih in nepovezanih jeder, kjer je industrializacijska stopnja (ki jo merimo z deležem aktivnega industrijskega prebivalstva) dosegla večje vrednosti nad 40 % ali celo nad 50 % aktivnega prebivalstva zaposlenega v industriji in rudarstvu ter obrti. Takšna jedra so bila na Gorenjskem (Jesenice, Gorje, Bled, Kamna gorica, Kropa, Lesce, Radovljica, Kranj, Križe, Stražišče, Tržič, Železniki, Kamnik, Domžale, Homec, Jarše, Mengeš, Radomlje, Šmarca, Vir), v ljubljanskih predmestjih (Črnuče, Dobrunje, Moste, Šmartno, Zgornja Šiška, Vič), Črnem revirju (Trbovlje, Zagorje, Ržiše), celjski okolici (Griže, Teharje), na Koroškem (Črna, Ravne, Mežica, Muta) in v Mariborski okolici (Bistrica/Limbuš, Pobrežje, Ruše, Studeni in Tezno). Obstajalo je še nekaj bolj osamljenih jeder, kot so bile upravne občine Kočevje, Laško, Šoštanj, Miren, Renče in Ilirska Bistrica. Zmerno industrializacijo med 30 - 40 % beležimo v tem času na preostalem Gorenjskem, v ljubljanski in celjski okolici, Litiji, Hrastniku, Senovem, ponekod v Dravski dolini, Slovenj Gradcu, Ptujju, Novem mestu, Črnomlju, Idriji, Žireh, v okolici Gorice, Ajdovščini in Anhovem. Vsa preostala Slovenija je

imela v tem času manj kot 30 % aktivnega industrijskega, rudarskega in obrtnega prebivalstva in je bila takorekoč neindustrializirana. Druga značilnost takratne industrializacije je bila, da se je razprostrla zgolj v neposredno bližino industrijskih središč; lahko rečemo, da skorajda ni segla preko meja takratnih razmeroma zelo majhnih občin. Če bi imeli podatke po katastrskih občinah, bi se verjetno izkazalo, da je bil vpliv industrijskih središč na okolico še veliko bolj omejen, kot si to običajno predstavljamo v sedanjih razmerah.

Razmere l. 1953 še ne kažejo večjih sprememb napram predvojnim, čeprav je bila industrializacija že v polnem zagonu. Očitno je bilo, da so v tem času v glavnem širili obstoječa industrijska podjetja, zaradi česar so se krepila stara industrijska jedra, industrializacija pa še ni segla v njihovo širšo okolico. Pač pa so se večja industrializacijska jedra povezala in strnila in so se, če so bila dovolj blizu, združila v večje industrializirane aglomeracije (npr. Gorenjska z Ljubljano, Črni revir s Celjskim območjem, Mežiška dolina), manjša pa so se ojačala (Velenje, Slovenske Konjice - Zreče, Slovenska Bistrica, Senovo - Krško, Kočevje, Ilirska Bistrica, Izola, Sečovelje). Zapazimo lahko tudi zasnutke nekaterih novih industrijskih središč, kot so bila npr. v Lendavi, Kidričevem, Rogaški Slatini, Mozirju, Sevnici, Radečah, Novem mestu, Črnomlju-Kanižarici, Ribnici, Vrhniki, Cerknici in na Pivki.

Podoba slovenske industrializacije l. 1961 na podlagi popisa prebivalstva pa že kaže prve močne sledove te zavestne socialnoekonomske politike. Značilni industrijski polmeseč ali osrednje razvojno ogrodje Slovenije, kot ga imenuje Ilešič,⁽⁶⁰⁾ je sedaj že v celoti izoblikovano kot več ali manj strnjen industrializiran pas od Gorenjske, čez Ljubljano, Zasavje, Celje, Slovenske Konjice in Slovensko Bistrico do Maribora. Izven tega osredja obstaja nekaj močnih industrializiranih aglomeracij na Koroškem (Mežiška dolina), v Mislinški in Šaleški solini, Lendavi, Spodnjem Posavju (Senovo-Krško, Sevnica, Krmelj), v Rogaški Slatini, na Dolenjskem (Novo mesto, Črnomelj-Kanižarica, Kočevje), v okolici Ljubljane (Vrhnika - Borovnica), na Gorenjskem (Železniki), Goriškem (Idrija-Cerkno, Nova Gorica - Šempeter - Miran, Ajdovščina), Notranjskem (Ilirska Bistri-

ca, Pivka), in ob obali (Izola, Sečovelje). Izoblikovalo pa se je tudi nekaj novih žarišč, ki jih doslej ni bilo, ali pa so bila komajda v zasnutkih: Metlika, Cerknica, Loška dolina, Logatec, Murska Sobota, Gornja Radgona, Podgrad, Tolmin in še nekatera manjša. Lahko rečemo, da je l. 1961 industrializacija zajela že dobro polovico ozemlja SR Slovenije in da so bili le nekateri predeli v Pomurju, ^{na} Vzhodnem Štajerskem, na Dolenjskem in v Slovenskem Primorju še povsem neindustrializirani.

Dosežena industrializacijska stopnja l. 1971 kaže, da je industrializacija med popisoma prebivalstva l. 1961 in 1971 še dalje napredovala. Okrepila se je v že industrializiranih predelih, posegla je na še neindustrializirano podeželje in izoblikovala še nekaj novih ~~središč~~ ^{središč}. Na nekaterih območjih Gorenjske, v Zasavju, Mežiški in Šaleški dolini ter v Cerkniški in Loški dolini je presegla 50 ali celo 60 % ~~akt~~ ^{aktivnega} prebivalstva, tako da lahko upravičeno govorimo o določeni ~~zašičenosti~~ ^{zašičenosti}. V prihodnje smemo pričakovati, da bo povsod tod, pa verjetno še na nekaterih drugih območjih, začela industrializacijska stopnja nazadovati v korist drugih, posebno terciarnih dejavnosti. Takšna enostranska usmeritev ni smiselna in je povrh vsega gospodarsko in socialno zelo ranljiva. V skromnejšem obsegu se je ta proces že začel v nekaterih mestih (Maribor, Celje), na območjih, ki so se gospodarsko preusmerila (Sečovje-Portorož-Piran, Zgornja Savska dolina), na nekdašnjih rudarskih območjih (Kočevje, Senovo, Griže-Liboje, Rečica), ali pa je prišlo do upada zaradi prevelike ~~zašičenosti~~ ^{zašičenosti} (Mežiška dolina).

Kartografska upodobitev industrializacijske stopnje l. 1971 pove, da je v SR Sloveniji samo še nekaj skorajda izoliranih območij, kamor ta socialnoekonomski proces še ni posegel. To so Goričko, deli Ravenskega in Murskega polja v Pomurju, Slovenske gorice, Ptujsko polje, Haloze, Kozjak, Kozjansko in Sotelsko na Štajerskem, Krško polje in Krško hribovje, Mirenska dolina, Suha krajina, pokrajina okoli Velikih Lašč in Kostelsko na Dolenjskem, Bloke in Brkini na Notranjskem, deli Cerkljanskega hribovja, večji del Vipavske doline in Krasa na Goriškem ter hribovito zaledje Koprškega primorja. V večini primerov so to tudi naša nerazvita območja in jih zakon o pospeševanju skladnejšega regionalnega razvoja

v SR Sloveniji, ⁽⁶¹⁾ navaja kot takšna.

Nova industrijska središča, ki so ^{se} v tem razdobju razvila so bila: Lenart, Ljutomer, Ormož, Radlje, Nazarje, Šentjur, Trebnje, Semič, Gorenja vas - Poljane, Bovec, Sežana, Senožeče, Podgrad, Šempeter, Kozje, Grosuplje in Ivančna Gorica. V načrtih pa so še nekatera, med katerimi bo industrijska cona pri Sežani največja. Iz pregleda je razvidno, da so glede na doseženo stopnjo industrializacije najbolj potrebna nova industrijska središča oziroma krepitev že obstoječih v Pomurju, Slovenskih goricah, na Ptujskem polju in obrobju Haloz ter na Kozjanskem in v Posotelju.

Razvoj industrializacije in doseženo industrializacijsko stopnjo na ozemlju SR Slovenije po osvoboditvi smo skušali tudi opredeliti na industrializacijske tipe. Kot merili smo uporabili industrializacijske stopnje med letoma 1953 in 1971 in obseg industrializacijske stopnje l. 1971. Prvo smo merili z razliko v % med stanjem l. 1953 in 1971, drugo pa, kot že povedano, s % aktivnega prebivalstva v industriji in rudarstvu od vseh aktivnih. Z razvrstitvijo vseh katastrskih občin in s pomočjo standardne deviacije smo dobili za oba kriterija naslednje opredeljitvene kategorije: (Glej tabelo 27).

Na podlagi tako zaslovene kategorije smo dobili šest tipov industrializacije

- I. neindustrializirana območja,
- II. območja nazadovanja ali stagniranja industrializacije,
- III. šibko industrializirana območja z rahlim ali zmernim porastom;
- IV. industrializirana območja v razvoju,
- V. stara industrijska območja in
- VI. obstoječa industrializirana območja, ki se še naprej razvijajo ali nova industrializirana območja.

S takšno opredelitvijo smo dobili naslednjo razvrstitev katastrskih občin na ozemlju SR Slovenije.

Opredelitev tipov industrializacije na ozemlju SRS

Delež aktivnega industrijskega prebivalstva leta 1971 od vseh aktivnih prebivalcev v %	Sprememba deleža aktivnega industrijskega prebivalstva v % med 1. 1953 - 1971				
	Upad ali stagnacija pod $x - G$ pod 2,73	Rahel porast $x - G$ do \bar{x} 2,74-15,18	Zmeren porast x do $\bar{x} + G$ 15,19-27,59	Močnejši porast $\bar{x} + G$ do $\bar{x} + 2G$ 27,6-40,0	Izreden porast nad $\bar{x} + 2G$ nad 40,0
	1	2	3	4	5
Neindustrializirana območja:	A ₁ Neindustrializirana območja		A ₂ Neindustrializirana območja		
Rahlo industrializirana območja: B $x -$ do x ; 7,6-25,1	B ₁ Območja z nazadovanjem ali stagniranjem ali industrializacija C ₁	B ₂ Šibko industrializirana območja z rahlim ali zmernim porastom C ₂	B ₃ C ₃	C ₄	
Zmerno industrializirana območja: C x do $x +$; 25,2-42,6		Industrializirana območja v razvoju			
Močnejše industrializirana območja: D $x +$ do $x + 2$, 42,7 - 60,1	D ₁	D ₂	D ₃	D ₄	D ₅
Izredno industrializirana območja: E nad $x + 2$; nad 60,1	E ₁	E ₂	E ₃	E ₄	E ₅

Tab. 28. Razdelitev katastrskih občin v SR Sloveniji glede na delež aktivnega industrijskega prebivalstva 1.1971 in spremembo deleža aktivnega industrijskega prebivalstva med 1.1953in 1971

Stopnja industrializacije	Sprememba deleža aktivnega industrijskega prebivalstva v % med 1953 - 1971					
	Upad ali stagnacija manj kot 2,7 %	Rahlo povečanje 2,8 do 15,1 %	Zmerno povečanje 15,2 do 27,5%	Močnejše povečanje 27.6 do 39,9 %	Izredno povečanje nad 40,0 %	Skupaj
A. Neindustrializirane k.o. pod 7,5 %	279 10,52 % I	206 7,77 %	-	-	-	485 18,29%
B. Rahlo industrializirane k.o. 7,6 do 25,1 %	33 1,24 % II	591 22,29%	317 11,95 % III	-	-	941 35,49 %
C. Zmerno industrializirane k.o. 25,2 do 42,6 %	57 2,15 %	142 5,35 %	347 13,08 % IV	194 7,31 %	2 0,07 %	742 27,98%
D. Močnejše industrializirane k.o. 42,7 do 60,1 %	38 1,43 % Vv	82 3,09 %	109 4,11 %	98 3,62 % VI	56 2,11 %	381 14,37 %
E. Izredno industrializirane k.o. nad 60,2 %	10 0,37 %	16 0,60 %	27 1,01 %	25 0,94 %	24 0,90 %	102 3,84 %
Skupaj	417 15,72 %	1037 39,11 %	800 30,17 %	315 11,88 %	82 3,09 %	2651 100,0 %

(Podrobnejša razdelitev katastrskih občin glede industrializacijske tipa je razvidna iz priložene tabele št. 29).

Opredelitev industrializacijskih tipov je pokazala, da imamo na območju SR Slovenije naslednjo zastopanošt poglavitnih tipov:

I.	neindustrializirana območja	485 k.o. ali	18,29 %
II.	območja nazadovanja ali stagniranja industrializacije	90 k.o. ali	3,39 %
III.	šibko ind. območja z rahlim ali zmernim porastom	908 k.o. ali	34,24 %
IV.	industrializirana območja v razvoju	685 k.o. ali	25,81 %
V.	stara industrializirana območja	146 k.o. ali	5,49 %
VI.	obstoječa industrijska območja, ki se še naprej razvijajo, ali nova industrializirana območja	337 k.o. ali	12,69 %

2651 k.o. ali 100,00 %

	A				B				C					D					E						
	Σ	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Murska Sobota	134	74	23			1	22	8																	
Lendava	34	8	10			2	11			2	1														
Gornja Radgona	60	11	13				21	9			5						1								
Ljutomer	50	4	4				22	11			1	6	2												
	278	97	50			3	76	28			3	18	2				1								
Ormož	60	26	12				20	2																	
Ptuj	168	53	40			2	43	11		2	4	9			1			1	2						
Lenart	56	11	13				27	5																	
Maribor	164	4	7				29	24		10	19	34	4		1	9	11	6	1			2	2	1	
Sl. Bistrica	61	2	5			5	22	2			8	10			1	2	2	2							
	509	96	77			7	141	44		12	31	53	4		3	11	13	9	3			2	2	1	
Radlje	39		3				7	6			3	6	7				3	1	1					2	
Dravograd	20	1				1	2	3			4	5	2				1		1						
Ravne	40	3				2	7			3	3	2			6	4	5	1			1	1	2		
Slovenj Gradec	26	1					5	4				5	3				2	6							
	125	5	3			3	21	13		3	10	18	12		6	4	11	8	2		1	1	1		
Velenje	28		1					1		1	5	3			1	6	2	2				1	1	2	2
Slov. Konjice	35						11	4			1	11	1			2	2	2						1	
Mozirje	36	2	5				5	8				8	3			1	2	2							
Žalec	50		1				11	5		1	6	10	4		4	4	3	1							
Celje	46						10	6		2	6	8	1		2	4	6					1			
Šmarje	91	13	8			3	39	15		3	5	4			1										
Šentjur	45	1	1			1	14	7			3	10	3				3	2							
	331	16	16			4	90	46		6	22	56	15		8	17	18	9			1	1	1	3	2
Brežice	60	7	7				30	7			2	5	1						1						
Krško	53	2				1	13	10		1	6	9	3		3	3	1		1						
Sevnica	38	1	2				13	6				9						6					1		
	151	10	9			1	56	23		1	8	23	4		3	3	1	6	2				1		
Trebnje	38	1	5			1	12	7				4	8												
Novo mesto	70	2	2				15	13				15	14					5	2				1	1	
Metlika	19		1				1	8				2	5						2						
Črnomelj	45	10	6				7	7				8	3				1		1	2					
	172	13	14			1	35	35				29	30				1	6	6				1	1	
Kočevje	44	9	6				16	3				4	1				1	2			1		1		
Ribnica	20	1					6	6			1	4	2												
Grosuplje	51		4				24	13			3	5	2												
Litija	29	2	2				17	3			2	9					1	2	1						

	Σ	A				B				-112- C ^m					D					E					
		1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	
Domzale	45		1				1	4			2	10	7		7	1	4	4				3	1		
Kamnik	35	1	1				1	3			3	3	5			4	3	4	3			2	1	1	
Ljubljana Bežigrad	12					1					2	2				1	5	1							
Ljubljana Center	9									9															
Ljubljana Moste Polje	25					1	1	2		6	3	6	1			1	2		2						
Ljubljana Šiška	35									3	7	3				9	4	3				2	2	2	
Ljubljana Vič-Rudnik	48	2					12	7		7	9	7	1					1	2						
Logatec	16						1	4				5	4				1	1							
Vrhnika	12							1		1	2	4					2	2							
	381	15	14			2	69	46		26	34	58	261		7	18	23	19	7		1	5	4	4	2
Hrastnik	9														1		1	1			1		2	3	
Trbovlje	8									1	1		2		1	2							1		
Zagorje	18						1				3	1	2		1		3	3			1		1		2
	35						1			1	4	1	4		3	2	4	4			2		3	4	2
Škofja Loka	58					1	5	6			2	7	11	1	2	2	5	7	2				2	3	2
Kranj	63						1	5		1	1	8	6			12	11	12	2			1	2	1	
Tržič	10																1	1			1	3	3	1	
Radovljica	36	1						2			8	1	1			6	8	1			1	3	1	3	
Jesenice	19					2	1			3	1				4	1	2				3		2		
	186	1				3	7	13		4	12	16	18	1	6	21	27	21	4		5	7	10	8	2
Tolmin	62	4	7				5	9			2	9	15				2	3	4						2
Idrija	33		2				5	8				4	8		1		1	2	2						
Nova Gorica	72	1					9	8			5	18	15		1	3	4	1	2				2	1	2
Ajdovščina	38	2	1			2	4	5			1	9	10				2	2							
	205	7	10			2	23	30			8	40	48		2	3	9	8	8				2	1	4
Cerknica	59	2	1				11	4			2	5	5					2	13					3	11
Postojna	39	2				3	9	6		1	2	5	8					2	1						
Ilirska Bistrica	53	5	2				10	12			1	8	7					2	6						
	151	9	3			3	30	22		1	5	18	20					6	20					3	11
Sežana	82	9	9			1	30	13		1	1	8	6						4						
Koper	36	1	1				12	3			2	9	5			1	2								
Izola	4									1	2					1									
Piran	5					3		1		1															
	127	10	10			4	42	17		3	5	17	11			2	2		4						
SRS	2651	279	206			33	591	317		57	142	347	194	2	38	82	109	96	56		10	16	27	25	24

Iz tega lahko razberemo, da je na območju SR Slovenije (l. 1971) le še 1393 šibko ali sploh neindustrializiranih katastrskih občin (ali 52,5%)

Z isto kategorizacijo smo skušali opredeliti tudi slovenske občine. Kategorizirali smo jih kot celote in pri tem nismo upoštevali, v kateri tip se je uvrstila večina njihovih katastrskih občin. Dobili smo naslednjo razvrstitev:

Tab. 30.

Kategorizacija upravnih občin glede na industrializacijske tipe

Industrializacijska stopnja l. 1971	Sprememba deleža aktivnega industrijskega prebivalstva med l. 1953 - 1971				
	Upad ali stagnacija	Rahlo povečanje	Zmerno povečanje	Močnejše povečanje	Izredno povečanje
	1	2	3	4	5
A Neindustrializirane občine	Ormož	Gor.Radgona Lendava Ljutomer Lenart Murska Sob. Brežice			
B Rahlo industrializirane	Lj.Bežigrad Lj.Center Piran	Ptuj Slov.Bistri- ča Šmarje Grosuplje Postojna Lj.Vič- Rudnik	Dravograd Mozirje Šentjur Črnomelj Trebnje Cerknica Koper Sežana Krško		
C Zmerno industrializirane občine		Maribor Celje Ljaško Zalec Lj.Moste Lj.Šiška Ajdovščina Lj.Vič- Rudnik	Radlje Slov.Konji- ce Sevnica Kočevje Litija Ribnica Nova Gori- ca Vrhnika	Sl.Gradec Novo me- sto Logatec Idrija Slov.Bist.	Metlika Tolmin
D Močnejše industrializirane občine	Ravne Jesenice Izola	Zagorje	Domžale Kamnik Kranj Radovljica	Velenje Škofja Loka	
E Izredno industrializirane občine	Hrastnik Trbovlje	Tržič			

Podrobnejši pregled razmestitve posameznih industrializacijskih tipov po Sloveniji je naslednji:

- I. Neindustrializirana območja: Goričko, osrčje Murskega polja, osrčje Slovenskih goric, Haloze in Posotelje.
- II. Območja nazadovanja ali stagniranja industrializacije: Maribor, Poljčane, Rogatec in Rogaška Slatina, Griže in Zabukovica, Ljubljana, Zgornja Savska dolina, Košanska dolina, Piran, Portorož in Sečoveljska dolina.
- III. Šibko industrializirana območja z rahlim ali zmernim porastom: Širša okolica Murske Sobote, Ljutomerja, Gornje Radgone, Ormoža, Lenarta, Ptujsko polje, Kozjak in Kobansko, Dravinjske Gorice, Zgornje Sotelsko, Kozjansko, zahodni del Savinjske in Zgornje Savinjske doline, Krško polje in Krško hribovje, Suha krajina, višji predeli Škofjeloškega in Cerkljanskega hribovja, Goriška Brda, Visoke Kraške planote, severna Pivka, pretežni del Krasa in Podgrajskega podolja in Šavrinska brda.
- IV. Industrializirana območja v razvoju: neposredna okolica Lendave, Murske Sobote, Ljutomera, Ptuja in Maribora, Dravska dolina, zgornja Mislinjska dolina, okolica Slovenske Bistrice, Slovenskih Konjic, Šentjurja in Krškega, Novomeška kotlina, Črnomelj, osrčje Mirenskenske doline (Mirna, Mokronog, Krmelj) Moravska dolina, širša okolica Ljubljane, Poljanska dolina, Logaška kotlina, Zgornje Posočje, Spodnja Vipavska dolina in okolica Nove Gorice, Ajdovščine in Ilirske Bistrice, Zgornja Pivka in okolica Kopra.
- V. Stara industrializirana območja: Maribor, Ruše, Slovenska Bistrica in Slovenske Konjice, Mežiška dolina, Velenje, Celje s Štorami, Laško, ožje Zasavje, Senovo, Kanižariga, Kočevje, Bistriška ravnina, Medvode, Škofja Loka, Kranj z okolico, Tržič, Kropa, Lesce, Jesenice z okolico, Idrija, Anhovo, Miren in Izola.
- VI. Obstoječa industrializirana območja, ki se še dalje razvijajo, in nova industrializirana območja: Sladki vrh in Ceršak, Kidričevo, Lovrenc na Pohorju, Radeljska kotlina, Spodnja Mislinjska dolina s Slovenj Gradcem, Šaleška dolina, Nazarje, Šentjur

Sevnica, Radeče, Novo mesto s Stražo, Metlika, Semič, širša okolica Zasavja, okolica starih industrializiranih območij na Gorenjskem Selška dolina, Žirovska kotlina, Cerkno, Cerknica in Loška dolina.

Na koncu razglabljanj o širjenju industrializacije smo skušali tudi ovrednotiti industrializacijski val. Prav tako nas je zanimalo, ali je imel ta inovacijski val ob začetku intenzivnejše industrializacije enake značilnosti, kot jih ima v sedanosti.

Ovrednotenje smo skušali izvesti na naslednji način. Za 35 industrijskih središč v SR Sloveniji, ki so bila kolikor toliko izolirana od drugih središč smo za leti 1953 in 1971 ugotovili, koliko katastrskih občin v določeni razdalji od središča je imelo določene deleže aktivnih v industriji. Pričakovati je namreč bilo, da bo delež aktivnih v industriji z oddaljevanjem od središča postopoma nazadovel. Upadanje deleža aktivnih v industriji smo merili po kolobarjih širokih 2 km. V ta namen smo okoli vsakega središča očrtali 5 pasov, saj se je v večini primerov onstran radija 10 km že čutil vpliv sosednjega industrijskega središča in je zato % aktivnih v industriji pričel znova naraščati. Za samo ovrednotenje smo uporabili korelacijsko razmerje, ki nam je pokazalo z determinacijskim koeficientom stopnjo aktivnosti med obema variablama: razdaljo v km (x) in deležem zaposlenih v industriji v % po katastrskih občinah (y).

Kljub nizkima determinacijskima koeficientoma, ki sta znašala le $r^2_{1971} = 14,19\%$ in $r^2_{1953} = 9,40\%$, je bilo mogoče iz poteka obeh regresijskih premic vendarle sklepati, da določena soodvisnost obstaja. Regresijski premici sta imeli naslednji potek:

$$y'_{1971} = 46,69 - 2,6745 x \quad x'_{1971} = 7,87 - 0,05309 y$$

$$y'_{1953} = 28,32 - 1,942 x \quad x'_{1953} = 7,14 - 0,04837 y$$

Glede na potek regresijskih premic je bilo mogoče ugotoviti, da je delež zaposlenih v industriji z oddaljevanjem od središča polagoma padel in sicer za ca 2,67 % na 1 km leta 1971 oziroma za 1,99 %, na 1 km leta 1953. Minimalno vrednost naj bi dosegel na razdalji 17,5 km leta 1971 in 14 km leta 1953 od industrijskega središča. Iz razlike 3.5 km lahko razberemo, kako se je radij industrializa-

cije v minulih osemnajstih letih zvečal oziroma, kako se je razprostrl bolj na široko okoli industrijskih središč.

7. SKLEP

Iz analize slovenske industrializacije smo lahko razbrali nekatere njene značilnosti in posebnosti.

1. Začetki slovenske industrije segajo v prvo polovico 19. stoletja, vendar je do pravega razvoja industrije prišlo šele v drugi polovici 19. stoletja. Industrija je bila osredotočena na zgolj nekaj krajev. Prevladovala so rudarska ter podjetja kovinske, lesne, gradbenega materiala in usnjarske stroke. Z nastankom Jugoslavije je dobila slovenska industrija veliko spodbudo v novih tržiščih, kar je pospešilo zlasti razvoj lesne in tekstilne industrije. Poleg tradicionalnih središč na Gorenjskem, v Zasavju, Mariboru in Mežiški dolini so se izoblikovali še novi centri v Celju, Ljubljani, Kranju, Šaleški dolini in na Bistriški ravnini. Delež aktivnega industrijskega in obrtnega prebivalstva je porastel od 9,2 % leta 1869 na 21,3 % l. 1931. Delež industrije v narodnem dohodku je znašal okoli 13 - 20 %.

2. Do prave industrializacije je prišlo šele po l. 1945, ko je bila industrializacija sprejeta kot osnovna razvojna politika Slovenije. Pod vplivom teh stremeljenj je delež aktivnega industrijskega prebivalstva zrasel od 21,9 % l. 1948 na 29,1 % l. 1961 in na 34,0 % l. 1971. Število zaposlenih se je večkratno povečalo. L. 1939 jih je bilo 75065, l. 1975 pa že 326811. Spremenila se je struktura industrijskih podjetij; na prva mesta so se uvrstile kovinska, tekstilna, elektrotehnična, lesna in kemična industrija. Nekateri klasične industrijske panoge pa so izgubile na nekdanjem pomenu (premogovništvo, tekstilna, črna metalurgija, industrija gradbenega materiala). Industrija je postala najpomembnejša dejavnost v SR Sloveniji in se je njen delež v družbenem proizvodu zvečal od 20,4 % l. 1939 na 45,5 % l. 1974. K temu porastu pomena industrije so največ prispevale številne nove tovarne oziroma razširitev obstoječih podjetij.

3. Takšen razvoj industrije je povzročil znatne spremembe v razmestitvi industrije. Kot merilo teh sprememb smo uporabili lokacijski koeficient in regionalni faktor. Iz vrednosti, ki smo jih izračunali za leti 1948 in 1975, je bilo razvidno, da so bila industrijska podjetja l. 1948 neprimerno bolj osredotočena v samo nekaterih občinah, kot je to primer sedaj. Leta 1948 kar lo sedanjih občin ni imelo skoraj nobenih delovnih mest v industriji. Leta 1975 je obstajala vrsta novih industrijskih žarišč in le še osem občin je bilo glede industrializacijske stopnje močno pod slovenskim poprečjem. V prihodnje bo treba izboljšati razmere v občinah Ormož, Lenart, Šmarje, Ptuj, Brežice in Šentjur. Največjo koncentracijo zaposlenih v industriji so izkazale občine Ljubljana Šiška, Celje, Velenje, Izola, Tržič, Kamnik, Trbovlje in Hrastnik.

Največji porast v industriji zaposlenih so glede na regionalni faktor pokazale občine: Koper, Tolmin, Šentjur, Metlika, Črnomelj, Velenje, Gornja Radgona, Ljutomer, Murska Sobota, Sežana, Nova Gorica in Cerknica.

Z razčlenitvijo regionalnega faktorja na strukturni in lokacijski efekt smo lahko za vsako občino ugotovili, kateri razlog, ali razvoj obstoječe ali namestitve nove industrije, je najbolj pripomogel k napredku industrije. Največ primerov (30) je bilo, da je industrija v občini rasla z razvojem novih industrijskih naprav. Razmera velika je bila tudi skupina občin (lo po številu), katerih industrijski razvoj je v povojni dobi stagniral oziroma je bil pod slovenskim poprečjem.

Lokacijski kvocienti za posamezne industrijske panoge so pokazali, v katerih občinah so posamezne dejavnosti najbolj osredotočene. Podoben pomen so imeli izračunani koeficienti specializacije, ki so pokazali, da je danes slovenska industrija po občinah veliko bolj diverzificirana, kot je bila l. 1948; takrat je znašala stopnja specializacije 0,771, sedaj pa je 0,548. Previsoko stopnjo so izkazovale občine Piran, Jesenice, Ilirska Bistrica, Logatec, Ravne in Hrastnik.

4. Iz historiata za 854 industrijskih podjetij in samostojnih obratov je bilo mogoče razbrati, da je od obstoječih podjetij 21,5% nastalo že pod Avstroogrsko, 22,5 % je bilo osnovanih pod bivšo Jugoslavijo in 42,6 % po l. 1945, od tega 23,5 % do leta 1960, 19,1 % pa po tej letnici. Iz tega je razvidno, da je večina slovenske industrije mlada, kar še posebej velja za podjetja kovinske, tekstilne, elektrotehnične, lesne in živilske panoge. Največ novih podjetij je po l. 1945 nastalo v Osrednje-slovenski (51,7 %), Goriški (19,2 %), Dolenjski (16,9 %) in Obalni ter Gorenjski regiji (15,8 % oziroma 15,1 %). Do podobnih rezultatov pridemo tudi pri oceni, kje in koliko delovnih mest je bilo odprtih na novo po letu 1945. Takšna statistika, ki žal ni povsem neoporečna, pove, da je največ pridobila Osrednjeslovenska regija (45,2 %), Savinjska (27,2 %), Goriška (28,9 %), Gorenjska (19,4 %), Dolenjska (18,8 %) in Obalna (13,4 %), najmanj pa Podravska in Koroška regija. Neugodno je, da so razmeroma malo dobile tudi nekatere nerazvite regije.

5. Na osnovi zgodovine posameznih podjetij smo skušali tudi ugotoviti, kakšno je bilo poreklo večine slovenskih industrijskih obratov. Razlikovati je bilo mogoče devet tipov, med katerimi so bili najbolj zastopana podjetja, ki so nastala iz ene ali več obrtnih delavnic (25,7 %), so bila osnovana na novo, a kasneje niso doživela večjih sprememb (24,4 %), so zrasla postopoma iz manjših industrijskih obratov (12,9 %), ali pa so nastala kot podružnice matičnega podjetja (8,8) oziroma so bile osamosvojene nekdanje podružnice (7,3 %). Te razmere niso povsem normalne, ker pri klasični industrializaciji industrijska podjetja praviloma ne rastejo iz obrtnih (ali svoječasnih manufakturnih) delavnic, ampak so večji del na novo osnovana oziroma so nekdanje podružnice. To pretežno "drobno industrijsko" in "obrtiško" poreklo slovenske industrije se v veliki meri še vedno zrcali v mentaliteti njenih vodstvenih kadrov in kvalificiranih delavcev in, ne nazadnje, tudi v njenem poslovanju in organizaciji.

6. Z obsežno anketo, na katero je odgovorilo 382 ali 72 % industrijskih podjetij (od 582 po adresarju); smo skušali tudi ugotoviti,

katere lokacijske faktorje ocenjujejo v posameznih industrijskih podjetjih kot najpomembnejše pri namestitvi oziroma poslovanju. Kljub določenim zadržkom glede uspešnosti ankete oziroma njenega ovrednotenja (uporabili smo posebno točkovalno lestvico, po kateri smo najvišje ocenjenemu dejavniku pripisali 5 točk, naslednjemu 4 točke itd. in zadnjemu petemu po 1 točko) smo vendarle dobili določeno ovrednotenje lokacijskih dejavnikov, ki vplivajo na namestitev industrije v Sloveniji. Med temi dejavniki so v podjetjih pripisali največji pomen industrializacijski politiki, delovni sili (19,89 % oziroma 19,79%točk) in tržišču (18,8 %). Znatno manjši pomen so pripisali krajevnemu položaju (13,38 % točk), prometnemu položaju (11,14 %), oskrbi s surovinami (10,03 %), nekaterim posebnim lokacijskim pogojem (4,0 %) in oskrbi z energijo (3,0 % točk). Zanimivo je, da so ocenili lokacijske faktorje ob ustanovitvi industrijskih podjetij na podoben način, le da sta dobila največ točk "delovna sila" in "tržišče". Takšna razvrstitev nas pravzaprav ne preseneča, saj je bila v surovinsko revni Sloveniji delovna sila nedvomno največje bogastvo; to še zlasti velja za kvalificirano delovno silo. Visoka ocena "industrializacijske politike" pa kaže, kako močno je bila povojna industrializacija odvisna od zavestnih hotenj gospodarsko razviti Sloveniji, planskih ukrepov na tem področju in tudi od spodbude lokalnih oblasti. Verjetno bo imel v prihodnje ta dejavnik manjšo vlogo, kot jo je imel doslej, razen na nekaterih nerazvitih območjih. V ocenjevanju lokacijskih faktorjev sicer ostajajo določene razlike med posameznimi panogami in regijami, vendar niso tako bistvene, da bi morali o njih še posebej spregovoriti.

7. Prikazani razvoj industrije je vnesel tudi številne spremembe in novosti v obličje slovenske pokrajine in v strukturo slovenskega prebivalstva. Izmeriti smo ga skušali s tako imenovano industrializacijsko stopnjo, to je deležem aktivnega industrijskega (za l. 1931 tudi obrtnega) prebivalstva od vseh aktivnih. Podatki, ki smo jih na ta način izračunali za ljudska štetja l. 1931 (po upravnih občinah), 1953, 1961 in 1971 (po katastrskih občinah), so pokazali, kako se je industrializacijski val postopoma širil iz prvotnih industrijskih središč v njihovo okolico,

kako so nastajala nova industrijska središča in kako je industrializacija v tridesetih povojnih letih postopoma prepredla skoraj vso SR Slovenijo, saj so ostali neindustrializirani samo hribovski predeli in območja vzhodne Slovenije ter nekateri deli Dolenjske in Primorske. V nekaterih območjih Gorenjske, Zasavja, Koroške in nekaterih mestih pa je dosegla industrializacija že tako visoko stopnjo (čez 50 %), da lahko govorimo o zasičenosti. Verjetno bo treba na teh monoindustrijskih območjih izvesti določeno dejavnostno diverzifikacijo, da ti predeli sčasoma ne zaidejo zaradi gospodarske krize ali zastarevanja v hudo stagnacijo in se ne uvrste med tako imenovana depresivna območja, kot jih je veliko v starih industrijskih deželah.

Dosežena industrializacijska stopnja in razvoj industrializacije med leti 1953 in 1971, merjen v odstotkih, sta nam poslužila za kategorizacijo katastrskih občin na poglobitve industrializacijske tipe. Po tej opredelitvi smo dobili šest tipov: neindustrializirana območja (18,29 % k.o.), območja nazadovanja in stagniranja industrializacije (3,39 % k.o.), šibko industrializirana območja z rahlim ali zmernim porastom (34,24 % k.o.), industrializirana območja v razvoju (25,81 %), stara industrializirana območja (5,49 %) in obstoječa industrializirana območja, ki se še naprej razvijajo, ali nova industrializirana območja (12,69 %). Priložena karta prikazuje, kje se razprostirajo posamezni tipi.

8. Industrializacija je nedvomno dosegla v SR Sloveniji že tako visoko stopnjo in na tako obsežnih območjih, da bo verjetno treba v prihodnje razmišljati o njeni nadaljnji usmeritvi. Pri tem ne mislimo na preostala neindustrializirana območja, ki se bodo verjetno do leta 1980 tudi že uvrstila v kategorijo "šibko industrializiranih območij" ali v "industrializirana območja v razvoju", temveč na tista industrializirana območja, ki danes zasedajo cca 43 % vseh katastrskih občin v SRS. Nedvomno je dosegla naša industrializacija takšno kvantiteto, da bo treba računati z nujnim kvalitativnim skokom v njenem nadaljnjem razvoju. To pomeni, da se s takšno ekstenzivno industrializacijo, ki je prvenstveno slonela na zaposlovanju kmečke in polkmečke delovne sile na drobnih industrijskih podjetjih, zraslih iz delavnic, na izrabi cenene delovne

sile in majhni uporabi strojev in predvsem znanja (inovacij, marketinga) ne moremo več zadovoljevati. Prav tako se postavlja vprašanje rasti drugih dejavnosti, ne le industrije, saj monoindustrijski razvoj ne more biti prava perspektiva, pa tudi sama industrializacija bo slej ko prej zastala, če je ne bo spremljal in dopolnjeval ustrezen razvoj drugih dejavnosti. Konec koncev je slovenska industrializacija relativno hitro napredovala prav zato, ker je podedovala Slovenija od Avstroogrske dokaj dobro razvito prometno omrežje, ker smo ves čas skrbeli za energetska omrežje in smo imeli dober sistem in razvejano omrežje strokovnih šol. Brez teh predpogojev bi se naša industrializacija otepalala s številnimi težko premagljivimi težavami, kot je to primer v mnogih neindustrializiranih in gospodarsko nerazvitih deželah.

Ob razmišljanjih o naši nadaljnji industrializaciji kaže tudi upoštevati položaj naše industrije v jugoslovanskem gospodarstvu. Le-ta se je zaradi industrializacije celotne Jugoslavije znatno spremenil in odstotni delež slovenske industrije se je v vseh pogledih znatno zmanjšal. Zvečal se je pravzaprav samo v nekaterih industrijskih panogah (elektrotehnična industrija, industrija gradbenega materiala, usnjarska in živilska industrija). Za primerjavo navajamo nekatere podatke za leti 1939 in 1973 o deležu slovenske industrije v jugoslovanskem gospodarstvu:

	1939	1973
število zaposlenih v industriji	21,0 %	17,1 %
število industrijskih podjetij	21,0 %	15,1 %
pogonska moč strojev kw	19,8 %	19,1 %
vrednost osnovnih sredstev	18,0 %	16,9 %
družbeni proizvod ustvarjen v industriji	25,0 %	20,4 %

Primerjava ni mišljena kot poziv, da naj Slovenija z nadaljnjo industrializacijo pridobi izgubljene pozicije. To bi bilo nesmiselno. Pač pa želimo s tem opozoriti na nove in drugačne pogoje slovenske industrializacije, ki so se očitno v minulih tridesetih letih tudi v tem širšem smislu znatno spremenili, kot so se spremenili, če jih primerjamo z industrializacijskim razvojem industrijsko razvitih dežel.

Dosežena razvojna industrializacijska stopnja terja, da razmišljamo in snujemo njen nadaljnji razvoj tudi v luči nekaterih drugih dejstev. Tako je industrija postala v Sloveniji daleč največji onesnaževalec okolja. Dokler je bila v otroški dobi, je to bilo mogoče dopuščati. Sedaj pa se razmere iz leta v leto tako slabšajo, da bo morala industrija prevzeti skrb in stroške za ohranjanje čistega okolja nase, kar bo seveda zelo podražilo njeno proizvodnjo, saj je doslej uživala vrsto dobrin iz naravnega okolja zastonj in ni prav nič skrbela za njihovo regeneracijo.

Industrializacija je povzročila nekakšno proletarizacijo našega podnebja. Ustvarila je dokaj uniformiran tip deagrariziranih naselij, ^{62-61A} (63) ki jim doslej sploh nismo posvečali veliko pozornosti in so se širila dokaj spontano, brez infrastrukture, premišljene zazidave, komunalnih naprav in urbanističnih zasnov. Ta naselja so postala kar precej dominanten tip v Sloveniji, čeprav jim ne moremo pripisati kakšnih posebnih kvalitete in lahko pogosto dvomimo nad njihovo smiselnostjo zaradi slabe oskrbe, nezadostnih prometnih zvez in povezave z drugimi središči ter problematične socialne dvojnosti njihovih prebivalcev, ki so večidel polkmetje ali podelavci.

Industrija je tudi postala eden od glavnih uporabnikov zemljišč in to povečini najboljših kmetijskih tal. V mestih je pogosto zavzela dragocene površine, zavirala je širjenje mesta in je postavljala številne pogoje mestnemu razvoju.

Vse te ugotovitve nas navajajo k temu, da začnemo o naši industriji in industrializaciji nekoliko več razmišljati, pa ne samo v luči drobnih vsakdanjih problemov, ampak nekoliko širše in dolgoročneje. V ta namen potrebujemo več raziskav, ki jih je bilo doslej o industriji zelo malo, čeprav je šlo za najpomembnejšo slovensko gospodarsko dejavnost.

8. VIRI IN BIBLIOGRAFIJA

1. Zavod SR Slovenije za statistiko: Nomenklatura za razvrščanje gospodarskih in drugih organizacij ter državnih organov po dejavnostih, Ljubljana, 1975, st.3
2. Savezni zavod za statistiku: Statistika industrije, priručnik za pripremanje stručnog izpita za zvanje "statističar", Posebna statistika - sveska 5, Borislav Dereta i Miodrag Nikolić, Beograd 1961, st. 12-15
3. Mitteilungen über Handel, Gewerbe und Verkehrsmittel sowie aus dem Gebiete der Statistik überhaupt, 12 zv. za čas 1850 - 1851, Wien
Mitteilungen aus dem Gebiete der Statistik, 20 zv. za čas 1852 - 1873/74, Wien, 1852-1874 Osterreichische Statistik, dve seriji, 1. ima 93 knjig 1880 - 1916, 2. ima 14 knjig 1910 - 1914. Statistisches Monatschrift, od 1875 dalje, nova serija od 1896.
4. Savezni zavod za statistiku, Statistika industrije, o.c., st. 17 - 19
5. Zakon o združenem delu, Beograd, 1976
6. Statistische Uebersichten über die Bevölkerung und den Viestand von Österreich, Wien 1859
Österreichische Statistik: za popis prebivalstva 1. 1880 Bd. I. H. 1 - 3; za popis 1 1890 Bd. XXXIII., H. 1, 4 - 6; za popis 1. 1900 Bd. LXVI, H.1, 4-6; za popis 1. 1910 N. F. Bd. III., H. 1, 4 - 6
7. Rudarska i topioničarska statistika Kraljevine Jugoslavije,
8. Industrija Kraljevine Jugoslavije
9. Kukoleča Š. M.: Industrija Jugoslavije 1918 - 1938, Beograd 1941, st. 1
10. Šorn J.: Razvoj industrije v Sloveniji med obema vojnama, Kronika, VII, 1, Ljubljana, 1959. st. 20.
11. Gospodarska struktura Slovenije v luči poklicne statistike in delavskega zavarovanja, izdelal Geografski inštitut na Univerzi Kralja Aleksandra v Ljubljani, Socialno Ekonomski Inštitut v Ljubljani, Ljubljana, 1939.

12. Gospodarska struktura Slovenije, o. c., st. 3 in 5.
13. Stanovništvo po glavnem zanimanju u Dravskoj banovini po općinama
14. Censimento generale della popolazione 21 aprile 1936; Popolazione residente e popolazione presente, secondo le categorie di attività economica, in ciascun comune del Regno, Roma, 1937, Volume II. Province
15. Savezni zavod za statistiku: Statistika industrije, o.c. st.10
16. Arhiv planske komisije L.R.S., fasc. 75, Državni arhiv Slovenije, Ljubljana
17. Klemenčič V.: Prostorska diferenciacija Slovenije po selitveni mobilnosti prebivalstva, Geografski zbornik, XII, Ljubljana 1971, st. 137.
18. Zavod SRS za statistiko: Rad - 1, 1964, industrija, Rad - 1, 1972 in 1973 ter 1975, arhiv zavoda.
19. Statistično gradivo SR Slovenije, Industrija 1959 - 1964 (podatki letnih poročil IND - 21), Zavod SR Slovenije za statistiko, junij, 1966, st. 78 - 133.
20. Popis stanovništva 1953, knjiga XVI, Beograd 1959
Popis stanovništva 1961, knjiga XIV, Beograd 1965
Popis prebivalstva in stanovanj v letu 1971, X, Beograd 1975
21. Stalno prebivalstvo v občinah Izola, Koper in Piran 25. IV. 1956, Ljubljana, sept. 1957.
22. Grafenauer B.: Zgodovina slovenskega naroda, V, Ljubljana 1974
23. Gestrin F.: Oris gospodarstva na Slovenskem v prvem obdobju zgodnjega kapitalizma (do 1. 1918), Kronika, XVII, 3, Ljubljana, 1969, st. 129 - 138
24. Hočevar I.: The Structure of the Slovenian Economy 1848-1963, Studia Slovenica, New York, 1965
25. a) Šorn J.: Jugoslovanska industrija papirja do osvoboditve, Zgodovinski časopis, XII- XIII, Ljubljana, 1958 - 59, st. 151 - 241,
b) Šorn I.: Premogovništvo na Slovenskem do 1. 1948, Zgodovinski časopis, XVIII, Ljubljana, 1964, st. 7 - 74

26. a) Mohorič I.: Dva tisoč let železarstva na Gorenjskem, I.-II, Ljubljana, 1969 - 1970
- b) Mohorič I.: Industrializacija Mežiške doline, Maribor, 1954
- c) Mohorič I.: Rudnik živega srebra v Idriji, Idrija, 1960
- d) Mohorič I.: Zgodovina industrije, gozdarstva in obrti v Tržiču, Tržič, 1965
27. a) Orožen J.: Kratka zgodovina rudarstva in industrije v Spodnji Savinjski dolini, Savinjski zbornik, Celje, 1959
- b) Orožen J.: Zgodovina premogovnika v Velenju, Celjski zbornik, Celje, 1960
- c) Orožen J.: Zgodovina Trbovelj, Hrastnika in Dola, Trbovlje, 1956
28. Češmiga I.: Rudarstvo LR Slovenije, Ljubljana, 1961
29. Lakatoš J.: Industrija Slovenije, Zagreb, 1922
30. Dimitrijević S.: Karakteristika industrije i rudarstva bivše Jugoslavije, Beograd, 1949
31. Spominski zbornik Slovenije, Ljubljana, 1939, st. 355-365, 372-381, 430-444 in 561 - 695
32. Krajevni leksikon Dravske banovine, Ljubljana, 1937, str. 615-668
33. Krajevni leksikon Slovenije, I. knjiga 1968, II. 1971, III. 1976,
34. Berič K.: Dvajsetletni razvoj industrijske proizvodnje SR Slovenije, Prikazi in študije XI, št. 7 - 8, st. 1- 29, Ljubljana, 1965
- Berič K.: Spremembe v dinamiki in strukturi industrijske proizvodnje 1947 - 1961, Prikazi in študije, VIII, št. 5, st. 1-8, Ljubljana, 1962
35. Novak M.: Razmestitev industrije v Sloveniji, Geografski vestnik, XV, Ljubljana, 1939, st. 69 - 99.
36. Kristan B.: Industrijski kraji v SRS l. 1951 in 1970, Stanje v prostoru, II, Ljubljana, 1972
37. Klemenčič V.: Some Elements of Urbanization and Regional Development of Slovenia, Aspecto of the Study of Regional Geographical Structure, Bratislava 1966, st. 145 - 174

54. Zavod SR Slovenije za statistiko, Letni pregled industrije 1974, 6, Ljubljana, marec 1976
55. Smith D.M.: Industrial Location, An Economic Geographical Analysis, 1971.
56. Britton J. N.H.: Regional Analysis/Economic Geography, A Case Study of Manufacturing in the Bristol Region, London, 1967
57. Novak M.: Razmestitev industrije v Sloveniji, Geografski vestnik, XI, 1939, st. 69 - 98
58. Thürauf G.: Über einige Aspekte der Entwicklung der Münchner Industrie, Mitteilungen der Geograph. Gesell. in München, 58,
59. Klemenčič V.: Prostorska diferenciacija Slovenije po selitveni mobilnosti, Geografski zbornik, XII, 1971, st. 153 - 169
60. Ilešič S.: Regionalne razlike v družbeno geografski strukturi Slovenije, Geografski vestnik, XL, 1968, st. 7
61. Uradni list SRS, št. 29/75 z dne 29. 12. 1975
62. Berič K.: Razvoj industrije LRS 1946 1958, o.c., str. 2
63. Sedlar S.: Vpliv urbanizacije na podobo in strukturo podeželskih mestnih naselij v Sloveniji, Ljubljana, 1974

THE INDUSTRIAL DEVELOPMENT OF SLOVENIA

Igor V r i š e r

(Summary)

The first industrial works in Slovenia were started at the beginning of the 19th century, but a greater expansion of industry followed only in the second half of the previous century. At that time coal-mining, mining-metallurgical, and wood-manufacturing enterprises were developing, as well as the industry of construction materials, of leatherware, and of paper. The industry was concentrating mostly in Gorenjsko, Zasavje; at Celje and in Maribor, and in the valley Mežiška dolina.

When in 1918 the state of Yugoslavia was founded, the Slovene industry-in view of the other Yugoslav industrially poorly developed regions - acquired a specific position. All the years up to the economic crisis in 1930 it witnessed a considerably rapid development. In addition to the industrial branches already developed (coal-mining, black metallurgy, wood industry) there were developing textile, metal, and chemical industries, and in Goriško - at that time under Italy - the industry of construction materials.

But it is only since 1945 that we can speak of a real industrialization. The industrialization now represents the fundamental economic policy of the entire Slovene society. The consequences entailed by such an intentional industrialization have been various. They have been mirrored in the changes in the social structure. Accordingly, the percentage of industrial population shows the following rise: from 11 % in 1880 via 21,9% in 1948 to 34,0 % in 1971 (cf. Table 3,5) The number of various industrial branches has increased, since new industrial branches - not existing in Slovenia before - have been started, thus e.g. electrical equipment industry, crude oil processing, etc. (cf. Table 7). The number of workers employed in industry had grown from 75.065 in 1939 to

326.811 in 1975 (cf. Table 6). By now it is metal industry, electrical equipment industry, textile industry, and wood-manufacturing industries which have established themselves as the principal branches.

Considerable changes have occurred also in the geographical distribution of industry. As an indicator of this development the location quotient and the regional factor were used; they have been calculated by the following formulas

$$\text{Location Quotient} = \frac{\frac{\text{workers employed in industry in the region}}{\text{number of inhabitants in the region}}}{\frac{\text{workers employed in industry in the entire territory}}{\text{number of inhabitants in the entire territory}}}$$

$$\text{Regional Factor} = \frac{\frac{\text{workers last year employed in the region}}{\text{workers first year employed in the region}}}{\frac{\text{workers last year employed in the entire territory}}{\text{workers first year employed in the entire territory}}}$$

The comparison is based on data for the years 1948 and 1975, and the results are shown in Table 9.

In 1948 the industry was strongly concentrated (as regards distribution of population) in some of the communes. The most industrialized communes were: Jesenice, Tržič, Hrastnik, Ravne, Maribor, Trbovlje, Celje, Izola, and Kranj. As many as 10 communes were wholly unindustrialized. By 1975 this pattern had been essentially altered. There were no longer any unindustrialized communes, whereas only 8 communes ranked as weakly industrialized. The number of medium-industrialized communes had increased. A number of new industrial centres had grown: Koper, Novo mesto, Nova Gorica, Murska Sobota, Metlika, Črnomelj, and Logatec.

The facts established by means of the regional factor indicate that the development of industry was at its strongest in the less industrialized communes (e.g. Koper, Šentjur, Metlika, Črnomelj, Novo mesto, Gornja Radgona, Murska Sobota) and in some more indu-

ustrialized communes like Velenje, Sežana, Nova Gorica, etc. Certain older industrial centres, on the other hand, showed comparative stagnation (e.g. Zagorje, Slovenska Bistrica, Lendava, Jesenice, and Hrastnik).

The location quotients established have shown primarily the global development of industry. But they have not made it evident which were the branches of industry that were developing and where and how they have been concentrating. Hence, location quotients for individual branches of industry according to regions for the year 1948 and 1975 have been calculated. The following formula was used:

$$\text{Location quotient by the branches} = \frac{\frac{\text{workers employed in an industrial/and in the region branch workers employed in an industrial branch and living inside the entire territory}}{\text{workers employed in industry in the region}}}{\text{workers employed in industry in the entire territory}}$$

The results of location quotients with regard to the industrial branches are shown in Table 12.

By studying the regional factor in its structural and locational aspects it was possible for every commune to find out which reason it was - the development of the existing industry or the starting of new industry - that has contributed most towards the overall industrial development. In the majority of cases (30) the industry in a particular commune has been growing along with the development of new industrial plants. Relatively big is also the group of communes (10) in which the industrial development during the post-war period has either stagnated or remained below the Slovene average.

The locational coefficients for the individual branches of industry have shown which are communes in the individual activities are most strongly concentrated. Specialisation coefficients had

a similar significance: they have disclosed that today the Slovene industry is much more diversified in its distribution over individual communes than it was in 1948; at that time the degree of specialisation was 0,771 whereas now it is 0,548. A disproportionately high degree was shown by the communes Piran, Jesenice, Ilirska Bistrica, Logatec, Ravne, and Hrastnik. (Table 14).

From the records or archives of 854 industrial enterprises or minor works it was possible to find that 21,5 % of them had been started already before World War I, 22,5 % of them during the interwar period, and the remaining 42,6 % since 1945 - of which 23,5 % before the year 1960 and 19,1 % since that year. This shows that most of the Slovene industry is young, and this applies in particular to industry groups like metal manufacture, textiles, electrical engineering, timber and furniture, and food industries. Most of the enterprises started since 1945 are located in the regions of Central Slovenia (51,7 %), Gorica (19,2 %), Dolenjska (16,9 %), Littoral belt (15,8 %), and Gorenjska (15,1 %). Similar results are yielded also by an examination of where and how many new jobs have been opened since the year 1945. This statistics, but unfortunately not perfectly exact, tell us that it was the region of Central Slovenia which benefited most (45,2 %); this is followed by the regions of the Savinja Valley (27,2 %), Gorica (28,9 %), Gorenjska (19,4 %), Dolenjska (18,8 %), and the Littoral belt (13,4 %); while the region along the Drava and the region of the Slovene Carinthia benefited least. It is unfavourable in this respect that also some of the underdeveloped regions benefited little. (Table 17-19).

The records and archives were used also for the purpose of finding out what was the origin of the Slovene industrial enterprises. Nine types have been identified. Most numerous are those that have been formed from one or several craftsman's workshops (25,7 %), then follow those started anew but not later on undergoing much change (24,4 %), next those gradually evolving from smaller industrial works (12,9 %) or created as branches of a bigger firm (8,8 %) or such branches grown into independent firms (7,3 %).

These circumstances cannot be considered to be wholly normal since in classical industrialization industrial enterprises as a rule do not grow out of craftsmen's (or formerly manufacturing) workshops but are for the most part newly started forms or former branches of bigger forms. This predominantly "petty industrial" and "craftsman-tipe" origin of the Slovene industry to a large extent continues to be reflected in the mentality of its leading staff and skilled workers and not least in the organization and the running of business as well. (Table 20 - 22)

A detailed questionnaire was sent to all the 582 industrial enterprises - and answered by 382 of them, i. e. by 72 % - the aim of which was to establish which locational factors had been regarded by the industrial enterprises as the most decisive in the location and business. In spite of certain reservations about the success of the questionnaire or rather the rating (according to the rating scale used the factor considered to be most important was marked with 5 points, the next in importance with 4 points, etc., and the last with 1 point), a certain assessment of the locational factors as determining the industry in Slovenia has been arrived at. In the enterprises the highest importance was for these factors attached to industrialization policy (19,86 %) and labour force (19,79 %), as well as to the market (18,8 %). Considerably less importance was ascribed to the specific location in the area (11,14 %), supply of raw materials (10,03 %), certain specific local conditions (4,0 %), and the supply of energy (3,0 %). It is interesting to note that when starting industrial plants the locational factors had been assessed in a similar fashion, only that the first two were "labour force" and "the market". Such an evaluation is in fact not surprising as Slovenia, poor in raw materials, understandably regarded labour force as its primary asset, (this applies particularly to skilled labour). The high rating of industrialization policy is indicative of how greatly the post-war industrialization was determined by the conscious will to develop Slovenia economically, by the planning measures taken in this field, as well as by the stimulation on the part of local authorities. In the future this factor will pro-

bably play a smaller role than so far, except in some underdeveloped areas. In the estimation of the locational factors there may be certain differences among individual branches and regions but these are small enough not to require special comment.

The development of industry as outlined above has brought about numerous changes and novelties in the external appearance of the Slovene area as well as in the structure of the Slovene population. The development has been measured in terms of the so-called industrialization stage, i. e. the percentage of active industrial (for the year 1931 also of people employed in handicrafts) population in the total number of active population. The figures in this way with reference to general censuses taken in 1931 (according to administrative communes), 1953, 1961, and 1971 (according to cadastrarian parishes) have shown how the industrialization wave was gradually spreading from the original industrial centres into their surroundings, how new industrial centres were being formed and how in the thirty years since the last War industrialization has spread itself almost over the entire Socialist Republic of Slovenia (unindustrialized have remained only the mountainous parts and regions in East Slovenia, parts of Dolenjska and of Primorska). But in some places in Gorenjska, Zasavje, Koroška and in several towns the industrialization has reached such a high degree (over 50 %) that we may already speak of a saturation point. In these mono-industrial areas it will probably be necessary to carry out a certain rediversification of the activities so that because of a possible economic crisis or growing obsolescence these places might not fall into stagnation and thus turn into the so-called depressive areas (what has quite often happened in old industrial countries).

The industrialization stage reached and the development of industrialization during the 1953-71 years, measured in percentage, were used in the categorization of the cadastrarian parishes into the principal industrialization types. Six types have been identified: unindustrialized areas (18,29 % of cadastrarian parishes),

areas of decline or stagnation of industry (3.39 % of c. pp.), weakly industrialized areas with with a slight or moderate growth (34.24 % of c. pp.), developing industrialized areas (25,81 % of c. pp.), old industrialized areas (5,49 %), and existing industrialized areas in process of further development or new industrialized areas (12,69 %). The appended maps show where the particular types are represented. (Table 27 -30)

The industrialization in the S.R. of Slovenia has by now doubtlessly reached such a high degree and covered so much of the territory that in the future it will probably be necessary to give increasing attention to its further orientation. Here we are not referring to the remaining unindustrialized areas which are by 1980 very likely to be classed among ether "weakly industrialized areas" or "developing industrialized areas" but to those industrialized areas which today cover a total of 43 % of all the cadastralian parishes in the S.R. of Slovenia. Our industrialization has clearly reached a quantity that will unavoidably require a qualitative jumpfin its prespective development.

Število zaposlenih v industr.	SRS	Ajdovščina	Brežice	Celje	Cerknica	Črnomelj	Domžale	Dravo- grad	G.Radgona	Grosup- lje	Hrastnik	Idrija	Ilirska Bistrica	Izola
1939	75065													
1946	79135													
47	100539													
48	118798													
49	128596													
1950	127773													
51	118362													
52	112130													
53	116308													
54	127363													
1955	141471													
56	146656													
57	156219													
58	171171	1495	549	9554	1548	929	5101	327	606	744	3466	1274	1082	2369
59	177567	1457	677	9802	1636	973	5259	282	585	827	3412	1296	1090	2695
1960	184375	1493	656	10151	1604	1063	5626	296	252	845	3566	1287	1287	2220
61	192869	1824	677	10308	2067	1330	5759	316	790	965	3233	1645	1362	2265
62	198452	2140	698	10915	2049	1335	5786	405	894	1078	3405	1731	1455	2398
63	211964	2391	605	11266	2256	1541	5904	374	859	1222	3402	1870	1370	2778
64	228374	2583	829	12191	2524	1799	6431	346	1171	1301	3158	2057	1528	2697
1965	226283	2369	775	12254	2533	1815	6036	298	1153	1224	3220	2057	1808	2540
66	226261	2368	827	12290	2473	1916	5960	313	1128	1117	3341	2019	1808	2510
67	224388	2272	885	12314	2404	1866	5893	314	1158	1015	3314	2116	1700	2463
68	230817	2346	1009	12860	2603	1935	5918	610	1238	1176	3343	2090	1693	2421
69	241897	2421	1069	13268	2817	2129	6042	487	1429	1170	3274	2259	1639	2495
1970	250936	2497	1037	13031	2863	2177	6158	342	1639	1243	3256	2517	1695	2408
71	261914	2577	1144	13047	3032	2385	6275	689	1570	1222	3153	2613	1765	2551
72	272846	2723	1222	13379	3075	2563	6322	581	1883	1516	3277	3089	1848	2766
73	283234	2933	1388	13979	3153	3643	6354	641	2052	1595	3249	3457	1933	2932
74	300504	3031	1492	15383	3229	3023	6370	777	2241	1721	3588	3562	1984	2540
1975	310476	3031	1504	15732	3228	3204	6621	756	2061	1816	3621	3484	2053	3210

2	Jesenice	Kamnik	Kočevje	Koper	Kranj	Krško	Laško	Lenart	Lendava	Litija	Lj.Beži- grad	Lj.-Center	Lj.Moste	Lj.Šiška
1939														
1946														
47														
48														
49														
50														
51														
52														
53														
54														
55														
56														
57														
58	7172	3591	1172	1684	10486	2332	1454	43	983	1554	3944	6142	3633	8756
59	7020	4059	1119	2226	10912	2400	1536	47	1231	1566	4089	6448	3847	9196
60	7178	3818	1109	2638	11628	2452	1556	58	1437	1566	4553	6487	4379	9681
61	7037	3983	1793	2655	11235	2537	1990	66	1569	1523	4428	7567	4744	9768
62	7021	4097	1877	2707	11175	2634	1932	59	1619	1496	4384	8298	5211	9983
63	6830	4325	1995	2940	11478	2783	1960	55	2004	1682	4959	8947	5704	10977
64	6929	4719	2180	3141	11774	3198	1974	68	1892	1806	5264	9360	6273	11802
65	6969	4808	2181	3267	11739	3025	2113	72	2074	1749	5126	9020	6246	11262
66	6917	4955	2181	3440	12257	3017	2125	64	2218	1716	5448	8293	6463	10987
67	6753	4861	2151	3288	12273	2999	2105	67	2292	1661	5225	8156	6508	11012
68	6821	5050	2327	3349	12831	2999	2065	100	2040	1647	4867	8355	6665	12169
69	6327	5384	2307	3648	13385	3022	2131	103	2050	1688	6620	7350	6847	12908
70	6138	5618	2403	4288	13696	3162	2242	191	2168	1804	5978	8178	7093	14034
71	6398	5966	2592	4542	13702	3137	2230	210	2272	2000	6246	7650	7252	14403
72	6477	6238	2626	4311	14140	3268	2218	231	2392	2174	6760	7620	7308	14707
73	6952	6395	2820	4409	14719	3383	2343	255	2444	2245	6861	7730	7404	15086
74	7078	6619	2712	4521	15501	3706	2378	483	2634	2317	7270	7917	8256	16138
75	7299	6841	3074	4633	15831	4047	2562	632	2777	2345	7135	8386	8371	16745

3	Ljubljana Vič-Rudnik	Ljutomer	Logatec	Maribor	Metlika	Mozirje	M. Sobota	Nova Go- rica	Novo me- sto	Ormož	Piran	Postojna	Ptuj	Radlje
1939														
46														
47														
48														
49														
50														
51														
52														
53														
54														
55														
56														
57														
58	3462	700	946	27123	216	648	1359	3402	2544	176	756	1215	3641	1572
59	3734	664	906	28116	342	663	1427	3510	2738	168	797	1240	3792	1623
60	3855	701	989	28815	432	680	1610	3869	3673	193	732	1198	3947	1227
61	3836	1031	1766	29024	539	702	2175	4272	3692	222	1173	1335	3914	1224
62	3852	1046	1864	29188	643	897	2482	4480	3750	278	1232	1408	4102	1222
63	4359	1233	2008	31432	606	984	2897	5458	4519	323	1260	1537	4323	1345
64	4427	1340	2031	33975	725	1027	3286	6212	5386	348	1093	1608	4506	1372
65	4317	1351	1954	32769	782	1095	3368	6427	5469	332	1012	1535	4617	1299
66	4116	1282	1956	32036	848	1017	3716	6568	5656	342	837	1547	4536	1295
67	4181	1280	1937	31837	915	1599	3521	6474	5859	354	707	1475	4497	1305
68	4351	1489	2052	30709	933	1549	3723	6780	6114	332	638	1528	4038	1498
69	4574	1575	983	32568	1028	1459	3844	7356	6989	355	611	1618	4102	1694
70	4753	1534	1015	32889	1139	1475	4064	7976	8012	390	580	1596	4177	1814
71	4988	1578	1006	33516	1610	1582	4511	8719	8837	436	583	1748	4330	1947
72	5311	1548	1210	34084	1691	1674	4801	9316	9489	565	589	1845	4282	2111
73	5323	1619	1385	34549	1708	2096	4996	9552	10337	591	621	1871	4376	2107
74	5227	1669	1473	36527	1706	2221	5355	10178	11425	583	678	1937	4705	2100
75	5338	1756	1481	37721	1709	2329	5662	10982	11947	611	419	1971	4842	2305

4	Radovljica	Ravne	Ribnica	Sevnica	Sežana	Sl.Gradec	Sl.Bistrica	Sl.Konjice	Sentjur	Škof.Loka	Šmarje	Tolmin	Trbovlje	Trebnje
46														
47														
48														
49														
50														
51														
52														
53														
54														
55														
56														
57														
58	3153	4702	368	1089	997	1295	2374	1752	488	3385	1044	827	4314	284
59	3239	4676	385	1079	1109	1348	2499	1777	482	4424	1207	903	3912	307
60	3519	4877	326	1141	1127	1440	2365	1930	519	4673	994	1075	3918	413
61	3970	4550	584	1033	1381	1441	2382	2027	602	3302	1033	1287	4160	372
62	3948	4558	889	949	1539	1565	2354	2165	446	3174	1022	1343	4595	393
63	4072	4868	960	972	1659	1523	2286	2421	504	3176	1141	1421	4706	418
64	4543	5243	1015	1206	1957	1693	2428	2975	543	3435	1314	1786	5261	682
65	4516	5376	951	1219	1902	1636	2427	2882	538	3833	1307	1848	5107	684
66	4658	5497	883	1239	1849	1637	2478	2857	524	3961	1320	1760	5016	765
67	4614	5385	921	1278	1730	1616	2471	2806	509	3944	1247	1668	4779	866
68	4723	5452	918	1655	1762	1892	2562	2745	488	4573	1239	1964	5005	943
69	5060	5633	959	1837	1755	1896	2611	2810	589	5965	1308	2129	5251	961
70	5368	5736	1008	2199	1836	2018	2735	2783	656	6296	1322	2257	5565	1003
71	5664	5896	1316	2440	1979	2165	2699	2938	867	6844	1386	2502	5295	1242
72	5726	6360	1464	2571	2093	2346	2812	3113	962	7222	1491	2652	5429	1315
73	5879	6656	1537	2681	2288	2327	2851	3327	1152	7386	2029	2677	5541	1409
74	6185	6803	1644	2772	2377	3064	2974	3651	1263	7566	2085	2774	5864	1500
75	6179	6960	1745	2896	2416	3164	3121	4035	1366	7720	2174	2901	6060	1670

5	Tržič	Velenje	Vrhnika	Zagorje	Žalec
1939					
1946					
47					
48					
49					
50					
51					
52					
53					
54					
55					
56					
57					
58	3433	3775	1710	3032	3396
59	3360	3826	1860	3017	3443
60	3345	4263	1841	2972	3649
61	3325	4664	1820	2961	3630
62	3310	4405	1852	3105	3613
63	3329	5365	1663	2824	3895
64	3353	5892	1567	3231	3919
65	3398	5987	1629	3273	3700
66	3435	6017	1724	3257	3781
67	3580	5567	1690	3136	3675
68	3790	5994	1834	3123	3894
69	3907	7045	1992	3135	4029
70	3946	7819	2064	3043	4012
71	3908	9236	2226	3034	4254
72	3945	10311	2501	2941	4523
73	3998	10638	2708	2873	4722
74	4048	11887	2864	2886	5354
75	4159	12387	2996	2934	5418

2)

	Celovno prebiv.	Aktivni	Zaposl. 111 v indust.	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	138
Črnomelj	16368		311	87					20				87	26					91				
Metlika	7280		-	-					-				-	-									
Novo mesto	43618		1075	3				41					80	500	377	74							
Trebnje	19093		331	174				47					72	38									
	86359		1717	3	261			88	20				239	564	377	74			91				
Hrastnik	8863		2452	589				1331				262											
Trbovlje	15711		3015	305	1784				453			12	461										
Zagorje	12953		2475		2290								175	6								4	
	37533		7942	305	4933			1331	453	-	-	274	636	6									4
Domžale	22598		3346	-				36				235	154	129	474	1451	600	-	142	-	-	-	125
Grosuplje	22071		378	3									75	15		262							23
Kamnik	16937		2050	-				175	552					855		125	194						149
Kočevje	12859		1217	7	225				35				86	646		208	10						
Litija	15939		1284										72	53		1034	125						
Ljub.-Bežig.	17538																						
Ljub.-Center	38362		13780	42				89	3076		160	1177	1159	822	290	2153	767		1401	1534	902	-	208
Ljub.-Moste	25274																						
Ljub.-Šiška	29949																						
Ljub.-Vič	45904																						
Logatec	6632		306											297									9
Ribnica	11687		483											483									
Vrhnika	10328		1018									7	134	297			580						
	276078		23862	52	225			300	3663		160	1419	1680	3597	764	5233	2276		1724	1534	902	-	333
Jesenice	20374		6911	11		6830								54	10								6
Kranj	39093		7191	27					14	1411	9	185	243	-	4159	401	701	41					
Radovljica	22560		1882	7					761				61	548	515								157
Škofja Loka	25632		2257	7					140					378	1047	679							6
Tržič	9924		2940	3					152					224	77	1773	711						
	117583		21181	55		6830			1067	1411	9	246	1447	77	7304	1791	701	86					157
Ajdovščina	21260		851	16					58					604									173
Idrija	17067		1365				1250						78	37									
Nova Gorica	43182		1979	172					42				1338	225		201					1		
Tolmin	24602		194	19									110	49									16
	106111		4389	207			1250		100				1526	915		201		189	1				

Struktura zaposlenih v industriji 1. 1974 po občinah v SRS

1974/1	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	139
SR Slovenija	2.14	3.62	0.30	4.36	3.29	2.28	22.78	0.07	10.52	5.14	2.60	10.44	2.71	16.13	4.53	1.25	4.82	2.25	0.21	0.59
Gor. Radgona	3.16	-	-	-	-	-	-	-	32.13	-	4.87	6.43	-	-	-	-	53.16	-	-	-
Lendava	0.25	-	28.71	-	-	-	29.56	-	14.25	-	2.41	-	-	-	12.68	-	1.13	-	-	11.00
Ljutomer	1.17	-	-	-	-	-	25.37	-	-	-	19.26	10.39	-	31.30	5.70	-	6.81	-	-	-
M. Sobota	1.30	-	-	-	-	1.28	9.60	-	-	-	-	3.60	6.80	56.34	-	-	19.35	1.72	-	-
Pomurska	1.35	-	6.61	-	-	0.59	14.85	-	8.70	-	4.13	4.22	3.12	30.36	3.74	-	19.01	0.79	-	2.53
Lenart	2.42	-	-	-	11.79	-	27.62	-	-	-	-	21.97	-	-	14.86	-	21.32	-	-	-
Maribor	1.98	0.24	-	-	4.61	1.61	36.18	-	9.96	7.41	0.54	4.35	4.77	18.98	0.97	-	5.34	3.06	-	-
Ormož	2.38	-	-	-	-	-	78.02	-	-	-	10.90	4.26	-	-	-	-	4.43	-	-	-
Ptuj	1.67	-	-	-	41.74	-	23.16	-	2.49	-	3.06	2.02	-	18.01	-	-	6.34	1.51	-	-
Sl. Bistrica	2.20	-	-	-	55.91	10.12	-	-	1.91	-	8.50	18.03	-	-	-	-	3.33	-	-	-
Podravska	1.98	0.15	-	-	11.91	1.98	32.84	-	8.39	5.97	1.46	5.27	3.79	17.11	0.98	-	5.51	2.62	-	-
Dravograd	6.47	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	39.89	-	53.63	-	-	-	-	-	-
Radlje	7.00	-	-	-	-	-	57.17	-	-	-	6.69	13.39	7.87	7.87	-	-	-	-	-	-
Ravne	0.45	-	-	60.05	23.97	-	4.89	-	-	-	-	2.79	2.05	5.28	-	-	0.51	-	-	-
Sl. Gradec	4.17	-	-	-	-	-	12.08	-	-	-	-	50.23	-	11.53	21.27	-	0.72	-	-	-
Koroška	2.83	-	-	31.75	12.68	-	15.56	-	-	-	1.18	18.03	2.48	10.03	5.02	-	0.44	-	-	-
Celje	1.86	-	-	18.12	12.56	-	32.78	-	-	8.20	1.99	4.53	-	13.70	-	-	3.62	0.26	-	2.31
Laško	0.50	23.77	-	-	-	-	-	-	-	0.67	2.86	21.04	21.71	18.40	-	-	11.04	-	-	-
Mozirje	0.39	-	-	-	-	-	11.66	-	1.33	2.22	-	69.02	-	15.24	-	-	0.13	-	-	-
Sl. Konjice	0.26	-	-	-	-	6.25	39.32	-	-	-	0.92	15.69	-	-	37.55	-	-	-	-	-
Šentjur	0.78	-	-	-	-	-	37.87	-	-	-	-	17.14	-	21.13	23.08	-	-	-	-	-
Šmarje	1.43	-	-	-	-	53.95	-	-	-	-	-	11.80	-	30.69	-	-	2.14	-	-	-
Velenje	4.19	37.67	-	-	-	-	49.63	-	-	1.51	-	1.30	-	0.90	4.80	-	-	-	-	-
Žalec	2.27	2.87	-	-	-	10.02	18.56	-	-	6.37	-	8.93	-	50.53	-	-	0.46	-	-	-
Savinjska	2.23	12.11	-	6.21	4.31	4.21	32.22	-	-	4.13	0.90	9.82	1.13	14.68	5.10	-	1.98	-	-	0.79
Brežice	2.26	-	-	-	-	4.05	36.31	-	-	1.78	3.43	26.84	-	25.33	-	-	-	-	-	-
Krško	9.60	11.64	-	-	-	1.03	13.02	-	0.34	-	5.94	-	37.59	15.99	-	-	4.85	-	-	-
Sevnica	1.61	-	-	-	-	-	16.10	-	-	-	0.97	27.42	-	53.88	-	-	-	-	-	-
Posavska	5.53	5.55	-	-	-	1.22	18.27	-	0.16	0.32	3.78	14.25	17.91	30.69	-	-	2.31	-	-	-

1974/2	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	139
Hrastnik	0.25	26.51	-	-	-	49.98	-	-	7.81	10.49	-	-	-	4.94	-	-	-	-	-	-
Trbovlje	10.81	40.48	-	-	-	-	18.65	-	13.07	-	8.64	1.63	-	-	5.03	-	1.68	-	-	-
Zagorje	0.37	37.70	-	-	-	-	-	-	38.18	-	7.96	5.65	-	9.83	-	-	0.37	-	-	-
Zasavska	5.31	35.78	-	-	-	14.49	8.87	-	17.44	3.04	5.98	2.10	-	3.71	2.39	-	0.88	-	-	-
Črnomelj	1.10	9.66	-	-	-	-	26.89	-	34.50	-	-	10.14	-	17.72	-	-	-	-	-	-
Metlika	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8.77	-	91.11	-	-	0.11	-	-	-
Novo mesto	0.82	-	-	-	-	0.77	26.72	-	17.27	14.95	0.53	15.07	-	21.02	2.22	-	0.28	0.35	-	-
Trebnje	1.11	-	-	-	-	1.24	40.65	-	11.04	-	-	3.20	-	15.29	-	-	27.45	-	-	-
Dolenjska	0.81	1.65	-	-	-	0.60	25.39	-	18.04	9.70	0.34	12.62	-	26.63	1.44	-	2.53	0.22	-	-
Domžale	0.67	-	-	-	-	3.61	2.70	-	-	14.05	1.50	5.59	10.80	41.34	13.82	-	3.10	-	-	2.81
Grosuplje	3.10	-	-	-	-	-	11.73	-	37.11	-	0.95	5.47	-	40.95	-	-	0.67	-	-	-
Kamnik	0.19	-	-	-	-	11.73	20.33	-	-	12.35	-	26.42	-	11.10	14.27	-	3.60	-	-	-
Kočevje	2.51	4.75	-	-	-	-	32.20	-	-	10.94	-	16.62	-	29.20	-	-	0.70	3.11	-	-
Litija	0.68	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7.11	18.32	-	49.01	24.44	-	-	-	-	-
Lj.-Bežigrad	2.73	-	-	-	-	-	13.42	-	33.16	5.33	0.70	-	0.21	7.38	-	-	10.82	25.46	-	-
Lj.-Center	5.66	-	1.48	0.28	-	5.28	12.74	-	10.97	0.44	-	-	13.46	11.97	0.16	-	6.58	30.37	-	0.59
Lj.-Moste	3.78	-	-	-	-	-	31.42	-	0.61	10.69	8.61	-	12.15	9.26	-	-	22.21	-	-	1.32
Lj.-Šiška	0.53	0.54	-	-	-	-	39.43	-	17.10	16.23	1.04	2.27	2.03	14.83	1.37	-	3.73	0.74	-	0.14
Lj.Vič	3.27	-	-	-	-	-	28.37	-	6.15	14.00	3.41	17.22	-	8.81	-	-	3.48	2.51	12.78	-
Logatec	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	73.36	18.43	7.53	-	-	0.67	-	-	-
Ribnica	0.72	-	-	-	-	-	37.94	-	-	-	-	52.32	-	9.02	-	-	-	-	-	-
Vrhnika	1.75	-	-	-	-	-	-	-	-	7.05	11.89	31.78	-	-	41.11	2.84	3.33	-	-	-
Osredsl.	2.11	2.32	0.17	-	-	2.04	22.17	-	10.00	9.68	2.42	10.12	4.89	16.15	5.32	0.11	6.36	6.65	0.93(06)	0.43
Jesenice	1.62	-	-	87.75	-	-	0.47	-	5.43	-	1.18	0.69	-	-	2.86	-	-	-	-	-
Kranj	1.58	-	-	-	-	-	1.43	-	40.34	0.81	0.63	1.16	-	21.81	8.51	21.47	-	2.25	-	-
Radovljica	0.78	-	-	-	-	-	28.36	-	13.04	2.29	-	13.28	-	24.40	-	-	4.00	-	-	13.85
Škofja Loka	0.56	-	-	-	-	3.89	4.51	-	29.95	-	1.09	20.40	-	22.51	17.07	-	-	-	-	-
Tržič	0.54	-	-	-	-	-	11.80	-	-	-	-	6.93	3.22	30.45	47.05	-	-	-	-	-
Gorenjska	1.17	-	-	15.57	-	0.73	6.94	-	24.04	0.65	0.66	7.11	0.32	19.32	11.68	8.23	0.60	0.86	-	2.09

1974/3	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130
Ajdovščina	1.07	-	-	-	-	-	7.98	-	-	-	-	22.33	-	32.88	-	-	35.74	-	-	-
Idrija	0.48	-	-	-	28.55	-	-	-	55.68	-	-	11.25	-	4.04	-	-	-	-	-	-
Nova Gorica	3.23	-	-	-	-	-	17.21	-	15.59	3.78	26.46	18.28	-	4.96	6.59	-	2.69	1.21	-	-
Tolmin	3.75	-	-	-	-	-	26.92	-	22.25	3.92	-	7.42	-	23.13	5.54	-	7.07	-	-	-
Goriško	2.49	-	-	-	5.06	-	14.15	-	21.30	2.57	14.05	16.10	-	11.56	4.28	-	7.80	0.64	-	-
Cerknica	0.70	-	-	-	-	-	30.63	-	-	-	-	62.48	6.12	-	-	-	-	-	-	-
Il. Bistrica	0.85	-	-	-	-	-	-	-	-	29.75	0.25	67.32	-	1.82	-	-	-	-	-	-
Postojna	1.27	-	-	-	-	-	24.73	-	-	-	1.12	68.40	-	-	-	-	4.48	-	-	-
Notranjska	0.90	-	-	-	-	-	20.61	-	-	8.18	0.37	65.42	2.77	0.50	-	-	1.25	-	-	-
Izola	0.12	0.31	-	-	-	-	46.04	7.66	-	3.48	1.99	-	-	-	-	-	40.39	-	-	-
Koper	3.05	-	0.30	-	-	-	77.63	-	-	8.15	-	4.45	-	-	-	-	1.57	4.83	-	-
Piran	1.46	-	-	-	-	33.66	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	64.39	-	-	0.48
Sežana	6.37	-	-	-	-	7.41	27.20	-	21.90	2.67	7.50	10.95	-	12.03	-	-	3.50	0.49	-	-
Obalna	2.86	0.09	0.13	-	-	2.96	53.79	2.31	4.92	5.20	2.28	4.40	-	2.70	-	-	16.12	2.21	-	-

Arhivsko posredništvo Republike Slovenije, (1974) ob prijateljski pomoči in sodelovanju Republike Slovenije.

Aktivno in industrijsko aktivno prebivalstvo ter delež
 industrijskega aktivnega prebivalstva (v %) ob popisih
 1. 1953, 1961 in 1971 po občinah v SR Sloveniji

Občina		1953	1961	1971	Δ % 1971-1953	Tip
Gor. Radgona	A	11058	10177	10823		
	I	316	663	1589		
	%	2,8	6,5	14,7	11,9	A 2
Lendava	A	16536	16448	17243		
	I	892	1413	2183		
	%	5,4	8,6	12,7	7,3	A 2
Ljutomer	A	9694	9612	9556		
	I	356	764	1681		
	%	3,7	7,9	17,6	13,9	A 2
Murska Sobota	A	39678	38393	40803		
	I	972	1691	4457		
	%	2,4	4,4	10,9	8,5	A 2
Pomurje	A					
	I					
	%					
Lenart	A	10777	9710	9383		
	I	119	336	854		
	%	1,1	3,5	9,1	8,0	A 2
Maribor	A	59866	71093	80930		
	I	18294	28715	32585		
	%	30,6	40,4	40,3	9,7	C 2
Ormož	A	11383	10665	10064		
	I	179	414	758		
	%	1,6	3,9	7,5	5,9	A 1
Ptuj	A	34169	35461	36097		
	I	1556	4200	5681		
	%	4,6	11,8	15,7	11,1	B 2
Sl. Bistrica	A	12977	12897	13085		
	I	2263	3262	3802		
	%	17,4	25,3	29,1	11,7	B 2
Podravje	A					
	I					
	%					

2)

Občina		1953	1961	1971	$\Delta\%$ 1971-1953	Tip
Dravograd	A	3094	2988	3004		
	I	346	631	916		
	%	11,2	21,1	30,5	19,3	B 3
Radlje	A	7261	6928	6398		
	I	918	1315	2214		
	%	12,6	19,0	34,6	22,0	C 3
Ravne	A	7631	8568	9516		
	I	3673	4468	5078		
	%	48,2	52,1	53,3	5,1	D 1
Sl. Gradec	A	6563	6964	7595		
	I	730	1679	3010		
	%	11,1	24,1	39,7	28,6	C 4
Koroška	A					
	I					
	%					
Celje	A	20575	24344	28122		
	I	6427	8537	11176		
	%	31,2	35,1	39,7	8,5	C 2
Laško	A	8103	8104	7827		
	I	1794	2339	2927		
	%	22,1	28,9	37,4	15,3	C 2
Mozirje	A	7030	6519	6415		
	J	533	893	1777		
	%	7,6	13,7	27,7	20,1	B 3
Sl. Konjice	A	8133	7420	7654		
	I	1267	2173	2877		
	%	15,6	29,3	37,6	22,0	C 3
Šentjur	A	9284	7923	7926		
	I	677	1530	2149		
	%	7,3	19,3	27,1	19,8	B 3
Šmarje	A	16758	16693	15594		
	I	1099	1906	2616		
	%	6,6	11,4	16,8	10,2	B 2

3)

Občina		1953	1961	1971	Δ % 1971-1953	Tip
Velenje	A	7692	9230	13349		
	I	2127	4250	7264		
	%	277	46,0	54,4	26,7	B 4
Žalec	A	14049	14857	15366		
	I	3215	4268	5618		
	%	22,9	28,7	36,6	13,7	C 2
Savinjska	A					
	I					
	%					
Brežice	A	13150	11938	12779		
	I	508	967	1789		
	%	3,9	8,1	14,0	10,1	A 2
Krško	A	13022	12245	12571		
	I	1672	2326	3568		
	%	12,8	19,0	28,4	15,6	B 3
Sevnica	A	8807	8201	8065		
	I	887	1459	2626		
	%	10,1	17,8	32,6	22,5	C 3
Posavje	A					
	I					
	%					
Hrastnik	A	3666	4259	4823		
	I	1189	1468	2846		
	%	65,9	67,7	66,8	0,9	E 1
Trbovlje	A	6462	6878	8314		
	I	3908	3881	4715		
	%	60,5	56,4	56,7	-3,8	E 1
Zagorje	A	5619	5996	6681		
	I	2479	2947	3669		
	%	44,1	49,1	54,9	10,8	D 2
Zasavje	A					
	I					
	%					

4)

Občina		1953	1961	1971	$\frac{\Delta}{1971-1953}$ %	Tip
Črnomelj	A	9104	8278	8795		
	I	503	1300	2433		
	%	5,5	15,7	27,7	22,2	B 3
Metlika	A	4398	3162	3514		
	I	62	445	1199		
	%	1,4	14,1	34,1	32,7	C 5
Novo mesto	A	23171	24290	25406		
	I	1200	3568	8225		
	%	5,2	14,7	32,3	27,1	C 4
Trebnje	A	10110	8699	7902		
	I	183	816	1696		
	%	1,8	9,4	21,5	19,7	B 3
Dolenjska	A					
	I					
	%					
Domžale	A	11314	13821	15255		
	I	3651	6149	7408		
	%	32,3	44,5	48,6	16,3	D 3
Grosuplje	A	10948	12258	11597		
	I	573	1438	2256		
	%	5,2	11,7	19,4	14,2	B 2
Kamnik	A	8268	9571	11349		
	I	2463	4024	5616		
	%	29,8	42,0	49,5	19,7	D 3
Kočevje	A	6613	7193	7297		
	I	1060	1720	2740		
	%	16,0	23,9	37,5	21,5	C 3
Litija	A	6426	7486	7533		
	I	1226	1946	2649		
	%	19,1	26,0	35,2	16,1	C 3
Ljubljana Bežigrad	A	9774	16366	21510		
	I	2165	4032	5857		
	%	22,2	24,6	27,2	5,0	B 1

Občina		1953	1961	1971	1971	Δ % 1971-1953	Tip
Ljubljana Center	A	18533	22153	19830			
	I	3373	3656	3829			
	%	18,2	16,5	19,3		1,1	B 1
Ljubljana Moste-Polje	A	11891	16914	23463			
	I	2443	5116	7966			
	%	20,5	30,2	34,0		13,5	C 2
Ljubljana Šiška	A	17259	22769	34141			
	I	4139	8299	12492			
	%	24,0	36,4	36,6		12,6	C 2
Ljubljana Vič-Rudnik	A	23267	26131	32589			
	I	3406	6250	8843			
	%	14,6	23,9	27,1		12,5	B 2
Logatec	A	3018	3169	3395			
	I	289	941	1220			
	%	9,6	29,7	35,9		26,3	C 4
Ribnica	A	5597	5363	5018			
	I	310	755	1342			
	%	5,5	14,1	26,8		21,3	C 3
Vrhnika	A	4947	5728	6594			
	I	1155	1963	2581			
	%	23,3	34,3	39,1		15,8	C 3
Osrednja Slovenija	A						
	I						
	%						

6)

Občina		1953	1961	1971	Δ % 1971-1953	Tip
Jesenice	A	9956	11813	12591		
	I	5336	5418	6259		
	%	53,6	45,9	49,7	-3,9	D 1
Kranj	A	19852	24344	28281		
	I	7042	10908	14542		
	%	35,5	44,8	51,4	15,9	D 3
Radovljica	A	10332	12380	13093		
	I	3062	4771	6109		
	%	29,6	38,5	46,6	17,0	D 3
Škofja Loka	A	12576	13115	14269		
	I	2564	4603	6785		
	%	20,4	35,1	47,6	27,2	D 4
Tržič	A	4633	5667	6246		
	I	2598	3481	4145		
	%	56,1	61,4	66,4	10,3	E 2
Gorenjska	A					
	I					
	%					
Ajdovščina	A	8710	8836	8914		
	I	900	1709	2936		
	%	10,3	19,3	32,9	22,6	C 3
Idrija	A	7627	6996	7159		
	I	1189	1468	2846		
	%	15,6	21,0	39,8	24,2	C 4
Nova Gorica	A	20697	20874	23411		
	I	2504	3974	8083		
	%	12,1	19,0	34,5	22,4	C 3
Tolmin	A	11615	10566	9313		
	I	409	1662	2793		
	%	3,5	15,7	38,2	34,7	C 5
Goriška	A					
	I					
	%					

Občina		1953	1961	1971	Δ % 1971-1953	Tip
Cerknica	A	6814	6735	6208		
	I	669	2047	3090		
	%	5,5	15,7	27,7	22,2	B 3
Ilir.Bistrica	A	8096	6760	6209		
	I	526	1518	2008		
	%	6,5	22,5	32,3	25,7	C 4
Postojna	A	8399	8006	8298		
	I	972	1258	1846		
	%	11,6	15,7	22,2	10,6	B 2
Notranjska	A					
	I					
	%					
Izola	A	4015	4554	5043		
	I	1587	2052	2303		
	%	39,5	45,1	45,7	6,2	D 1
Koper	A	11993	14114	16848		
	I	1092	2555	4393		
	%	9,1	18,1	26,1	17,0	B 3
Piran	A	3944	4938	5224		
	I	1131	1427	1016		
	%	28,7	28,9	19,4	9,2	B 1
Sešana	A	11623	10838	10270		
	I	442	1243	2104		
	%	3,8	11,5	20,5	16,7	B 3
Obalna	A					
	I					
	%					
SR Slovenija	A	718557	768398	836548		
	I	119849	192422	270410		
	%	16,67	25,04	32,32	15,65	C 2

A = aktivno prebivalstva

I = industrijsko aktivno prebivalstvo

% = delež industrijskega aktivnega prebivalstva od vsega aktivnega prebivalstva

Vsebina grafikonov in kart

1. Delež aktivnih v industriji in obrti leta 1910 po političnih okrajih
2. Delež aktivnih v industriji in obrti leta 1931 (v Slovenskem Primorju leta 1936) po političnih okrajih
3. Delež aktivnih industrijskih in obrtnih delavcev od vseh aktivnih leta 1948 po okrajih SRS
4. Delež aktivnih v industriji in obrti od vseh aktivnih leta 1971 po občinah SR Slovenije
5. Razvoj deležev industrijskega in aktivnega industrijskega prebivalstva (1880-1971)
6. Gibanje zaposlenih in družbenega proizvoda v industriji ter industrijskih podjetij v SR Sloveniji
7. Gibanje zaposlenih v industriji po regijah v SR Sloveniji (1952-1974)
8. Industrijski lokacijski kvocient l. 1975
9. Regionalni faktor industrijskega razvoja 1948-1975
10. Regionalni faktor razvoja industrije po občinah SR Slovenije (1948-1975)
11. Strukturni efekt razvoja industrije (1948-1975)
12. Lokacijski efekt razvoja industrije (1948-1975)
13. Razporeditev občin v SR Sloveniji glede na industrijske lokacijske koeficiente (l. 1975) in regionalne faktorje (1948-1975)
14. Razporeditev občin v SR Sloveniji glede na strukturni in lokacijski efekt industrijskega razvoja med l. 1948-1975
15. Industrijska podjetja in njihovi teritorialno dislocirani obrati glede na dobo nastanka in število zaposlenih v SR Sloveniji
16. Delež prebivalstva zaposlenega v industriji in obrti leta 1931 (v Slovenskem primorju leta 1936) po upravnih občinah
17. Delež aktivnega industrijskega prebivalstva leta 1953 po katastrskih občinah v SR Sloveniji
18. Delež aktivnega industrijskega prebivalstva leta 1961 po katastrskih občinah v SR Sloveniji
19. Delež aktivnega industrijskega prebivalstva leta 1971 po katastrskih občinah v SR Sloveniji
20. Sprememba deleža aktivnega industrijskega prebivalstva v % med leti 1953 in 1971 po katastrskih občinah v SR Sloveniji
21. Opredelitev katastrskih občin v SR Sloveniji glede na industrializacijske tipe (na osnovi deleža aktivnega industrijskega prebivalstva med l. 1975 in spremembe deleža aktivnega industrijskega prebivalstva med l. 1953-1971)

THE CONTENTS OF CHARTS AND MAPS

1. Percentage of workers employed in industry and crafts in 1910 by political districts
2. Percentage of workers employed in industry and crafts in 1931 (for the Slovene litoral area in 1938) by political districts
3. Percentage of workers employed in industry and crafts in 1942 by the districts of the S.R. Slovenia
4. Percentage of workers employed in industry and crafts in 1971 by the communes of the S.R. of Slovenia
5. Development of the percentages of industrial and of active industrial population during the 1880-1971 period
6. Movement of employed population and of social income in industry and industrial enterprises in the S.R. of Slovenia
7. Movement of workers employed in industry by the regions of the S.R. of Slovenia
8. Industrial location quotient in 1975
9. Regional factor as operative in industrial development during the 1948-1975 period
10. Regional factor as operative in the development of industry by the regions of the S.R. of Slovenia (1948 - 1975)
11. Structural effect of the development of industry (1948-1975)
12. Locational effect of the development of industry (1948-1975)
13. Classification of the communes in the S.R. of Slovenia according to the industrial location quotients (1975) and the regional factors (1948 - 1975)
14. Classification of the communes in the S.R. Slovenia according to the structural and the locational effect of the development of industry (1948 -1975) of
15. Industrial enterprises and their territorially outposted works according to the period of their establishment and the number of employed population in the S.R. of Slovenia.
16. Percentage of population employed in industry and crafts in 1931 (for the Slovene litoral area in 1936) by administrative communes
17. Percentage of population employed in industry in 1953 by the cadastralian parishes in the S.R. of Slovenia

18. Percentage of population employed in industry in 1961 by the cadastrian parishes in the S.R. of Slovenia
19. Percentage of population employed in industry in 1971 by the cadastrian parishes in the S.R. of Slovenia
20. Changes in the percentage of population employed in industry between the years 1953 and 1971 by the cadastrian parishes in the S.R. of Slovenia
21. Classification of the cadastrian parishes in the S.R. of Slovenia according to industrialization types (on the basis of population employed in industry in 1975 and the changes in the percentage of population employed in industry between the years 1953 and 1971)

K A Z A L O

	Stran
1. UVOD	2
2. POJMI, VIRI IN LITERATURA	3
- Pojmi (industrializacija, katero podjetje šteti za industrijsko, katere dejavnosti šteti v industrijo, opredelitev statističnih enot v industriji	3
- Viri (predvojna jugoslovanska statistika, povojna jugoslovanska industrijska statistika, o historiatu industrijskih podjetij, podatki o lokacijskih dejavnostih, podatki o stopnji industrializacije	8
- Literatura o industrializaciji Slovenije . .	12
3. RAZVOJ INDUSTRIJE NA OZEMLJU SR SLOVENIJE	
a) Razvoj industrije za časa Avstroogrške . . .	13
b) Razvoj industrije v Sloveniji med 1.1919 in 1945	18
c) Razvoj industrije v povojni Sloveniji (po 1. 1945)	23
- Značilnosti povojne industrializacije (delež industrijskega prebivalstva, število zaposlenih v industriji, število industrijskih dejavnosti, gibanje industrijskih podjetij, delež industrije v skupnem družbenem proizvodu SR Slovenije, gradnja novih in širjenje obstoječih industrijskih podjetij) . .	23
- Spremembe v razmestitvi industrije (lokacijski kvocient, regionalni faktor, strukturni in lokacijski efekt, razmerje med regionalnim faktorjem, strukturnim in lokacijskim efektom, lokacijski kvocienti za posamezne industrijske panoge,	

koeficient specializacije, poskus ovrednotiti pomen industrijskega razvoja v luči celotnega gospodarskega razvoja naše republike)	33
4. STAROST IN POREKLO OBSTOJEČIH INDUSTRIJSKIH PODJETIJ V SR SLOVENIJI	55
- Čas nastanka (struktura industrijskih podjetij glede na starost, dejavnost in regionalno razporeditev, število zaposlenih v industriji po obdobjih, kakor so nastala industrijska podjetja)	57
- Poreklo industrijskih podjetij	72
5. OCENA LOKACIJSKIH DEJAVNIKOV PRI NAMESTITVI INDUSTRIJSKIH PODJETIJ V SR SLOVENIJI	80
- O lokacijskih dejavnikih (anketa o širšem in krajevnem položaju industrijskih podjetij nekoč in sedaj)	80
- Ocena lokacijskih dejavnikov (v sedanjosti in ob ustanovitvi, ocena po panogah, ocena po regijah	88
6. ŠIRJENJE INDUSTRIALIZACIJE	103
- Industrializacijska stopnja (1. 1931, 1. 1953, 1. 1961 in 1. 1971)	104
- Industrializacijski tipi (Opredelitev tipov in katastrskih občin, opredelitev občin, razmestitev poglavitnih industrializacijskih tipov	107
- Ovrednotenje industrijskega vala	115
7. SKLEP	116
8. VIRI IN BIBLIOGRAFIJA	123
9. SUMMARY	128
10. PRILOGE (Tabele v prilogi)	
11. SEZNAM GRAFIKONOV IN KART	135
12. THE CONTENTS OF CHARTS AND MAPS	136